http://VatanPdf.com

بسم الله الرحمن الرحیم

کارگاه هنر (۲)

دوره پیش دانشگاهی

رشته هنر

شماره درس ۱۴۲۸

عنوان و نام پدیدآور : کارگاه هنر (۱) [کتابهای درسی]/ برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنـی و حرفـه‌ای و کار دانش؛ مؤلفان مژگان اصلانی، معصومه مرادپور، زهره نهاردانی؛ [برای] وزارت آموزش و پرورش، سـازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
مشخصات نشر :تهران:گویش‌نو، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۲۵۰ص.؛ مصور (رنگی) ۲۲×۲۹ س‌م.
شابک : ۵-۸۲-۵۰۸۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
موضوع: طراحی
موضوع: نقاشی
موضوع: هنر
شناسه افزوده: اصلانی، مژگان، ۱۳۴۸-
شناسه افزوده: مرادپور، معصومه، ۱۳۴۷-
شناسه افزوده: نهاردانی، زهره، ۱۳۴۷-
شناسه افزوده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
شناسه افزوده:سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. دفتر برنامه‌ریزی درسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ۱۸ک/۷۳۰ NC
رده بندی دیویی: ۳۷۳
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۷۴۲۳۸

۱۳۹۱

http://VatanPdf.com

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

همکاران محترم و دانش‌آموزان عزیز:

پیشنهادها و نظرهای خود را درباره‌ی محتوای این کتاب به نشانی تهران ـ صندوق پستی شماره‌ی ۴۸۷۴/۱۵ دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

پیام‌نگار (ایمیل) tvoccd@roshd.ir

وب‌گاه (وب‌سایت) www.tvoccd.medu.ir

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: **دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش**

عنوان و کدکتاب: **کارگاه هنر (۲)، ۵۹۴/۱**

مجری: **انتشارات گویش نو**

مؤلفان: **مژگان اصلانی، معصومه مرادپور، زهره نهاردانی**

ویراستار علمی: **محسن حسن‌پور، نصرالله تسلیمی**

مدیر هنری: **مژگان اصلانی**

صفحه‌آرا و طراح جلد: **یلدا ابوسعیدی**

ویرایش و اصلاحات (چاپ دوم) ۱۳۹۱

چاپ: **شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران**

(تهران ـ کیلومتر ۱۷ جاده‌ی مخصوص کرج ـ خیابان ۶۱ "دارو پخش") تلفن: ۵ ـ ۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴

نظارت بر چاپ و توزیع: **اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی**

تهران ـ ایرانشهر شمالی ـ ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن: ۹ـ۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، صندوق پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب‌سایت www.chap.roshd.ir

ناشر: **انتشارات گویش نو** (تهران: خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان وحید نظری شرقی - پلاک ۶۱ تلفن: ۵۰ - ۶۶۹۵۶۰۴۹، ۶۶۴۸۴۵۳۴)

وب‌سایت www.bookgno.ir

حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۵-۸۲-۵۰۸۴-۶۰۰-۹۷۸ ISBN: 978-600-5084-82-5

http://VatanPdf.com

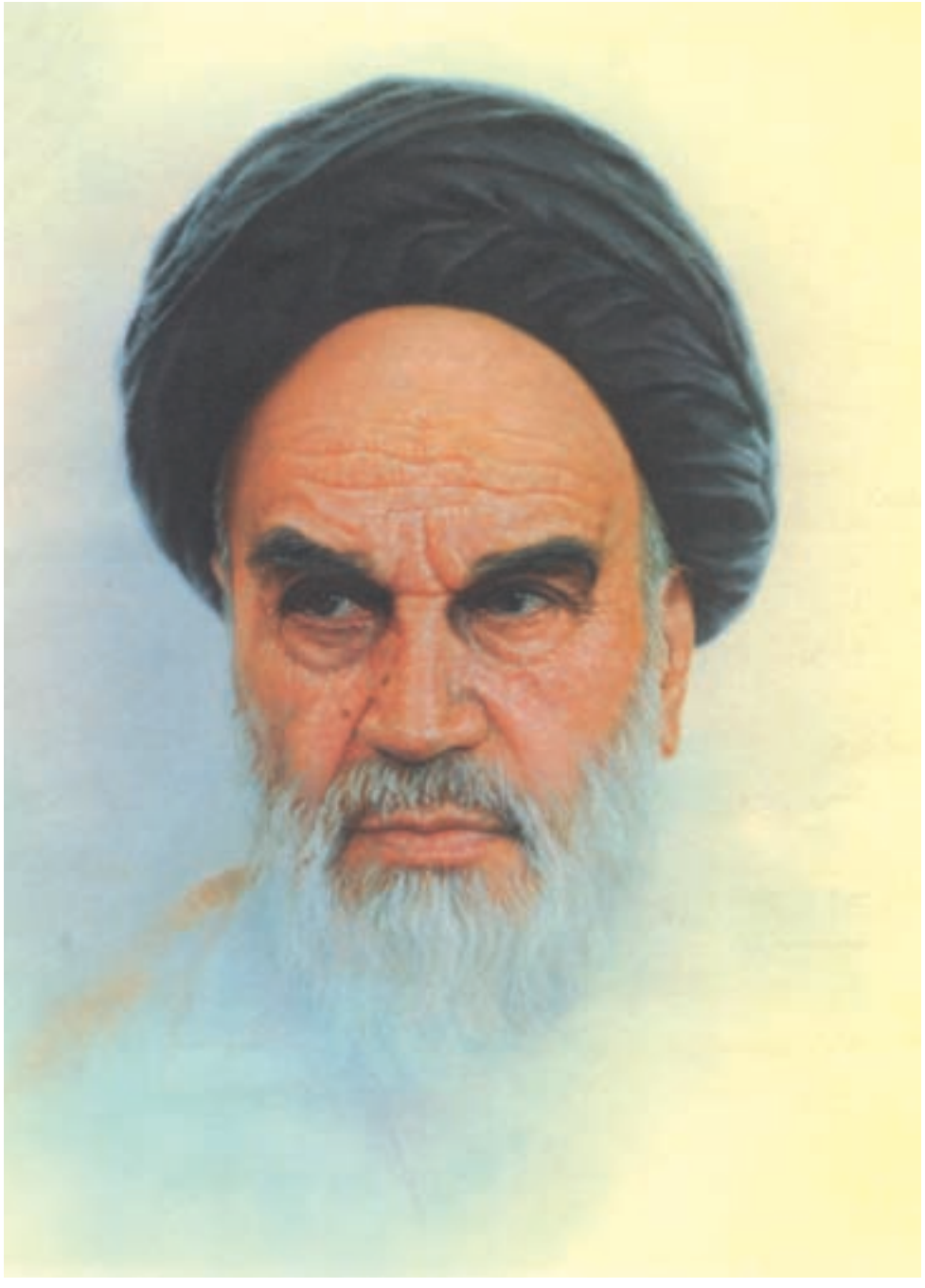

هنر عبارتست از دمیدن روح معتقد در انسانها

امام خمینی

http://VatanPdf.com

فهرست

پیشگفتار

مقدمه

فصل۱ ضرب آهنگ بصری

درس در یک نگاه ۱۴

ضرب آهنگ بصری ۱۵

ضرب آهنگ یکنواخت ۲۲

ضرب آهنگ تدریجی ۲۲

ضرب آهنگ و سکون ۲۸

با هم تجربه کنیم ۳۱

با هم گفتگو کنیم ۳۱

تکه چسبانی و بازیافت ۳۲

فصل۲ حرکت

درس در یک نگاه ۴۰

http://VatanPdf.com

حرکت ۴۱
نمایش ناپایداری ۴۴
القای حرکت ۴۶
نمایش حرکت ۴۸
ایجاد حرکت به وسیله تکرار ۴۸
ایجاد حرکت به وسیله برش ۵۸
محو کردن لبه های شکل ۵۹
با هم تجربه کنیم ۶۳
با هم گفتگو کنیم ۶۳

فصل ۳ مقیاس و تناسب

درس در یک نگاه ۶۶
مقیاس و تناسب ۶۷
مقیاس انسانی ۶۹
مقیاس های بزرگ ۵۱
تغییر در مقیاس ۷۸
نسبت های طلایی ۸۶
با هم تجربه کنیم ۸۹
با هم گفتگو کنیم ۸۹
احجام خمیری ۹۰

http://VatanPdf.com

فصل۴ تاکید بصری

درس در یک نگاه ۱۰۰
تأکید بصری ۱۰۱
نظریه گشتالت ۱۰۱
تضاد ۱۰۱
محل استقرار ۱۱۰
عوامل هدایت کننده چشم ۱۱۳
نقاط تاکید متعدد ۱۲۲
با هم تجربه کنیم ۱۲۴
با هم گفتگو کنیم ۱۲۵

فصل۵ تعادل

درس در یک نگاه ۱۲۸
تعادل بصری ۱۳۰
نظریه گشتالت ۱۳۳
انواع تعادل ۱۳۴
تعادل متقارن ۱۳۴
قرینه در بی قرینگی ۱۴۲
تعادل شعاعی ۱۴۴
الگوی سراسری ۱۵۰
تعادل نا متقارن ۱۵۲

http://VatanPdf.com

توازن ۱۵۷
تاکید و وزن بصری ۱۵۷
تعادل ناپایدار ۱۶۶
با هم تجربه کنیم ۱۶۹
با هم گفتگو کنیم ۱۶۹

فصل ۶ وحدت

درس در یک نگاه ۱۷۲
وحدت بصری ۱۷۳
نظریه گشتالت ۱۷۴
وحدت در طبیعت ۱۷۵
هماهنگی ۱۷۷
وحدت در کثرت ۱۸۳
با هم تجربه کنیم ۱۹۹
با هم گفتگو کنیم ۲۰۰

ضمائم

سبک ها و مکاتب هنری ۲۰۴
واژه نامه ۲۱۶
منابع و ماخذ ۲۲۵

http://VatanPdf.com

پیشگفتار

از میان حواس ما، حس بینایی اهمیت خاصی در درک و فهم آدمی دارد. گرچه به کمک حواس دیگر هم به صورت طبیعی ارتباط برقرار می شود. میل و رغبت ما نسبت به پیام بصری زیاد است و به علل گوناگون همواره می خواهیم دانش خود را با شواهد بصری بالا ببریم. البته بهره برداری از حواس برای همه افراد یکسان نیست، ولی با پرورش و تعلیم هر یک از حواس می توان به توانایی بسیار بالاتری از احساس و ادراک و فهم مسائل رسید، زیرا از این طریق می توان توانایی های فوق العاده ای به دست آورد که سایر حواس فاقد آن می باشند. چرا که حس بینایی سرعت عمل بالایی دارد و با تعلیم و تربیت آن پیام‌های بصری را به طرز شگفت انگیزی دریافت می کند. توسعه و تعامل توانایی دیدن به معنی گسترده تر ساختن توانایی خود برای فهم بیشتر تصویر است و مهم تر از آن این است که به ما در به وجود آوردن پیام بصری یاری می دهد. این پیام متشکل از اجزاست و نحوه چگونگی کاربرد اجزا در اهمیت و مفهوم کلی یک پیام تأثیر به سزایی دارد.

هنرهای تجسمی از عالی ترین تجلیات زبان بصری شمرده می شود که امروزه یکی از بهترین و مؤثرترین وسیله های ارتباطی شناخته شده است. زبانی همگانی که در همه زمینه های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، صنفی و ... مورد استفاده قرار می گیرد. این زبان هم الفبا و قواعد دستوری خود را دارد و شناخت آن درک و فهم پیام های تصویری را آسان می سازد و به کمک آن قادر خواهیم هماهنگی موجود در طبیعت را بهتر مشاهده و درک کنیم و در ایجاد و خلق پیام های روشن بصری از آن بهره ببریم.

ما از راه های گوناگون به درک تصویر می پردازیم. ادراک حسی و نیروهای درونی ما در این جریان اهمیت بسیار دارد. چگونگی وضعیت ما در حال ایستاده یا متحرک، در حالت متعادل یا نا متعادل، در نور یا تاریکی و ... در نوع دریافت ما از تصویر بسیار مؤثر است و این واکنش ها تحت تاثیر حالات روانی، وضعیت فرهنگی است و حتی نحوه نگرش ما به بیان هم مؤثر است.

حس جهت یابی در ساکنان مناطق کوهستانی در مکان های مسطح و وسیع مانند کویر دچار اختلال می شود و به مدت زمانی برای سازگاری با محیط تازه نیاز خواهد داشت.

در هنر نقاشی اسکیموها به علت زندگی در محیطی بسیار پهناور و پوشیده از برف سفید و آسمانی روشن خط افق مبهم و نامشخص خواهد بود و حتی ممکن است خط افق محو گردد و به همین منظور نقاشی هنرمندان اسکیمو آزادانه و بدون خط افق است و برای ما گاه معلق یا واژگون به نظر می رسد. چرا که اختلافات ناشی از محیط، جغرافیا و فرهنگ در نحوه درک افراد تأثیر می گذارد.

با وجود اختلافات ناشی از محیط و فرهنگ که در نحوه دیدن افراد تا ثیر می گذارد، اساس دریافت بصری در همه افراد بشر یکسان است.

شناخت رابطه متقابل موجود میان عناصر بصری و نحوه ترکیب آن ها و دخل و تصرف در آن از طریق روابط بصری ضروری است و دریافت معنای تصویر را میسر می سازد. در میان کلیه وسایل ارتباطی فقط ادراک بصری است که ظاهرا فاقد هرگونه دستور و قاعده مشخص است. زیرا هیچ سیستم یا راهنما و دستور واحدی برای تبیین و فهم آن وجود ندارد مگر آن که از دانش بصری (عناصربصری وروابط بصری) بهره مند شویم تا درک درستی از دنیای تصویر زمان خود داشته باشیم. امروزه ما بیش از هر زمان دیگر به درک بصری بیشتری نیاز داریم، چرا که در زندگی امروزتصویر درمحیط، مطبوعات، رسانه های تصویری ،شبکه های جهانی و.... اهمیت زیادی یافته است.

http://VatanPdf.com

سخن ناشر

به نام آنکه هستی نام از او یافت

کاروان فرهنگ و تمدن بشری، چنان در حال پیشرفت و رشد و تعالی است که لحظه‌ای درنگ، رسیدن به این قافله را ناممکن می‌سازد و از آنجایی که آینده هر جامعه بستگی به تعلیم و تربیت کودکان و جوانان آن جامعه دارد. دفتر برنامه ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش سعی دارد با بهره‌گیری از دست‌آوردهای دانش جهانی و آموزه‌های اصیل اسلامی و ملی، تغییر و تحولی مبتنی بر روش‌های نوین علمی و تکنولوژی در کتاب‌های درسی به وجود آورد.

در این راستا انتشارات گویش نو افتخار تألیف و آماده‌سازی تعدادی از این کتاب‌ها را بر عهده داشته و با همراهی استادان کوشا و نظارت دقیق و ارشادی کمیسیون‌های تخصصی و ورزیدهٔ دفتر تألیف و برنامه‌ریزی این وظیفه‌ی خطیر را به انجام رسانده است.

در پایان ضمن قدردانی از زحمات مولفان عزیز، خوشحال می‌شویم که مدرسان محترم ودانش پژوهان کوشا با ارائه پیشنهادها و انتقادات سازنده خود، ما را در غنا بخشیدن این متون و بالا بردن کیفیت چاپ‌های بعدی یاری نمایند.

Email: gooyesheno@yahoo.com

www.bookgno.ir

انتشارات گویش‌نو

http://VatanPdf.com

مقدمه

گاه ممکن است، شیوه اجرای یک اثر هنری بسیار عالی باشد. اما اگر آن اثر فاقد یک ترکیب بندی موفق باشد ، با ناکامی مواجه است . بر این اساس کتاب حاضر به ارائه کیفیات بصری برای ایجاد یک اثر هنری موفق و همین طور فهم درست ازپیام های تصویری می پردازد.

در دورانی که مقادیر قابل توجه و روزافزون از پیام های گوناگون در سطح جهان به صورت تصویر انتقال می یابد ، برای درست دیدن و درست استفاده کردن از آن باید به یادگیری زبان تصویر پرداخت.

در کتاب کارگاه هنر ۱ به عناصر بصری هم چون خط ، شکل ، بافت ، ارزش و رنگ پرداخته شد. مبحث فضا در کتاب انسان، فضا، طراحی پرداخته شده است، همچنین قواعد ژرف نمایی از حوزه فضا در کتاب کارگاه هنر یک یادآوری گردید. اما حیطه این کتاب ها فرصتی برای آشنایی با عنصر زمان به حد کفایت مطلب را ندارد و این موضوع در رشته تخصصی پویانمایی، کمیک استریپ و تصویر سازی و ... به صورت تخصصی پرداخته خواهد شد..

در این کتاب سعی شده است تا با استفاده از تصاویر متعدد آثار هنرمندان گذشته و معاصر ، سه هدف نگرشی ، دانشی و مهارتی مورد توجه قرار گیرد و هنرجویان قدم به قدم مباحثی چون ضرب آهنگ (ریتم) ، حرکت ، مقیاس ، تاکید ، تعادل و وحدت بصری را فراگیرند . متأسفانه اغلب این مباحث مورد کم توجهی بوده است و در آموزش هنری به سادگی از آن گذشته اند چرا که نمونه آثار کمی در این زمینه در دسترس بوده است . حال امید است با آوردن نمونه های متعدد آثار هنرمندان از ابهام برخی از کیفیات بصری کاسته شود . شناخت این نکته که چگونه هنرمندان از قواعد ترکیب بندی تبعیت می کنند، به هنرجو امکان می دهد تا اصول ترکیب بندی را بهتر بیاموزد . بنابراین پیشنهاد می شود، برای تفهیم این موضوعات از تصاویر آثار هنرمندان بیشتری نیز استفاده شود .

نکته قابل توجه این است که مفاهیمی که در این کتاب مورد بحث قرار می گیرد ، اساسا محدود به زمان خاصی نیست . این مفاهیم در آثار هنری قرون گذشته یافت می شوند و هنر معاصر نیز روند تکاملی ، منطقی و طبیعی از هنر گذشته است .

برای تقویت مهارت های تفکر و ارتقا توانایی ذهنی ،گفتاری و نوشتاری هنرجویان، تمریناتی تحت عنوان « با هم گفتگو کنیم» تنظیم شده است و هنرجویان عزیز می بایست به یاری هنرآموز محترم نمونه های مناسبی را از کتابخانه ها جمع آوری و تحقیق کنند و درباره آن ها به تفکر ، گفتگو و نقد بپردازند . لازم است جهت نقد صحیح ،شیوه های نقد هنری را درضمیمه ی کتاب کارگاه هنر ۱ مطالعه نمایند . باید

http://VatanPdf.com

یادآوری شودکه امروزه دیگر شرح نیروی کشف و شهود هنرمندانه درایجاد اثر هنری کافی نیست ، زیرا این نگرش مانع از تجزیه و تحلیل دقیق آثار و آموزش هنری می شود . در مقابل کتاب می کوشد تا نشان دهد که خلق اثر هنری نتیجه ی تفکر و تعقلی بسیار منضبط و دقیق است و هنرمند از اصول و قواعد بصری پیروی می کند که آن هم پس از تجربه های بسیار به مهارت می رسد .

هدف از مباحث « با هم تجربه کنیم » افزایش آگاهی و تشخیص زیبا شناسی وهم چنین رشد تخیل ، مهارت ها و تجارب طراحی است و هنرجو باید مقصود خودش را در طراحی منعکس کند و با کنجکاوی آگاهی اش را نسبت به اطراف خودش عمیق تر کند و توانایی اش را در اجرای تمرینات ارتقا دهد و در نتیجه دید شخصی اش را افزایش دهد . **هنر آموزان گرامی خود نیز می توانند تمرینات مشابهی را طرح کنند که با جغرافیای محل زندگی هنرجو و فرهنگ وی مطابقت بیشتری داشته باشد. اجرای یک یا دو تجربه هنری از هر فصل درکارگاه ، به فرا خور حال کلاس ،کافی است .باید توجه شود که عناوین و مباحث کتاب بر اساس نیاز هنرجو و زمان تخصیص داده شده به درس تدارک دیده شده است و بایستی از پیرایه های اضافی پرهیز نمود .**

لازم است درتدریس این کتاب از شیوه های فعال و ابزارهای کمک آموزشی استفاده شود و در پایان نیم سال دوم اجرای یک کار گروهی دو بعدی یا سه بعدی ضروری می باشد .انتظار می رود همکاران گرامی با تکیه بر تجربه و توانایی های خود ، هنرجویان را بر انجام کارگاه های گفتگو و تجربه ترغیب نمایند و می بایست نتایج فعالیت آن ها را در جدول ارزشیابی از کتاب کارگاه هنر ۱ برای هر هنرجو ثبت کنند و به عنوان ملاک ارزشیابی کاراجرایی مورد توجه قرار دهند .

تلاش شده است، محتوای این کتاب به منظور رعایت ارتباط عمودی با کتاب های تخصصی سال قبل و ارتباط افقی مطالب با کتاب های سال جاری هنرجو و حتی علوم فیزیک و زیست شناسی ارتباط منطقی داشته باشد . در ضمن علاوه بر هدف کلی کتاب ، در آغاز هر فصل اهداف رفتاری تبیین شده است تا هنر آموزان و هنرجویان از انتظارات آموزشی و برنامه کتاب آگاه شوند .

مؤلفان این کتاب در جهت خدمت به هنر ایران زمین کوشیده اند و همواره از دریافت نظرات ارزشمند هنرآموزان محترم، صاحب نظران و هنرمندان عزیز جهت رفع نارسایی های احتمالی به گرمی استقبال می کنند .

هدف کلی

درک اصول و قواعد هنرهای تجسمی و ایجاد اندیشه برای بکارگیری آن ها در اجرای آثار هنری

http://VatanPdf.com

ضرب آهنگ بصری

http://VatanPdf.com

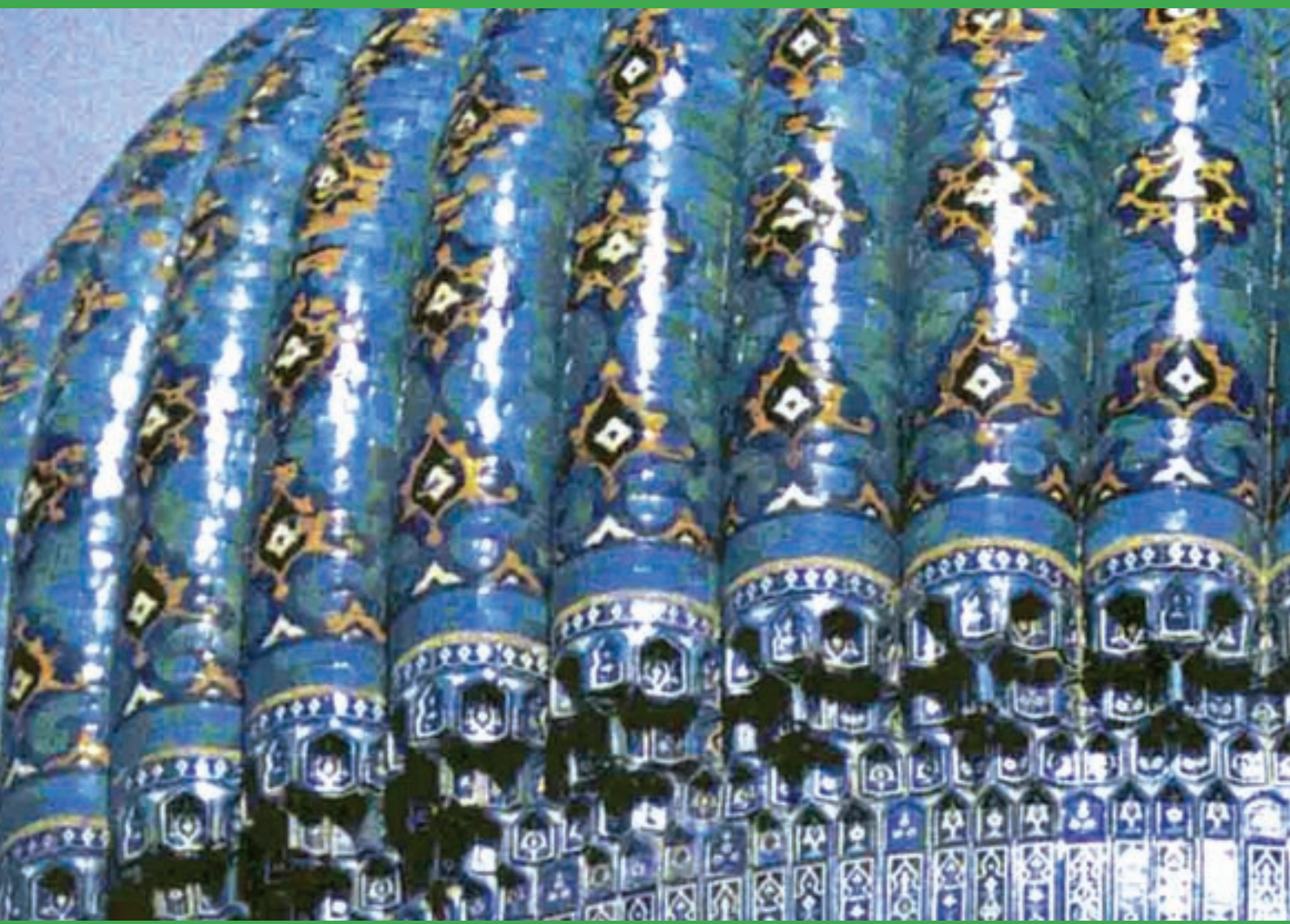

http://VatanPdf.com

۱ ضرب آهنگ بصری

اهداف رفتاری: از فراگیر انتظار می رود پس از پایان این فصل بتواند:

۱ـ ضرب آهنگ را تعریف کند.

۲ـ از نمونه های ضرب آهنگ در طبیعت مثال بیاورد.

۳ـ انواع ضرب آهنگ را نام ببرد.

۴ـ ضرب آهنگ یکنواخت را در طبیعت توصیف نماید.

۵ـ انواع ضرب آهنگ را در آثار هنری معاصر شرح دهد.

۶ـ رابطه سکون و ضرب آهنگ را توضیح دهد.

۷ـ ضرب آهنگ و زمان حرکت را در نقاشی مینیاتور ایرانی توصیف نماید.

۸ـ رابطه‌ی ضرب آهنگ را با رنگ در آثار هنری شرح دهد.

۹ـ آثاری با انواع ضرب آهنگ بوجود آورد.

۱۰ـ عواملی که موجب ضرب آهنگ می‌شوند را در نقد و توصیف آثار هنری به کار گیرد.

درس در یک نگاه

- "تکرار" اساس ضرب آهنگ، از اصول دیزاین است و همچون عنصر وحدت محسوب می شود.
- شالوده و اساس ضرب آهنگ حرکت است.
- تکرار وجوه تکامل یابنده از عوامل مهم در غنی تر شدن ترکیب بندی هنری است. در هنر مدرن خصوصا در سبک کوبیسم و آبستره این خصوصیات را می توان یافت.

http://VatanPdf.com

- در اکثر نگارگری‌ها ضرب آهنگ به صورت حرکتی هماهنگ و نظم یافته در سرتاسر اثر به چشم می خورد و همین امر موجب وحدت و یکپارچگی خاصی در این نوع آثار می شود.
- نوع دیگری از ضرب آهنگ بصری با تغییرات تدریجی و تکاملی خود موجب القاء خطای دید می‌شود. هنرمندان با به بکارگیری عاملی که نگاه بیننده را به نقطه ای معطوف می کند، سکون و توقف در ضرب آهنگ را نمایش می دهند این مفاهیم با مفهوم مکث و ایستایی در هنرهای مختلف متفاوت است.

ضرب آهنگ[1] بصری

اساس ضرب آهنگ در اصول "دیزاین"[2] تکرار است. در هر اثر هنری، تکرار موجب عنصر وحدت می شود. بطور قطع، آن چه که با شنیدن موسیقی موجب تأثیر پذیرفتن در شنونده می شود و بی اختیار فرد شروع به "پا زدن"[3] می کند "ضرب آهنگ " است. درفن شاعری "نت" همان قافیه یا واژه‌ای است که در شعر تکرار می شود و نقش ضرب آهنگ را دارد. در احساس پیدایش یک تصویر آن چه که بصورت مشترک با شعر، موسیقی یا هنرهای تجسمی بوجود می آید ضرب آهنگ می‌باشد. در حقیقت ضرب آهنگ حاصل تکرار یک عنصر اصلی است. بنابراین شالوده و اساس ضرب آهنگ حرکت است.

"حرکت چشم بیننده" یا حس مخاطب نیز، بوسیله تکرار یک نقش، نت یا واژه اتفاق می افتد. یعنی خطای ذاتی شنوایی و دیداری در بطن ضرب آهنگ است (تصویر۴ و۳ و۲ و۱-۱).

تصویر۱-۱ ضرب آهنگ بصری در طبیعت

۱. ریتم
۲. برای تعریف و تفاوت دیزاین و طراحی به مقدمه یا کتاب طراحی یک مراجعه کنید.
۳. بالا و پایین رفتن پا

http://VatanPdf.com

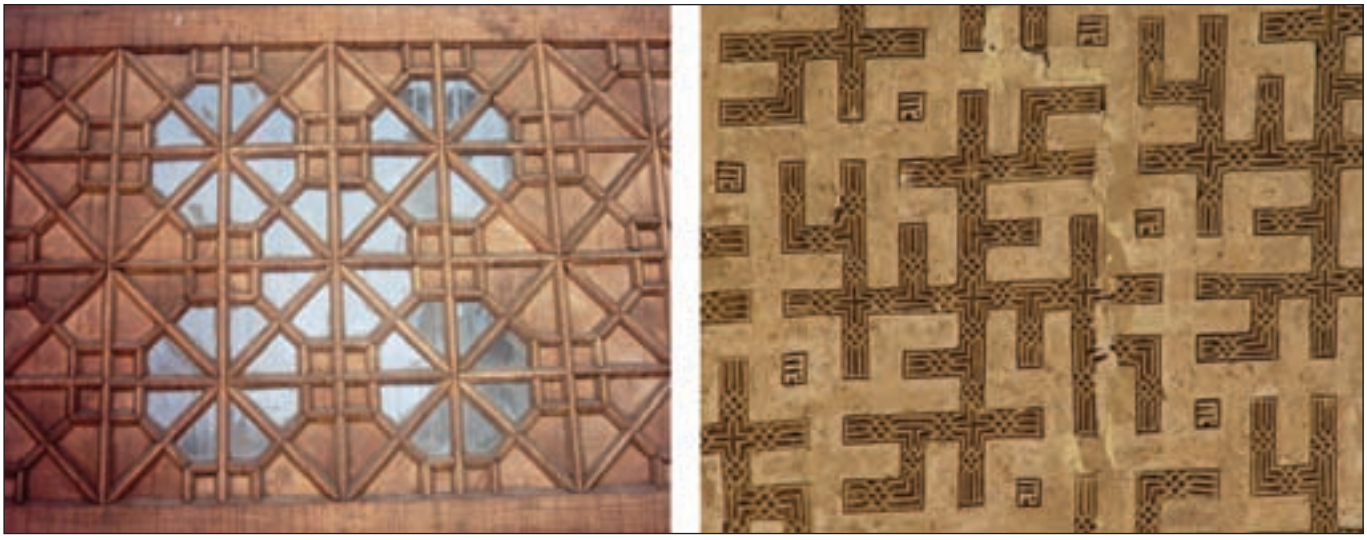

تصویر۲-۱ ضرب آهنگ بصری در بافت آجری معماری و صنایع دستی (گره چینی در پنجره چوبی)

تصویر۳-۱ ضرب آهنگ بصری در طراحی معماری

http://VatanPdf.com

تصویر ۴-۱ تکرار فرم برگ، ضرب آهنگ بصری را در نقاشی وتصویرسازی از چوب بوجود آورده است.

از تقاطع نرده‌های تکیه گاه در تصویر صندلی یک طرح تکرار شونده ایجاد شده‌است که خطوط یکسانی را بوجود آورده است ترکیب خطوط پشت صندلی ضرب آهنگ یکنواختی را بوجود آورده‌اند (تصویر ۵-۱).

تصویر۵-۱ تصویر صندلی

http://VatanPdf.com

از طریق تکرار منظم یک بخش تصویر و رنگ خاص در کل اثر یا بخشی از آن وحدتی حاصل شده که عنصر ضرب آهنگ عامل آن بوده است.

در تصویر ۶-۱ آیات قرآنی و نود و نه اسم خداوند به صورت خوشنویسی به صورت ضرب آهنگ یکنواخت اجرا گردیده است. اهمیت وجود شباهت یا توازن در یک اثر، با آگاهی از تأثیر ضرب آهنگ در نقش پارچه و فرش بهتر قابل فهم است(۸ و۷-۱).

تصویر۶-۱ چاپ روی پیراهن شمال هند، اوایل قرن ۱۶، جوهر، طلا ، کتان رنگ شده با رنگ گیاهی

http://VatanPdf.com

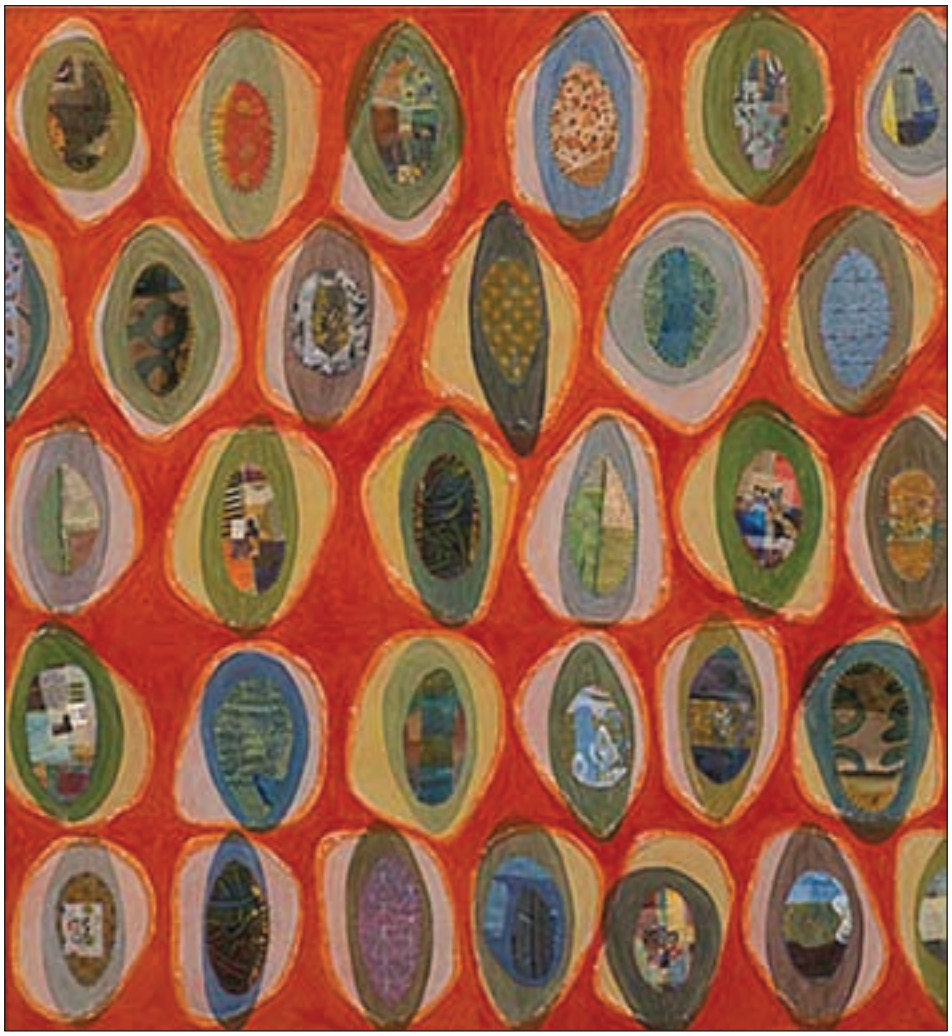

تصویر۷-۱ چهل تکه از پارچه

تصویر۸-۱ ایقاط(ایکات)، بافت، اسپانیا

ضرب آهنگ در رنگ را با بررسی توالی و تناوب در چرخه رنگ در می یابیم، که رنگیزه ها در خانه های کناری بطور نامحسوس و تدریجی ادغام شده اند، تکرار این مسئله در یک اثر هنری موجب پویایی درکیفیت اثر می شود و به منظور هدایت آسان و سریع چشم ناظر بر کل اثر صورت می گیرد. در صورتی که حس آرامش را در بیننده ایجاد نماید، وحدت و کمال اثر را به بیننده منتقل می کند.

ضرب آهنگ در هنرهای تجسمی معنایی کاملا تصویری دارد و شامل تکرار، تغییر و حرکت عناصر بصری در یک کادر است، به عبارت دیگر تکرار منظم و متوالی یک عنصر تصویری ضرب آهنگ بوجود می آورد (تصویر ۹-۱).

http://VatanPdf.com

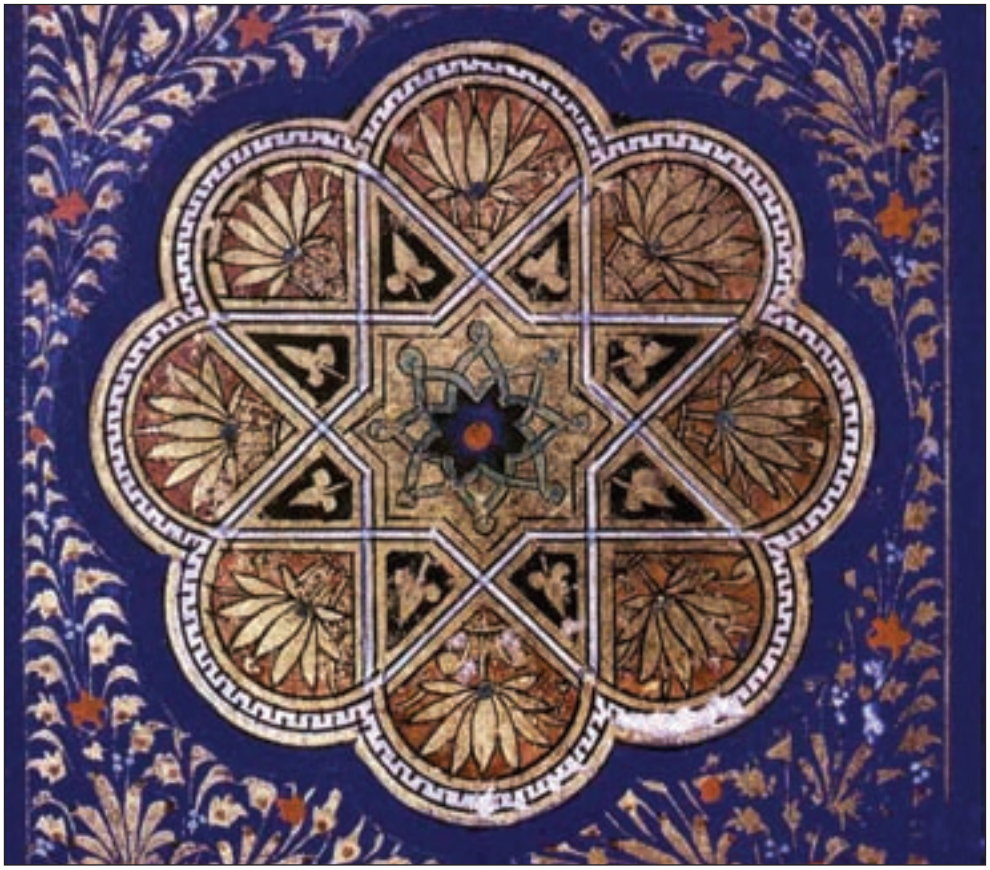

تصویر۹-۱ نقش شمسه روی جلد قرآن ، دوره تیموری، موزه استانبول

آن چه به عنوان تدبیری برای ساماندهی فرم ها و فضاها در معماری محسوب می شود. شامل نظریه بنیادی ضرب آهنگ است. تکرار منظم و هماهنگ خطوط، اشکال یا رنگ ها توسط عناصر سازنده ی بنا موجب ریتم می شود(تصویر ۱۰-۱).

همانطور که در تصویر دیده می‌شود وجود ستون‌ها، رواق‌ها، پنجره‌ها در سطح بنا، سوراخ‌های تکراری را ایجاد کرده است تا ورودی نور، هوا، مناظر و مردم را به آن میسر سازند، با روش ساده‌ی تکرار حفره‌ها در بنا پیمانه‌های فضا را تشکیل می دهند. تکرار فضاها اغلب برای تأمین نیازهای عملکردی مشابه در بنا هستند. ساده ترین شکل تکرار، نوع خطی است که از اجزای زیادی تشکیل می‌شود. در هر حال برای این که اجزا به طریقه تکرار، طبقه بندی یا دسته بندی شوند لازم نیست کاملا مشابه باشند آن ها ممکن است دارای یک ویژگی مشترک یا همسان باشند. در عین حال که تک تک منحصر به فرد هستند، می توانند متعلق به یک خانواده باشند. ضرب آهنگ از دو راه به دست می‌آید:

http://VatanPdf.com

الف) تکرار یک عنصر بصری یا مجموعه‌ای از عناصر به‌صورت یکنواخت(متوالی و متناوب)

ب) ترتیب یا تغییر پیش رونده در یک عنصر یا مجموعه به صورت تدریجی [افزایشی و کاهشی یا تکاملی(تغییر شکل)]

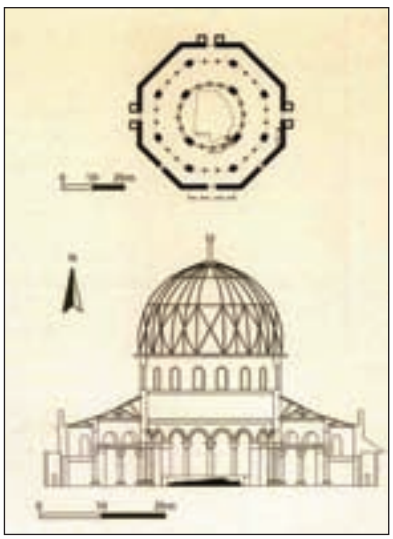

تصویر۱۰-۱ ریتم در معماری اسلامی

http://VatanPdf.com

ضرب آهنگ یکنواخت

در این نوع ضرب آهنگ بصری، یک عنصر تصویری به طور یکنواخت و متوالی تکرار می شود. این ضرب آهنگ باعث نوعی جا به جایی و حرکت منظم و عکس العمل خود به خود می‌شود و توجه بیننده را به دنبال خود هدایت می کند. اما به علت عدم تنوع ،تأثیر منفی برای بیننده دارد و کسالت آور است. بنابراین بهتر است در ترکیب هنری، تکرار وجوه تکامل یابنده داشته باشد. به این منظور که شکل با ترکیب با شیء دیگر هر چه ممکن است غنی تر شوند و پیوسته ترکیباتی تجسمی و جدید بوجود آید. در هنر مدرن خصوصا در سبک کوبیسم و آبستره این خصوصیات را می توان یافت.

همیشه ضرب آهنگ منظم نیست و می تواند نامنظم و با حرکتی پیوسته، آزاد و روان باشد. ضرب آهنگ در هنر تجسمی جلوه های مختلف دارد در دوبعدی بصورت سطح و در سه بعدی به صورت حجم ظاهر می شود(تصویر۱۲ و۱۱-۱).

تصویر۱۱-۱ تکرار یکنواخت شکل مربع بعنوان یک دیوار و حصار در یک مجموعه فضای سبز

تصویر۱۲-۱

ضرب آهنگ تدریجی

در این نوع تکرار یا ضرب آهنگ، یک عنصر بصری با تغییرات متناوبی موجب خواهد شد که بیننده همواره انتظار تکرار متنوع دیگری را داشته باشد. که نتیجه آن حس حرکت و جذابیت بیشتری در اثر بصری خواهد بود. این گونه ضرب آهنگ در طبیعت بسیار دیده می شود. به عنوان مثال ساختار دست انسان دارای ضرب آهنگی به نسبت ۲/۳ است. و

http://VatanPdf.com

تصویر۱۳-۱

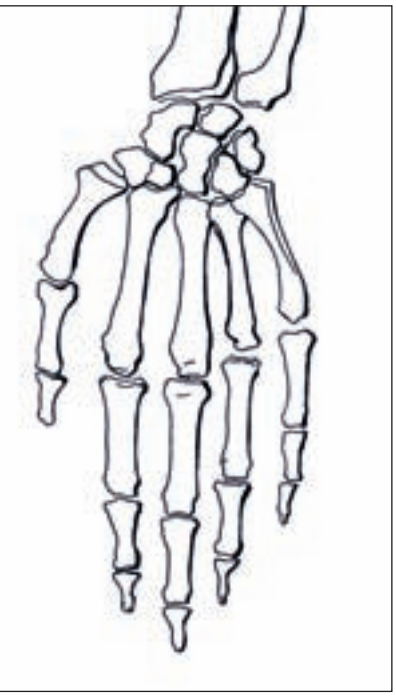

تمام اجزای آن در پیوند با این ضرب آهنگ شکل گرفته است(تصویر۱۳-۱) و همچنین ضرب آهنگ رویش شاخه های درختان با یکدیگر متفاوتند و هر کدام زیبایی خاص خود را دارند. البته همیشه ضرب آهنگ دارای تناسبات ریاضی گونه نمی باشد. در آثار نگارگری نیز ضرب آهنگ به صورت حرکتی هماهنگ و نظم یافته در سرتا سر اثر به چشم می خورد و همین امر موجب وحدت و یکپارچگی خاصی در این آثار می شود.(تصویر ۱۵ و۱۴-۱)

تصویر۱۴-۱ تکرار منظم در چرخش و تغییر حرکت دست ها به صورت تدریجی در جشن اندرونی دیده می شود.

http://VatanPdf.com

تصویر۱۵-۱ نگارگری، شاهنامه

هرگاه مغز قادر به تشخیص ظهور مکرر و منظم عنصری می شود آن را به مثابه یک کل در نظر می گیرد و به عنوان یک واحد درک می کند. این نوع ضرب آهنگ در نقوش کاغذ دیواری که در آن یک نقش مایه رنگی با تناوب منظم تکرار می شود به خوبی مشاهده می‌شود(تصویر ۱۶-۱).

http://VatanPdf.com

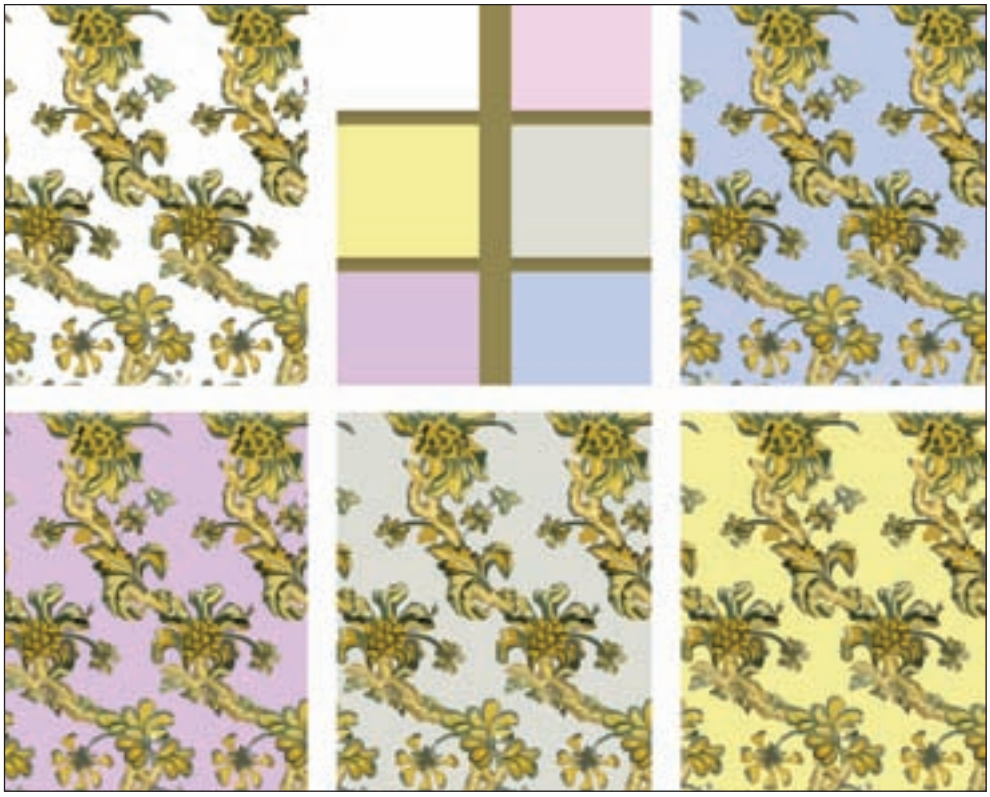

تصویر ۱۶-۱ کاغذ بسته بندی یا دیواری، با تغییررنگ زمینه تاثیر بسزایی روی شخصیت طرح می‌گذارد. تکرار ضرب آهنگ شکل گل در تصویر موجب بوجود آمدن ضرب آهنگ متناوب شده‌است.

در کل ماهیت توالی و تکرار، مستلزم وجود یک تغییر پیشرونده در عناصر و رنگ است چه بصورت عنصر منفرد چه با ترکیب چند عنصر این توالی معنادار می شود.

از موارد دیگر می توان شکل ساختاری حلزون را بررسی کرد. که شکل آن بر اساس حرکت ضرب آهنگ افزایشی از لحاظ اندازه از درون به بیرون و بالعکس بصورت کاهشی از بیرون به درون کل، به وجود آمده است(تصویر ۱۷-۱).

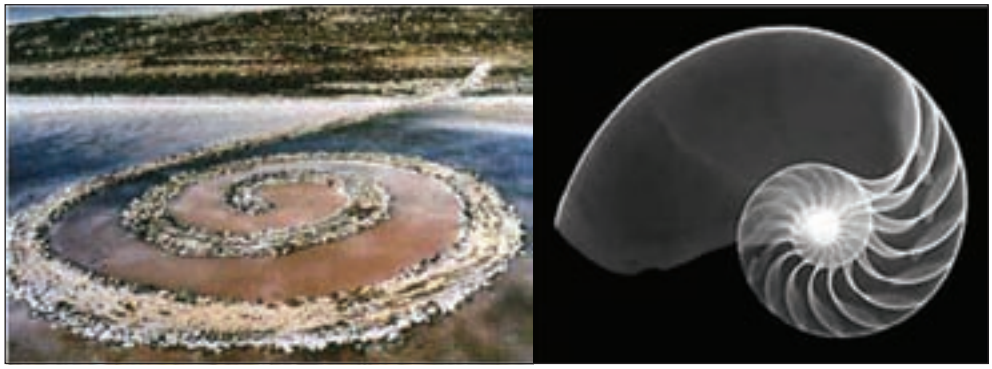

تصویر ۱۷- ۱ حلزون

http://VatanPdf.com

ایوان غربی مسجد جامع اصفهان[۱] از لحاظ طراحی و آرایش نیم قوس های مقرنس[۲] به صورت ضرب آهنگ، دارای حرکت از بیرون به درون و بالعکس می باشد(تصویر ۱۸-۱).

در این نوع ضرب آهنگ یک تصویر و یا عنصر بصری از حالتی به حالت دیگر به تدریج تغییر می کند و به وضعیت یا حالتی تازه تر می رسد. به طوری که نوعی رشد و تکامل را در طول مسیر تغییرات خود دنبال می کند. در تصویر شن‌های صحرا نوع ضرب آهنگ از حرکت منحنی سطوح و خطوط به وجود می‌آید و از نوعی تناوب برخوردار است که نمونه کاملی از ضرب آهنگ تجسمی است. در طبیعت ضرب آهنگ های بصری بسیاری وجود دارد مانند ریتم بصری تکاملی شکل ماه و رگه‌های روی سطح کنده درخت[۳] از ضرب آهنگ های تکاملی است(تصویر ۲۰ و ۱۹-۱).

تصویر۱۹- ۱ تغییرات بصری درمسیر حرکت شکل ماه در شب های متوالی

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

تصویر ۲۰- ۱ ضرب آهنگ در میدان آزادی

ضرب آهنگ و سکون

سکون و توقف در ضرب آهنگ با مفهوم مکث و ایستایی در هنرهای مختلف، هم‌معنا است مانند سکوت در موسیقی. پاگرد، پله‌ها، میادین و گره‌های شهری از نمودهای کاربردی سکون بعد از یک ضرب آهنگ در معماری هستند. گاهی با ایجاد یک عامل یا عنصر در فضای معماری و جلب توجه بیننده عامل مکث و سکون را می توان به خوبی پدید آورد. در حقیقت در یک اثر بصری هنرمندان با به بکارگیری عاملی نگاه بیننده را به نقطه ای معطوف می‌کند و از این طریق در ضرب آهنگ اثر ایجاد سکون می‌کنند و به اثرگذاری آن می افزایند (تصویر ۲۳و۲۲-۱).

http://VatanPdf.com

تصویر ۲۱-۱

تصویر ۲۲-۱ پاگرد

http://VatanPdf.com

به عنوان یک قاعده کلی، تکرار عناصر موجب احساس حرکت می شود و حرکت مولد دوعنصر زمان و مکان است بنابراین همواره باید عنصری در حال حرکت وجود داشته باشد تا در طول حرکت آن جسم، مفهوم زمان ایجاد شود. و در حرکت ایجاد شده با استفاده از سکون و آرامش محدوده‌ای خاص یا مکان به وجود می آید. حرکت برخلاف زمان و مکان که نمی توان ضدی را برای آن ها در نظر گرفت، ضد دارد و آن سکون است. و می تواند به عنوان عنصر سوم در کنار زمان قرار بگیرد، نمونه بارز آن در نگارگری دیده می شود.از ویژگی های زمانی در نگارگری می توان به نمایش چند صفحه و زاویه در آن واحد اشاره کرد که به صورت متقابل با ویژگی مکانی نگارگری در ارتباط است. نگارگر ایرانی سعی در به تصویر کشیدن عالم مثال را دارد. در عالم مثال هر چیزی در گویاترین تعریف وکامل ترین وضعیت است . نگارگر بهترین زاویه را جهت ترسیم منظره ، پیکره های انسانی و حیوانی در نظر می‌گیرد .گویا ترین حالت زمانی را یعنی حالتی که نور کامل برای معرفی اشیاء و عناصر را در ترسیم نگاره های خود مجسم می کند حتی اگر موضوع روایت مورد نظر صحنه‌ای از شب باشد(تصویر ۲۵ و۲۴-۱).

تصویر ۲۳-۱

تصویر ۲۴-۱

http://VatanPdf.com

با هم تجربه کنیم

تمرین ۱

– چند قطعه مقوای متفاوت از لحاظ رنگ و اندازه در شکل های مستطیل، مربع ، مثلث ببرید. ترکیب آن ها در داخل کادر با انواع ضرب آهنگ ها تجربه کنیم.

– علاوه بر موارد فوق به اصل تجمع و تراکم نیز توجه کنیم.

تمرین ۲

– برای مثال به درخت در طبیعت توجه کنید. در انبوه برگ های درهم و متنوع شاخه ها، نظم و ریتم خاصی حاکم است که اگر این اصول یاد شده را در ترکیب بندی بکار گرفته شود ضرب آهنگی مناسب در کادر بوجود خواهد آمد.

تمرین ۳

– با ایجاد یک شکل ساده هندسی(مربع یا چند ضلعی منتظم) یک پیمانه[1] ایجاد نموده و از تکرار آن ریتمی یکنواخت ایجاد نمایید.

– به نوع آهنگ خط در پیمانه ایجاد شده توجه نمایید.

– با تغییر یک فام به فام دیگر می‌توان روحیه و شخصیت کار را تغییر داد.

تمرین ۴

– برای ایجاد تنش (شوک) و القا ترس یک ضرب آهنگ بصری بوجود آورید.

– با بکارگیری حالاتی که از خط می‌دانید، پیمانه یا مدولی با حس خشونت ایجاد کنید.

– با تکرار پیمانه با هر حسی می‌توانید آن احساس را اغراق نمایید به عنوان مثال، برای نمایش شکستن شیشه‌ی پنجره در یک پویانمایی از ضرب آهنگ با پیمانه‌ای با خطوط شکننده و تیز استفاده می‌شود یا برای نمایش رعد و برق از خطوط زاویه دار متناوب پیش رونده استفاده می شود.

با هم گفتگو کنیم

– تصاویری از کتاب های درسی گذشته (سیر هنر در تاریخ ۱ و ۲ – میراث فرهنگی هنری ایران) انتخاب کنید و آن‌ها را به کلاس بیاورید و با همراهی همکلاسی‌ها و هنرآموز محترم عنصر ریتم را در این آثار جستجو کرده و انواع آن را مشخص و به بحث بگذارید.

http://VatanPdf.com

تکه چسبانی و بازیافت

تکه چسبانی[۴] در تولید آثار تجسمی روشی است که در آن مصالح و مواد مختلف مانند کاغذهای رنگی، مقوا، پارچه، ریسمان، بریده روزنامه، عکس و ... را بر سطح بوم، تخته یا مقوا با ترکیب توامان و مناسب می‌چسبانند. و گاه با نقاشی و طراحی به تکمیل آن می‌پردازند.اگر تکه‌های مورد استفاده ۳ بعدی باشند، آن را تکنیک بازیافت[۵] می نامیم. به طور کلی چیدمان بافت های مختلف در کنار یکدیگر و خلق تصویری نو با مفهومی تازه کلاژ نامیده می شود. این روش در اوایل قرن بیستم به تکنیک محبوب هنرمندان نوگرا تبدیل شد. نقاشان کوبیست، دادائیست و سورئالیست این اسلوب را بکار می‌گرفتند.آنچه در تکنیک کلاژ حائز اهمیت است حضور تکه ها و بافت های گوناگون در کنار هم و چسباندن آنها در کنار یکدیگر برای رسیدن به یک تصویر جدید است. تکنیک کلاژ نخستین بار در زمان اختراع کاغذ در چین در حدود سالهای ۲۰۰ قبل از میلاد، به کار گرفته شد. این روش به صورت بسیار محدود به حیات خود در شرق ادامه داد تا آنکه در قرن دهم میلادی خوشنویسان ژاپنی برای چاپ اشعارشان از روش بریدن و چسباندن حروف بهره گرفتند. تکنیک کلاژ در طی قرن سیزدهم میلادی به اروپا راه یافت و در طول قرن های ۱۵ و ۱۶ میلادی به عنوان یکی از روش های معمول در تزئین کلیساهای گوتیک به کار بسته شد. با شروع قرن ۱۹ کلاژ در اروپا جنبه خیالی (فانتزی) به خود گرفت و در آلبوم های عکس و یا تصویرسازی برخی کتاب های داستان استفاده شد. پابلو پیکاسو، نقاش کوبیست، اولین فردی بود که این روش را برای نقاشی[۶] بکار برد. هانری ماتیس، کازیمیر مالەویچ، دیوید هاکنی و بسیاری دیگر نیز آثاری را با این اسلوب خلق کرده‌اند. به لحاظ استفاده بسیار از کلاژ، سورئالیست ها این تکنیک را به نام "این ایمیج"[۷] مطرح کرده اند که معرف تکنیک کلاژ منحصر به فرد سورئالیست هاست. از دیگر روش های استفاده از تکنیک کلاژ در هنر نقاشی می توان به کلاژ بوم های نقاشی اشاره کرد که، هنرمند بوم های نقاشی شده را تکه تکه می کرد و از نو در کنار هم می چسباند. روش کلاژ بوم های نقاشی زمینه پیدایش تکنیک مخلوط مواد (میکس مدیا) را در هنر بوجود آورد.گرچه "لوکوربوزیه" از روش هایی مشابه تکنیک کلاژ در معماری استفاده می کرد ولی این تکنیک به عنوان یک تکنیک

۴. Collage واژه‌ای فرانسوی از ریشه کلر Coller است
۵. assembelage، به فارسی بازیافت یاجفت و جور کاری نامیده می شود.
۶. طبیعت بی‌جان با صندلی، ۱۹۱۲
۷. inimage

http://VatanPdf.com

کاربردی تنها پس از چاپ مقاله "شهر کلاژ" در هنر معماری رسمیت یافت. آنها در مقاله خود به مفهوم شکست فضایی که در تکنیک کلاژ وجود دارد اشاره کرده بودند وکاربرد آن را در معماری بنا مفید می دانستند. دکوپاژ در معماری داخلی نیز بخشی از تکنیک کلاژ محسوب می شود. ایجاد عمق از یک فرم بوسیله تکرار همان فرم در پس زمینه یکی از روش های دکوپاژ در تزیینات داخلی(دکوراسیون) است. وجه هنری تکنیک کلاژ بیشتر در آثار تلفیق عکس(فوتومونتاژ) دیده می شود. فوتومونتاژ در اصطلاح به اثری که بوسیله تکه های یک عکس یا بخش های انتخاب شده از عکس های مختلف ساخته شده باشد گفته می شود. تصویر ترکیب شده (کامپوزیت) در نهایت می تواند از نو عکاسی شود و حتی در نرم افزارهای ویرایش عکس، تغییر و بهبود یابد.

تصویر ۲۳-۱ اثر فرشید مثقالی

http://VatanPdf.com

تصویر ۲۴-۱ اثر فرشید مثقالی

تصویر ۲۵-۱ اثر فرشید مثقالی

تصویر ۲۶-۱

تصویر ۲۷-۱

http://VatanPdf.com

تصویر ۱-۲۸

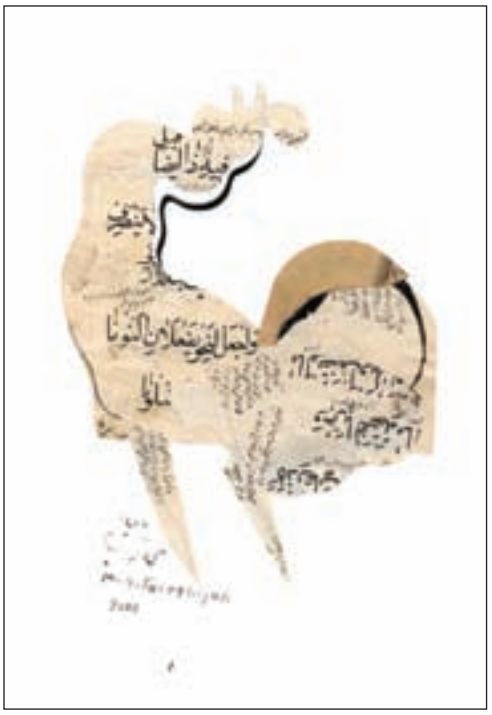

تصویر ۱-۲۹ اثر محمدعلی ترقی جاه

تصویر ۱-۳۰

تصویر ۱-۳۱

http://VatanPdf.com

حجم های نیم برجسته باتکه چسبانی و بازیافت مواد

ابزار و مواد لازم :

چسب بی رنگ فوری، نخ ، سیم ....

مواد بازیافتی یا موادی که قابلیت احیاء مجدد را دارند.

خط کش فلزی

رنگ بنا به پیش طرح

روش اجراء:

با کمک قوه‌ی تخیّل و تجسّم، حجم جدید با مواد جمع آوری شده از وسایل دور ریز یا غیر مستعمل پیرامون، بوجود آید. این طرح را می توان به صورت طراحی خطی و سریع روی کاغذ اجراء نمود وچیدمانی با دخل و تصرف یا تغییر آن بوجود آورد. باید در ترکیب مواد در کنار هم کوشش شود که هماهنگی ایجاد شده باشد.

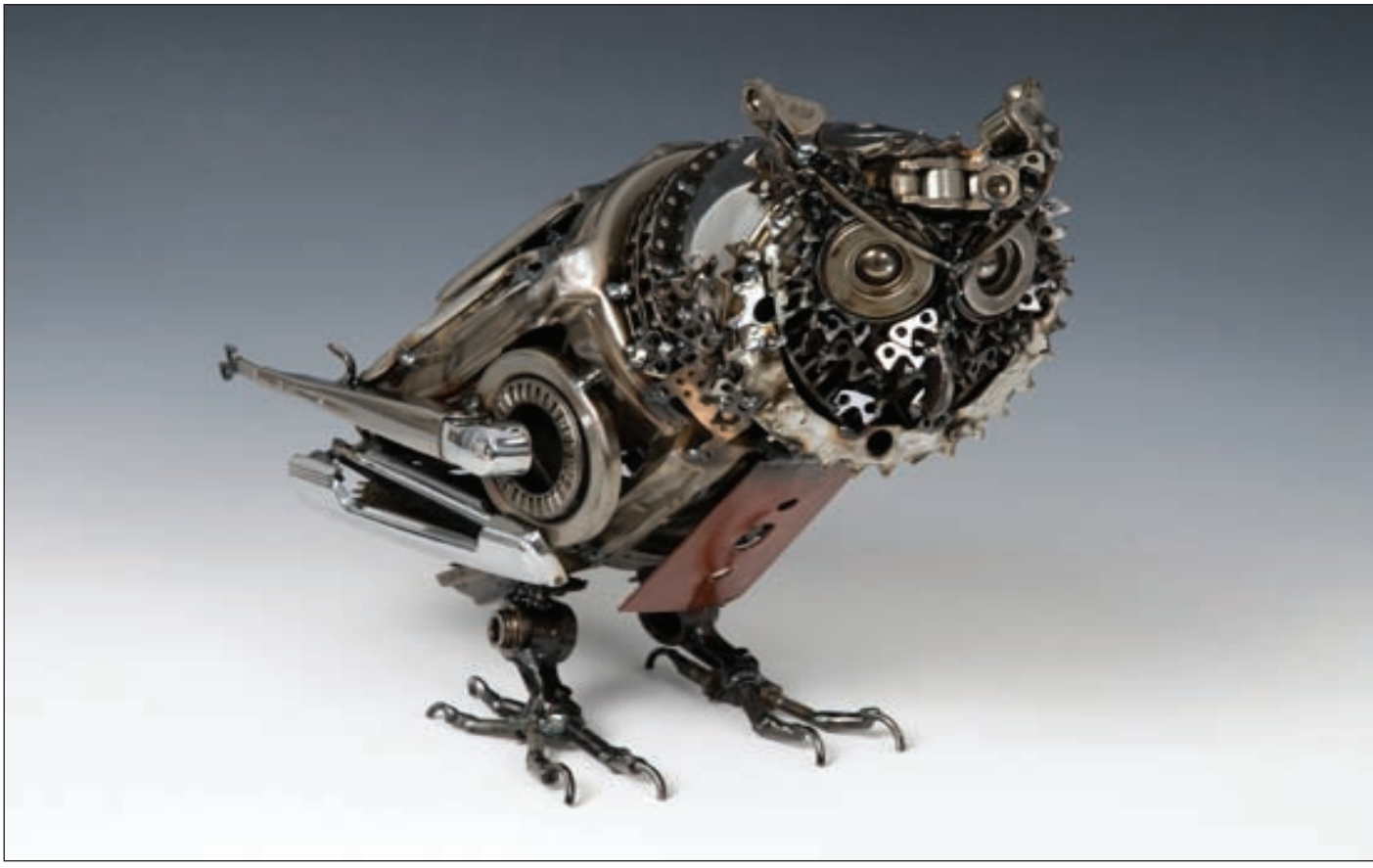

تصویر ۳۲-۱ حجم‌سازی با دور ریختنی‌ها

http://VatanPdf.com

تصویر ۳۳-۱ حجم‌سازی با دور ریختنی‌ها

تصویر ۳۳-۱ حجم‌سازی با دور ریختنی‌ها

http://VatanPdf.com

حرکت

http://VatanPdf.com

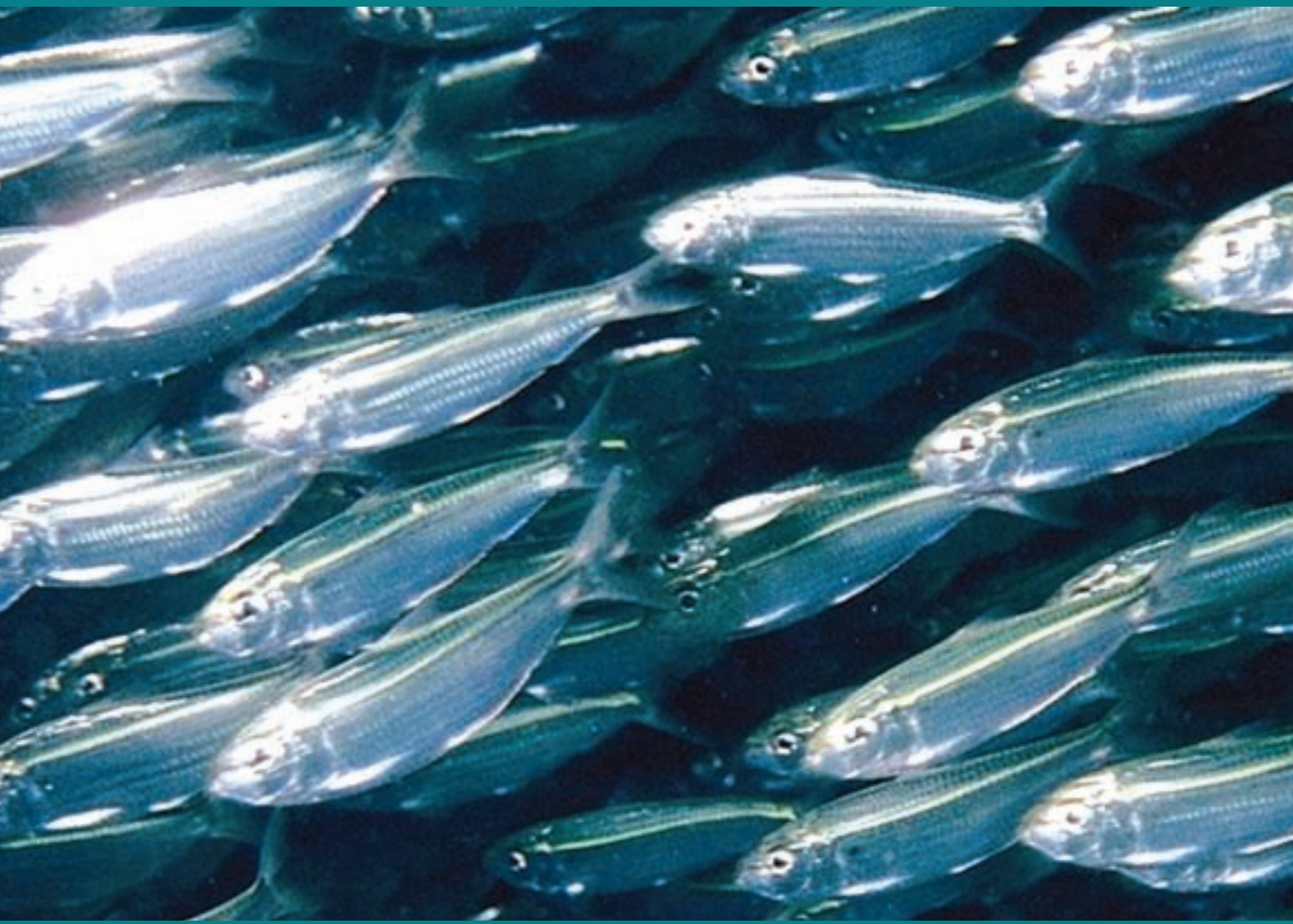

http://VatanPdf.com

۲ حرکت

هدف‌های رفتاری: از فراگیر انتظار می‌رود در پایان فصل بتوانید:

۱ـ حرکت و ضرورت وجود حرکت در آثار هنری را شرح دهد.

۲ـ به وسیله‌ی عناصر بصری ایجاد حرکت کند.

۳ـ راه‌های نمایش حرکت را شرح دهد.

۴ـ راه‌های مختلف حرکت نمایش را در به‌وجود آوردن آثار هنری به کار بندد.

۵ـ شیوه‌ها و ابزارهای مختلف برای ایجاد حرکت را توضیح دهد.

۶ـ هنگام طراحی با استفاده از خطوط (منظور فقط به وسیله‌ی خطوط است) القای حرکت نماید. یا این‌که هنگام طراحی به حرکت توجه داشته باشد.

درس در یک نگاه

- حرکت یکی از ضروریات زندگی انسان است.
- حرکت موجود در آثار تجسمی بر پایه‌ی حافظه و تجربه‌ی بصری شکل می‌گیرد.
- "فوتوریسم" یکی از سبک‌های نقاشی است که جنبش و حرکت را جوهر زندگی امروزی می‌داند.
- برخی هنرمندان مجسمه‌ساز با استفاده از "حرکت فرم در فضا" حرکت را به صورت آشکارتری در آثارشان به نمایش گذاشته‌اند.
- "تکرار" و "برش" دو شیوه‌ی متداول القای حرکت در آثار تجسمی هستند.
- القای حرکت در نگارگری ایرانی از طریق " تکرار" ، "برش" و با استفاده از خطوط مورب صورت گرفته است.

http://VatanPdf.com

● اُپ آرت شیوه‌ی نقاشی است که در آن هنرمند از طریق خطای دید به وسیله‌ی شکل‌های ایستا، رنگ و نور القای حرکت می‌کند.

حرکت

یکی از مشخصه‌های طبیعت و زندگی، حرکت و تغییر است و جهان پیرامون ما از تحرکی درونی برخوردار است. ما نیز به عنوان جزئی از این طبیعت دائم در حال تغییر می‌باشیم و تحمل یک وضعیت ثابت برایمان دشوار است. به‌طوری‌که حتی در حالت خواب نیز وضعیت‌مان را تغییر می‌دهیم. به‌همین دلیل هنرمندان از دیرباز علاقه‌مند به بیان و ثبت حرکت در آثارشان بودند و این امر به شیوه‌های مختلف در آثار هنری به چشم می‌خورد. (تصویر ۱- ۲)

تصویر ۱-۲ (الف) حرکت در طبیعت

تصویر ۱-۲ (ب) حرکت در طبیعت

تصویر ۱-۲ (ج) حرکت در طبیعت

http://VatanPdf.com

مسئله‌ی حرکت در آثار نقاشی دوران‌های گذشته کم و بیش مطرح بوده است چنان‌که در آثار حجاری شده مصر باستان، نقاشی‌های دوره بیزانس و خصوصاً آثار دوره رنسانس می‌توان این مسئله را به صورت روشن‌تری مشاهده کرد(تصویر۳ و۲-۲).

تصویر۲-۲ حرکت در حجاری‌های مصر باستان

تصویر۳-۲ اثر ژاک لویی داوید، رنگ روغن روی بوم

حرکت دو نوع است: یکی القای جابه‌جایی از نقطه‌ای به نقطه‌ی دیگر و دیگری همان روند حرکت طبیعت است و هنرمندان سعی در القای نوع اول و گاه نوع دوم را داشته‌اند(تصویر ۴- ۲).
بحث حرکت می‌تواند به همراه ضرب‌آهنگ باشد زیرا ریتم و انواع آن خود نوعی حرکت به شمار می‌آیند(تصویر ۵- ۲).

http://VatanPdf.com

تصویر۴-۲ تداوم حرکت در فضا، برنز، اثر بوچیونی

تصویر۵-۲ نشان دادن حرکت از طریق ضرب آهنگ

http://VatanPdf.com

نمایش ناپایداری

هنرمندان از دوران پیش از رنسانس کوشش کردند حرکت را نمایش دهند، که نمونه‌هایی از آن در دفتر طراحی‌های لئوناردو داوینچی دیده می‌شود (تصویر ۶ -۲).

در زمان‌های اخیر با پیشرفت هنر عکاسی حرکات تندی که با چشم به راحتی قابل دیدن نیستند را می‌توان به تصویر درآورد (تصویر۸ و ۷-۲).

مطمئناً فن آوری(تکنولوژی) چیزهای ورای عکاسی را نیز شامل می‌شود مانند فیلم، سینما و انواع ساخته‌های رایانه‌ای که نشان‌دهنده حرکت هستند. در این قسمت قصد داریم حرکت در طراحی و هنرهای تجسمی را بیش‌تر مورد بررسی قرار دهیم.

تصویر۶-۲ لئوناردو داوینچی

تصویر۷-۲ ثبت حرکت با دوربین عکاسی با سرعت خیلی زیاد

http://VatanPdf.com

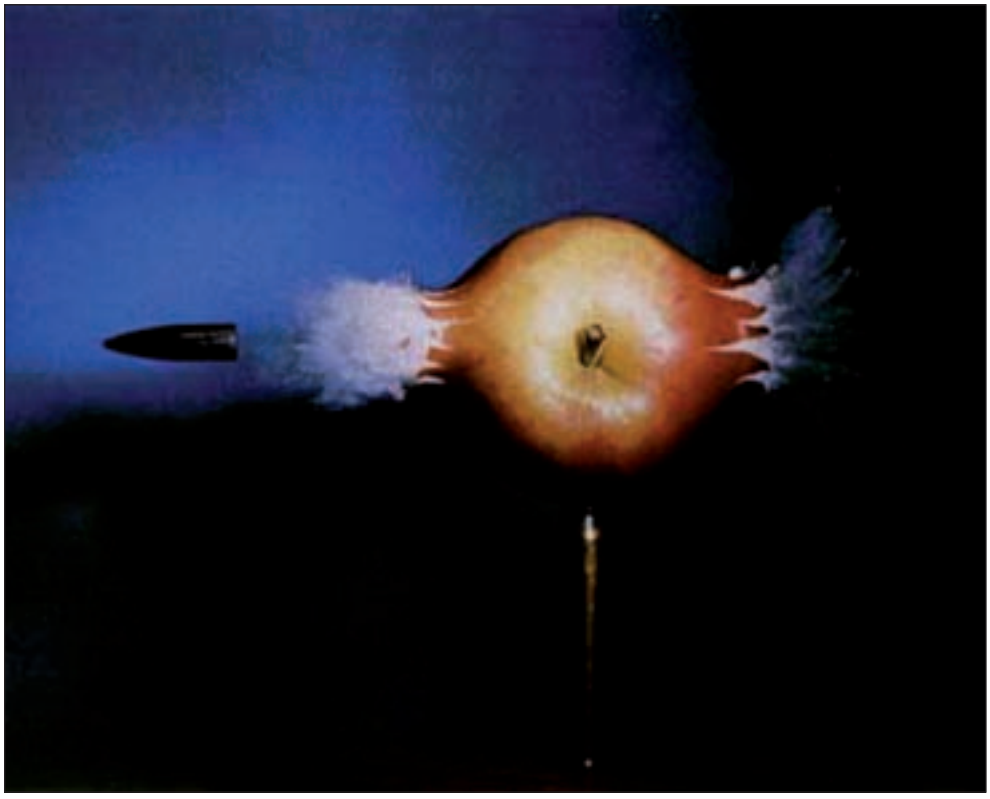

تصویر۸-۲ عکاسی با سرعت بالا برای نمایش حرکت

حرکت موجود در یک اثر تجسمی بیش‌تر بر پایه‌ی حافظه و تجربه بصری شکل می‌گیرد. وقتی ما شکلی را در وضعیت ناپایدار می‌بینیم منتظر تغییری قریب الوقوع هستیم.
در شکل ۹-۲ مربع قرمز در وضعیت پویایی قرار دارد و یکی از زوایای آن آماده افتادن است و در تصویر ۱۰ همه‌ی شکل‌ها در حال تغییر و حرکت به‌نظر می‌رسند(تصویر ۱۰و ۹- ۲).

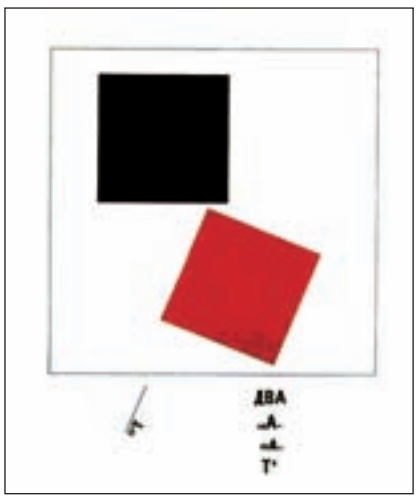

تصویر۹-۲

تصویر۱۰-۲

http://VatanPdf.com

تصویر۱۱-۲ مارسل دوشان، زنی از پله‌ها پایین می‌آید ◀

القای حرکت

ما با دیدن صحنه‌های متحرک مانند حرکات ورزشی در ضمیر ناخود آگاه حرکت را درک می‌کنیم. در هنر نیز این حرکات توسط خطوط واقعی و یا ذهنی به‌وجود می‌آیند. وجود سرعت حمل و نقل و ارتباطات در قرن اخیر باعث شده است که هنرمندان بسیاری موضوع کارشان را حرکت و سرعت قرار دهند.

یکی از سبک‌های نقاشی که جنبش و حرکت را جوهر زندگی امروزی می‌دانستندفوتوریسم بود. فوتوریست‌ها می‌خواستند هنر را به زندگی نزدیک‌تر کنند. معتقد بودند برای تجسم پویایی باید بر نور و حرکت تاکید کرد، زیرا نور و حرکت باعث می‌شوند که استحکام صوری اشیا کاهش یابد و چیزها در یکدیگر و در محیط‌شان نفوذ کنند، که این امر در تصویر صفحه مقابل قابل مشاهده است(تصویر ۱۱- ۲).

نقاشان نوگرا نیز مفهوم حرکت را به صورت یک عنصر مهم و فعال در اثر خود به‌کار برده‌اند. برای مثال در تابلو معروف پابلو پیکاسو به‌نام "گرنیکا" به‌خاطر نیاز موضوع و مفهوم تابلو از بیان تصویری حرکت به بهترین وجه بهره گرفته شده‌است و در ترکیب‌بندی کل تابلو نیز بین تمام قسمت‌ها ارتباطی قوی برقرار می‌باشد (تصویر ۱۲- ۲).

تصویر۱۲-۲ گرنیکا، پابلو پیکاسو

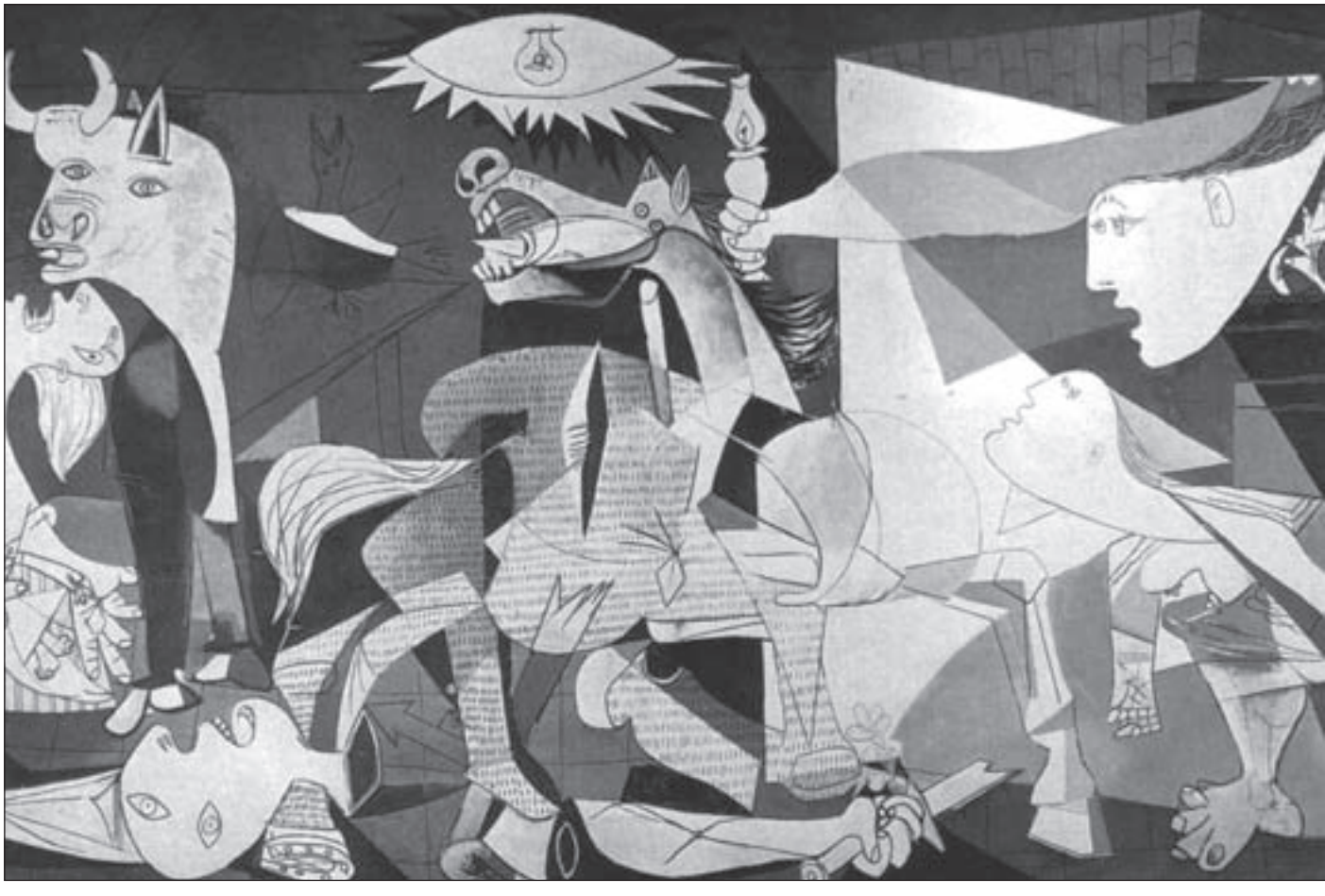

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

نمایش حرکت

از قرن‌ها پیش هنرمندان سعی می‌کردند به گونه‌های مختلف حرکت را در آثارشان به‌وجود آورند. که از بین این روش‌ها می‌توان به شیوه‌های متداول "تکرار" و "برش" و "محو کردن لبه‌های شکل" در آثار تجسمی اشاره کرد.

- ایجاد حرکت به وسیله‌ی تکرار

این شیوه که از طریق تکرار صورت می‌گیرد از قدیم برای القای حرکت به کار گرفته شده است، از جمله در غار لاسکو در فرانسه برای نمایش حرکت، حیوانات متعدد را نقاشی کرده‌اند (تصویر ۱۳- ۲).

تصویر۱۳-۲ دیوارنگاری غار لاسکو

http://VatanPdf.com

نقش برجسته‌های ایران و نقاشی‌های مصری نیز گواه مناسبی برای توجه به حرکت در تاریخ هستند (تصویر۱۵ و۱۴-۲).

مسئله‌ی حرکت را می‌توان در آثار نقاشان کم و بیش مشاهده کرد و این مسئله به سبک و شیوه و حتی موضوع اثر ارتباطی ندارد و ممکن است به همان اندازه که در آثار اندام‌وار[1] رعایت شده در تابلو منظره یا طبیعت بی‌جان نیز مورد نظر قرار گرفته باشد. برای نمونه در یکی از آثار ژاک لویی داوید به نام سوگند هوراتی ها مفهوم حرکت را در ساختمان‌بندی و آرایش کلی تابلو با تکرار پیکره‌ها و گردش شکل ها مشاهده می‌کنیم (تصویر ۱۶- ۲).

تصویر۱۴-۲ نقش برجسته‌ی ایران، دوره ساسانی

۱. نیکوراتیو

http://VatanPdf.com

تصویر۱۵-۲ نقاشی مصری مصری

تصویر۱۶-۲ سوگند هوراتی ها،
اثر ژاک لویی داوید

http://VatanPdf.com

شیوه‌ی القای حرکت از طریق تکرار به صورت گسترده در هنر شرق دیده می‌شود. در تصویر ۱۷-۲ که نمونه‌ای از هنر نگارگری می‌باشد مفهوم حرکت از طریق تکرار، نمایش داده شده است. هنرمندان نگارگر دوره معاصر نیز به گونه های مختلفی از این شیوه برای القای حرکت استفاده کرده اند (تصویر۱۸ و۱۷-۲).

تصویر۱۷-۲ استفاده مکرر شعله های آتش بصورت انگاره موجب القای حرکت شده است.

http://VatanPdf.com

تصویر۱۸-۲ نگارگری، معاصر

نشان دادن حرکت به‌طور کامل بر روی سطح دو بعدی به وسیله‌ی قلم‌مو و رنگ ممکن نمی‌باشد و تنها تا حدودی در مجسمه‌سازی و به صورت سه بعدی نمایش حرکت تجسم یافته است (تصویر۲۲ و۲۱ و۲۰ و ۱۹-۲).

http://VatanPdf.com

تصویر۱۹-۲ نمایش حرکت به‌وسیله‌ی ریتم حرکات خطی سه‌بعدی

تصویر ۲۰-۲ القای حرکت به کمک سطح به صورت سه‌بعدی

تصویر ۲۰-۲ القای حرکت با به‌کارگیری حجم

الکساندر کالدر یکی از اولین هنرمندانی بود که به صورت جدی مسئله‌ی حرکت را مد نظر و هدف کار خود قرار داد. وی اولین آثار متحرک خود را در سال ۱۹۳۲ میلادی به نمایش درآورد. این آثار بیش‌تر از نظر "حرکت فرم در فضا" مورد توجه می‌باشد. شکل‌ها و سطوح رنگی به کمک میله‌های فلزی نازک با حالتی معلق در فضا توازن می‌یابند (تصویر۲-۲۳).

http://VatanPdf.com

تصویر۲۲-۲ ایجاد حرکت از طریق سطح در فضا

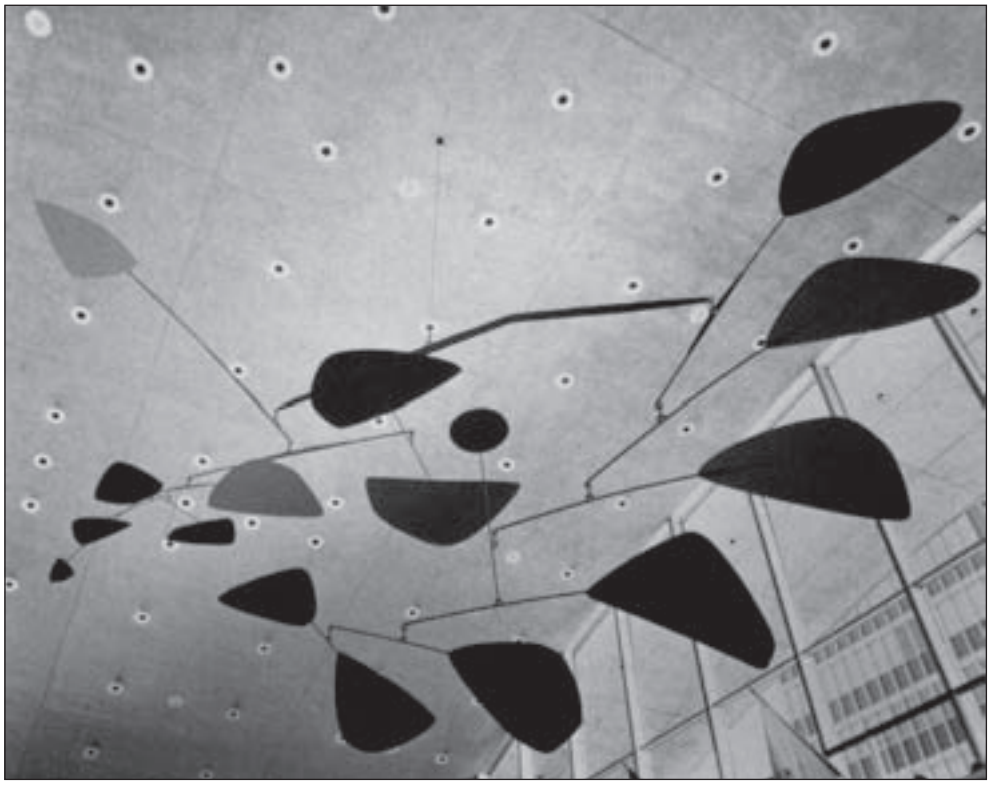

تصویر۲۳-۲ حرکت فرم در فضا، الکساندر کالدر

http://VatanPdf.com

بسیاری از هنرمندان در این شیوه آثار متنوعی را به‌وجود آورده‌اند که این آثار معمولاً به وسیله‌ی جریان هوا، موتور برق یا اهرم‌هایی به حرکت در می‌آیند و یا استفاده از نور و صدا، نمایش‌های چشم‌گیر و فضاهای با شکوهی ایجاد می‌نمایند(تصویر ۲۵ و ۲۴-۲).

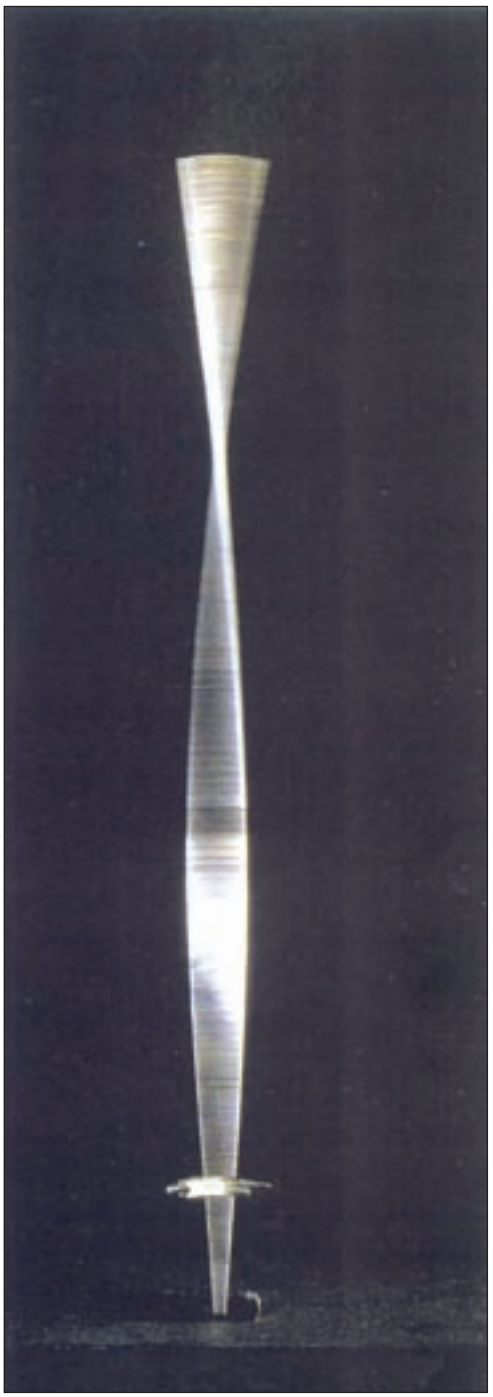

تصویر۲۴-۲ موج ایستاده

تصویر۲۵-۲ ایجاد ارتباط در فضای طبقات با استفاده از حرکت فرم در فضا

http://VatanPdf.com

در نگارگری ایرانی حرکت به شیوه‌های مختلف مطرح شده است، چه از طریق تکرار و برش عناصر و چه با به‌کارگیری خطوط و ترکیب مورب، در تصویر۲۶ که مربوط به شاهنامه‌ی باسینقری می‌باشد، با استفاده از سطوح و خطوط اریب فضای حماسی و پر تحرکی به‌وجود آمده است. همین‌طور به کارگیری شیوه برش در پایین کادر در نمایش بهتر حرکت بسیار موثر بوده است(تصویر ۲۶- ۲).

در تصویر۲۷ نیز با استفاده از تکرار و برش به القای حرکت پرداخته شده‌است. تغییر جهت پرواز پرندگان و برش آن‌ها در بالای کادر و همین‌طور تکرار آن‌ها بیان‌گر حرکت است.هنرمند سعی نموده است با استفاده از برش در پیکره‌های تصویر نیز تاکید بیش‌تری بر این امر داشته باشد.

تصویر۲۶-۲ شاهنامه بایسنقری، " کشتن اسفندیار ارجاسب را"

http://VatanPdf.com

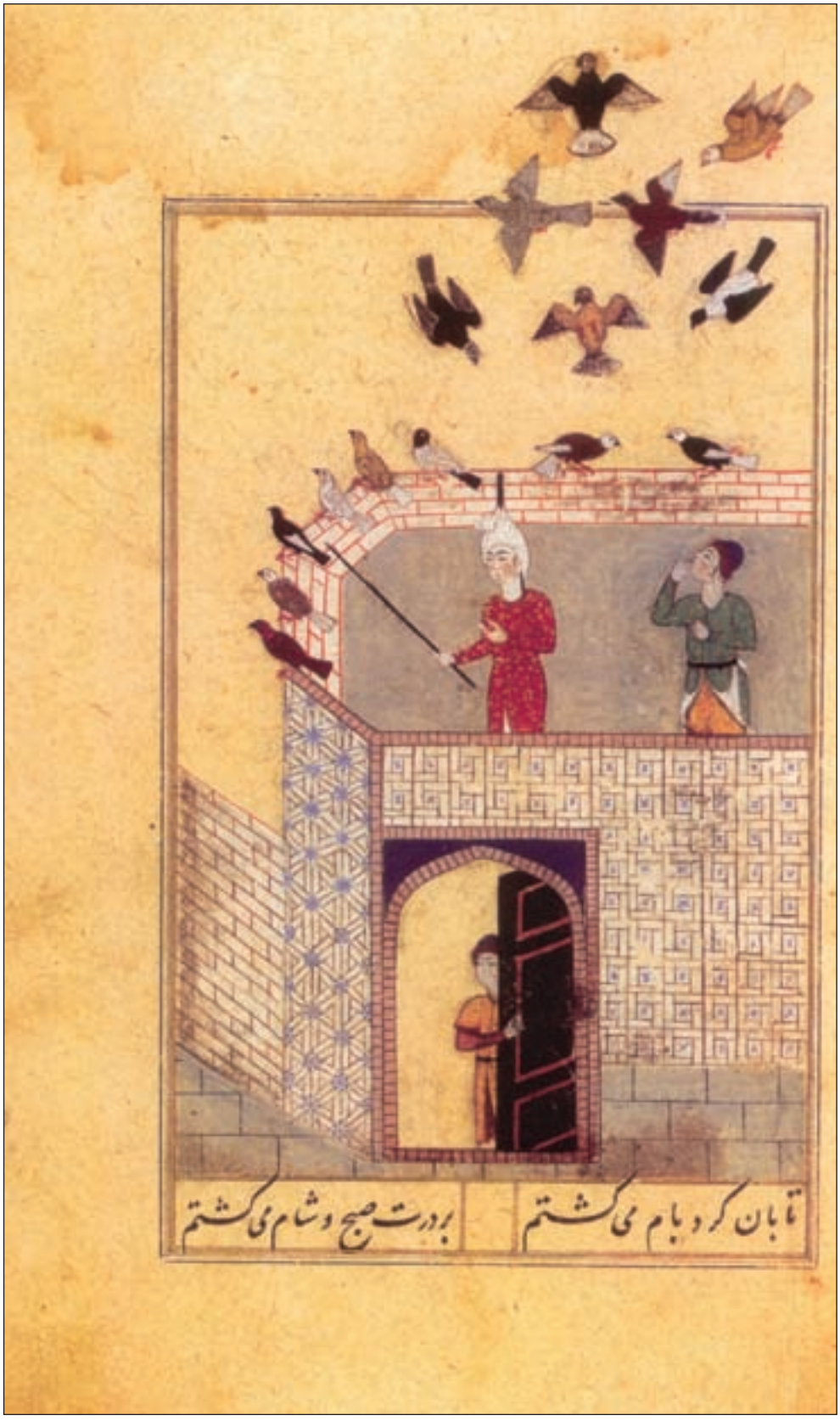

تصویر۲۷-۲ در این نگارگری القای حرکت از طریق تکرار و تغییر جهت صورت گرفته است.

http://VatanPdf.com

- ایجاد حرکت از طریق برش

راه دیگر ایجاد حرکت در هنرهای تجسمی برش شکل در حال حرکت است. در تصویر۲۸-۲ با برشی که به وسیله‌ی کادر صورت گرفته است بیان حرکت قوی‌تر شده است. این شیوه در تصاویر داستان های مصور(کمیک استریپ) بسیار مورد استفاده قرار می‌گیرد(تصویر ۲۹- ۲).

تصویر۲۸-۲ با استفاده از برش تصویر، تأکید بیشتری بر روی حرکت ورزشی صورت گرفته است.

تصویر۲۹-۲ برش در داستان های مصور، حرکت و ارتباط خاصی بین تصاویر برقرار می نماید.

http://VatanPdf.com

- محو کردن لبه‌های شکل

همان‌طور که می‌دانید در عکاسی از یک موضوع متحرک، اگر هدف تاکید بر حرکت باشد، معمولاً عکس با سرعت پایین و دوربین متحرک گرفته می‌شود و نتیجه‌ی آن خطوط محو در لبه‌های تصویر است که به بیان حرکت، بسیار کمک می‌کند(تصویر ۳۱ و ۳۰-۲). در آثار طراحی و نقاشی نیز می‌توان با محو کردن خطوط لبه‌های تشکیل دهنده شکل حرکت به‌وجود آورد.

تصویر ۳۰-۲ برقراری ارتباط عناصر کادر از طریق محو کردن آن‌ها

تصویر ۳۱-۲ القاء حرکت توسط عکاسی با سرعت پایین

http://VatanPdf.com

هنرمندانی نیز شیوه‌ی محو شدن خطوط را به گونه‌ای دیگر به نمایش درآورده‌اند.به‌طور مثال تصویر۳۲-۲ اثر بریژیت رایلی یک تکرار ساده از خطوط منحنی است اما با نگاه کردن به آن لبه‌های شکل شروع به محو شدن می‌کنند و فضای سیاه و سفید حالت لرزان و شناور یافته و سطح نقاشی شروع به حرکت مواج می‌نماید. این شیوه از نقاشی" اُپ آرت"نامیده می‌شود.

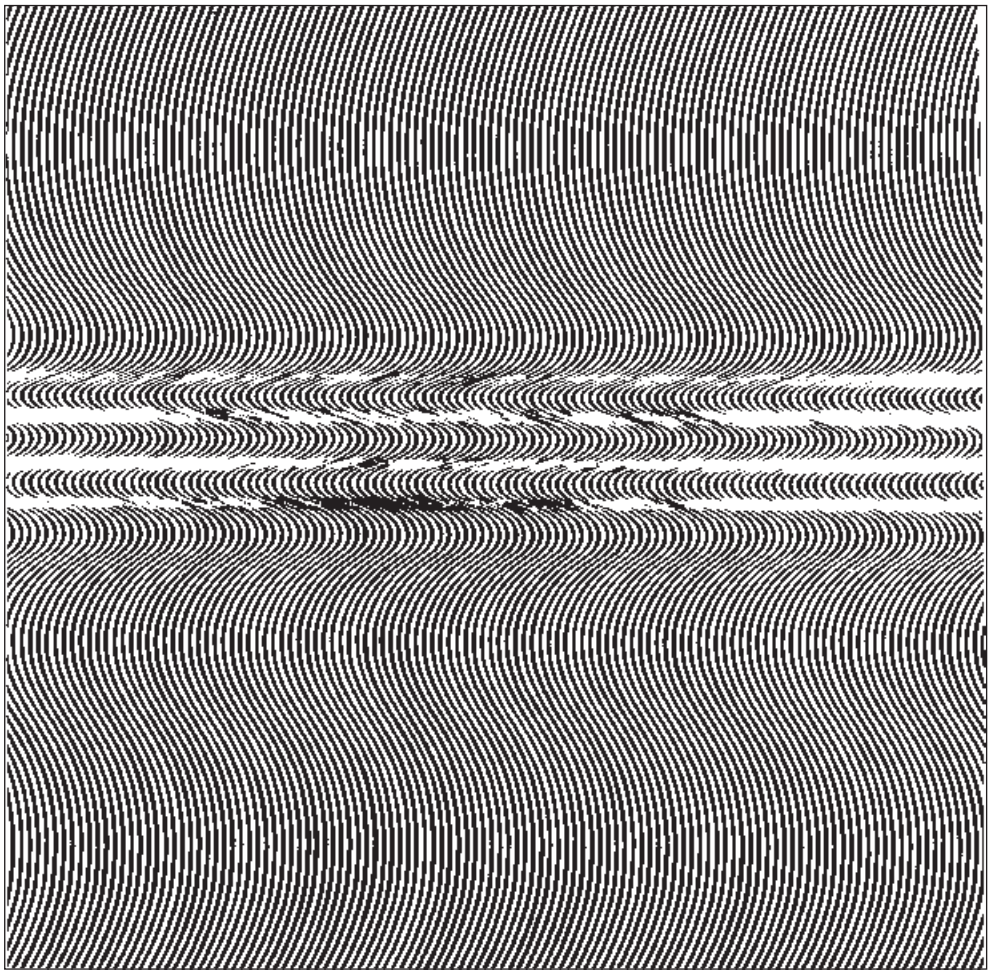

تصویر۳۲-۲ بریژیت رایلی

در این شیوه‌ی نقاشی، هنرمند از طریق خطای دید به وسیله‌ی شکل‌های ایستا حرکت تصویری به‌وجود می‌آورد.

نقاشان وابسته به جنبش اُپ آرت مجموعه‌ای از خط‌ها، شکل‌های خرد و سطح‌های رنگی درخشان را به طریق متقارن و متمرکز تحت نظم در می‌آورند که لرزنده، پیش‌آینده و پس‌رونده جلوه کند(تصویر ۳۳-۲ الی ۳۶-۲).

http://VatanPdf.com

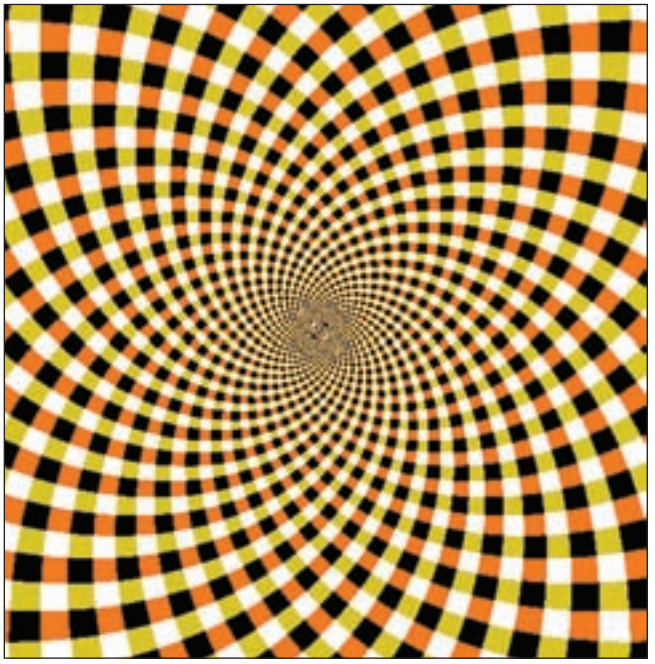

تصویر۲-۳۳

تصویر۲-۳۴

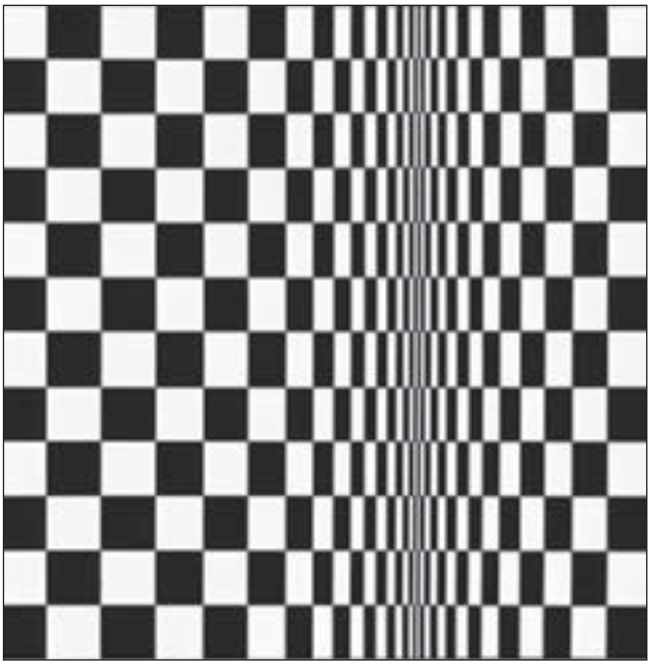

تصویر۲-۳۵

تصویر۲-۳۶

نمونه‌هایی از القاء حرکت در سبک اپ‌آرت

http://VatanPdf.com

ایجاد حرکت در طراحی و خوشنویسی نیز از دیرباز مورد توجه هنرمندان بوده‌است که این امر به گونه‌ای مختلف در آثار به چشم می‌خورد(به تصویر ۲۵-۲ رجوع شود).یکی از بهترین شیوه‌ها، استفاده از تکرار خطوط هیجانی می‌باشد(۳۷-۲).

تصویر۳۷-۲ القاء حرکت با استفاده از خطوط پویا و هیجانی

http://VatanPdf.com

با هم تجربه کنیم

تمرین ۱

– به کمک ابزار دلخواه و بدون نمایش تصویری مشخص، حرکت را القا کنید. بهتر است این کار را در قطع بزرگ و با سرعت انجام دهید، حرکت و سرعت دستان شما در اثرتان منتقل خواهد شد.

تمرین ۲

– از افراد در حال حرکت، بر روی کاغذ طراحی کنید. این کار می‌تواند در فضای کارگاه انجام شود. سپس به اندازه یک کادر (از وسط مقوای A۴ خالی کنید) و به کمک آن قسمت‌هایی از طراحی خود که دارای حرکت‌های جالبی می‌باشند را انتخاب کنید. این قسمت‌ها را ببرید و در کنار هم بر روی مقوا بچسبانید. با انتخاب جای مناسب برش می‌توانید بر حرکت تاکید بیش‌تری داشته باشید. دیدن تصاویر کتاب‌های مصور در این زمینه می‌تواند به شما کمک کند.

تمرین ۳

– موضوع ثابتی مانند یک گلدان را انتخاب کرده و به کمک خطوط لرزان و پر تحرک آن‌را طراحی کنید، به گونه‌ای که حرکت در طرح‌تان حضور پیدا کند.

– توجه داشته باشید علاوه بر به‌کارگیری خطوط پر تحرک با در نظر گرفتن خطوط ذهنی می‌توانید حرکات زیبایی در اثر خود به‌وجود آورید.

– این طراحی را یک‌بار دیگر به کمک آب مرکب بر روی مقوای خیس انجام دهید.

در پایان کارها را با یکدیگر مقایسه کنید.

تمرین ۴

– از مراحل یک حرکت در طی زمان‌بندی منظم عکاسی کنید. می‌توانید برای این منظور از چیدمان اشیاء یا عروسک‌ها و حرکت دادن آن توسط خودتان استفاده کنید.

با هم گفتگو کنیم

– به نظر شما کدام یک از شیوه های القای حرکت موثر تر است؟ چرا؟

http://VatanPdf.com

مقیاس و تناسب

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

۳ مقیاس و تناسب

اهداف رفتاری: از فراگیر انتظار می‌رود پس از پایان این فصل بتواند:

۱ـ مفهوم مقیاس را شرح دهد.

۲ـ مقیاس انسانی را توضیح دهد.

۳ـ مقیاس را در آثار هنری را بیان کند.

۴ـ نتیجه تغییر در مقیاس را در آثار هنری توضیح دهد.

۵ـ نسبت های طلایی را بشناسد.

۶ـ دراجرای تمرینات عملی (به صورت فردی یا گروهی) با توجه به هدف کار، از مقیاس و تناسب صحیح استفاده نماید.

۷ـ در آثار هنری ، تناسبات طلایی را تشخیص بدهد.

درس در یک نگاه

- درفضای یک اثر تجسمی اندازه شکل‌ها نسبت به یکدیگر را مقیاس می‌نامند.
- مقیاس یا بزرگی و کوچکی عناصر امری نسبی است و بستگی به اندازه شکل‌های دیگر دارد.
- محیط از عوامل قابل توجه مقیاس محسوب می‌شود.
- دانسته‌ها و مقیاس‌های ذهنی ما از اندازه‌های اشیا مرجعی برای قضاوت ما است.
- انسان به عنوان برترین پدیده دارای نظمی بسیار دقیق است. تناسبات طلایی بدن انسان توسط هنرمندان و دانشمندان و فلاسفه مورد تحلیل قرار گرفته است.

http://VatanPdf.com

- آثار هنری و معماری که با مقیاس بزرگ به وجود آمده‌اند وتعمدی در بزرگی آن‌ها وجود دارد که هرکدام مفهوم متفاوتی را نشان می‌دهد.
- یکی از روش‌های معمول برای نشان دادن فضای طبیعی به کار گرفتن مقیاس متفاوت است.
- فواصل دور و نزدیک در طبیعت، به دلیل خطای دید انسان، تغییراتی در اندازه اشیا دارد که آن را ژرف نمایی(پرسپکتیو) می نامند.
- درنقاشی‌های ایران پرسپکتیو طبیعی با توجه به اصول علمی ژرف‌نمایی در غرب اجرا نمی‌شود.
- در نگارگری، هنرمند با توجه به مقام فرد و اهمیت موضوع فضای بیشتری برای آن در نظر می گیرد.
- نادیده گرفتن، کوچکی و بزرگی در نقاشی کودکان دارای معانی عاطفی است و به کمک علم روانشناسی می‌توان به درون کودک و انگیزه‌های او از این کار پی برد.
- اغراق در نسبت‌ها این امکان را به هنرمند می‌دهد که دنیایی عجیب خلق کند.
- هنرمندان سعی کرده‌اند تا برای به وجود آوردن پیام بصری مناسب اندازه‌ها را با مقصود خودشان از طرح مطابقت بدهند.
- نسبت‌های طلایی، دارای قواعد هندسی ظریف و زیبایی بصری بسیار است .
- سیستم پیمانه‌سازی(مدولار) که واحد اصلی تمام مقیاس‌های آن اندازه قامت انسان است، توسط معمار فرانسوی لوکوربوزیه ابداع شده است.
- در طراحی صنعتی و هنرهای کاربردی استفاده از تناسب انسان موجب بالا بردن کارآیی لوازم ساخته شده می‌شود.

مقیاس و تناسب

درفضای یک اثر تجسمی اندازه شکل‌ها نسبت به یکدیگر را مقیاس می‌نامند. همه عناصر بصری می‌توانند روی یکدیگر تأثیر بگذارند و مهم‌ترین عامل این تأثیرگذاری مقیاس یا "اشل"[1] است. مقیاس یا بزرگی و کوچکی عناصر امری نسبی است و بستگی به اندازه شکل‌های دیگر دارد. عنصری کوچک به نظر نمی‌رسد مگر این که در مجاورت عنصری بزرگ قرار گرفته باشد و میزان کوچکی آن بستگی به اندازه شکل‌های دیگر دارد(تصویر ۱-۳).

۱. scale

http://VatanPdf.com

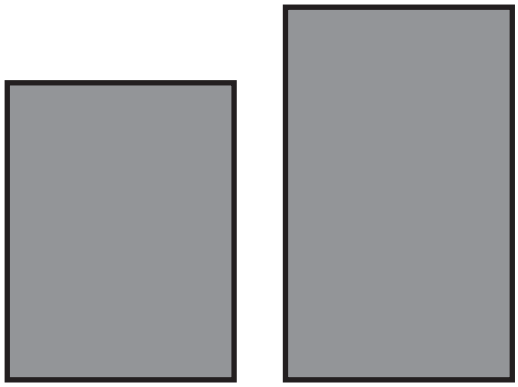

تصویر۱-۳

ولی حتی وقتی بزرگی یک شکل با قرار دادن آن کنار یک شکل کوچک ایجاد شود، اندازه هردو آن‌ها می‌تواند به وسیله عنصری دیگری دستخوش تغییر شود(تصویر ۲-۳).

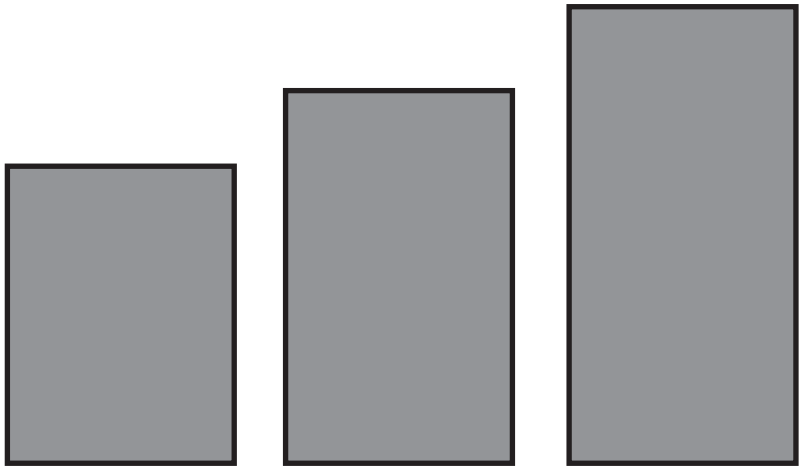

تصویر۲-۳

علاوه بر آن که مقیاس از راه اندازه نسبی شکل‌ها نسبت به هم تغییر می‌کند، از راه اندازه آن‌ها نسبت به کادر یا زمینه‌ای که در آن قرار گرفته‌اند نیز به آسانی دچار تغییر می‌شوند. بنابراین محیط از عوامل قابل توجه مقیاس محسوب می‌شود.

در تصویر ۳-۳ مربع a بزرگتر به نظر می‌رسد اما درحقیقت مربع b در تصویر ۴-۳ بزرگتر است. این خطای تصویری فقط به علت آن است که مربع b تصویر ۴-۳ در زمینه ای بزرگتر قرار گرفته است و به نظر کوچک‌تر می‌آید. هنرمند باید توجه داشته باشد که می‌خواهد چه تأثیری را ایجاد کند، زیرا تغییر در مقیاس یک طرح، در کل اثر تغییر به وجود می‌آورد.

http://VatanPdf.com

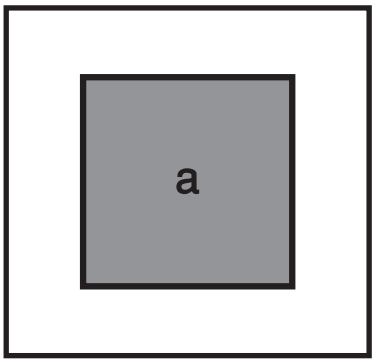

تصویر۳-۳

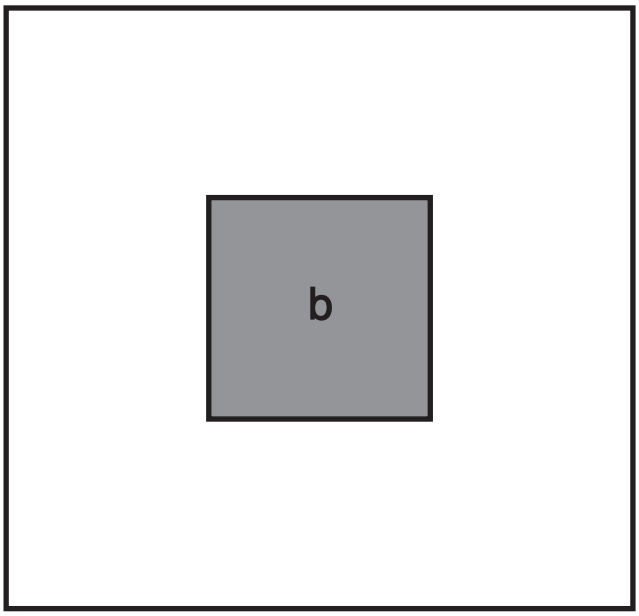

تصویر۴-۳

در هر صورت دانسته‌ها و مقیاس‌های ذهنی ما از اندازه‌های اشیا مرجعی برای قضاوت ما است. بزرگی اندازه یک حیوان هیچ معنایی ندارد مگر این‌که اندازه متوسط آن حیوان را درخاطر داشته باشیم(تصویر۵-۳).

تصویر۵-۳ پویانمایی سه‌بعدی رایانه‌ای

مقیاس انسانی

ما اغلب کلمه نسبت را در ریاضی و اعداد به یاد می‌آوریم. پایه و اساس این نسبت‌ها همان طبیعت است که خداوند متعال در خلق جهان به کار بسته است. هنرمندان در این زمینه تلاش‌های بسیاری کرده‌اند تا نسبت‌های صحیح را براساس اندازه‌های بدن انسان به دست بیاورند. انسان به‌عنوان برترین پدیده دارای نظمی بسیار دقیق است. تناسبات بدن انسان توسط هنرمندان و دانشمندان و فلاسفه مورد تحلیل قرار گرفته است. اولین و کامل‌ترین نمونه، انسان

http://VatanPdf.com

است که به‌عنوان احسن مخلوقات دارای نظمی بسیار دقیق است و دارای تعادل می‌باشد. برخی از تناسبات طلایی را با نسبت های بدن انسان سنجیده‌اند. مشهورترین روش، سیستم پیمانه سازی(مدولار)[1] است که توسط معمار فرانسوی لوکوربوزیه ابداع شده است. واحد اصلی تمام مقیاس‌های او اندازه قامت انسان است. اجزای معماری از قبیل: ارتفاع، سقف، اندازه در و پنجره و ... براساس نسبت‌های بدن انسان تعیین می شود (تصویر ۶- ۳). از این رو هنگام ساختن معماری یا اشیای مورد استفاده انسان همیشه اندازه یک انسان متناسب با تناسبات عالی در نظر گرفته می‌شود. هم‌چنین آثار هنری کوچک یا بزرگ در مقایسه با اندازه‌ی انسانی سنجیده می‌شود. یکی از راه های درک مقیاس توجه به اندازه‌های اثر نسبت به قامت انسان است. در طراحی صنعتی و هنرهای کاربردی استفاده از تناسب انسان موجب بالا بردن کارآیی لوازم ساخته شده می‌شود(تصویر۹ و ۸ و۷-۳).

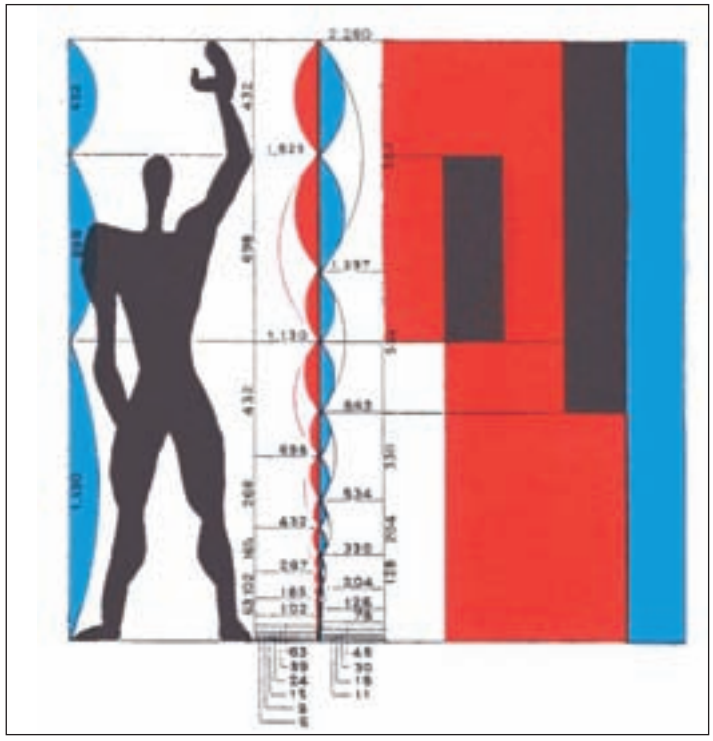

تصویر۶-۳ واحد پیمانه‌سازی (مدولار) قامت انسان - لوکور بوزیه

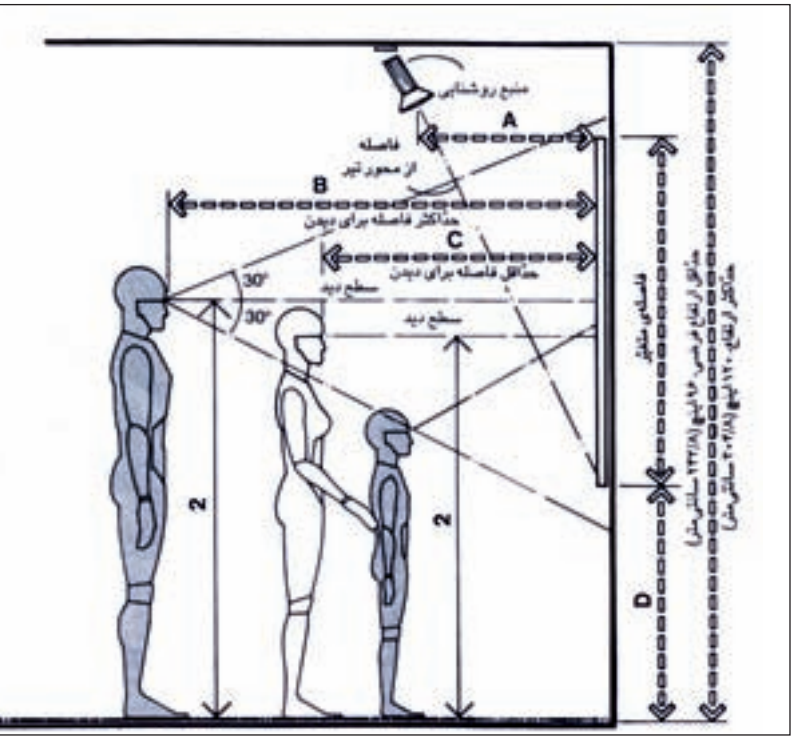

تصویر۷-۳ تناسبات قامت انسانی مرد - زن - کودک

۱. مدولار(modular) یا واحد پیمانه‌سازی، اندازه قامت انسانی بالغ است که دستش را بالا برده و از ناف به دو قسمت مساوی تقسیم شده است. فاصله میان کف پا تا فرق سر بر اساس تقسیمات طلایی و به نسبت محل استقرار ناف تقسیم می‌شود. این دو نسبت با نظام ریاضی فیبوناچی تطبیق می‌کند. نسبت طلایی در سری فیبوناچی که هر عدد جدید از جمع دو عدد قبلی به دست می‌آید، یافت می‌شود ... و ۲۱و ۱۳و ۸ و۵ و۳ و۲ و۱و۱ نسبت های طلایی در مثال‌های بیشماری از طبیعت، بدن انسان و هارمونی موسیقی و هنر نقاشی و معماری دیده می‌شود. در هنر نسبت ۳:۵ معمول‌تر است. نسبت‌های رایج عبارتند از: ۲:۳، ۳:۵، ۵:۶، ۵:۸

http://VatanPdf.com

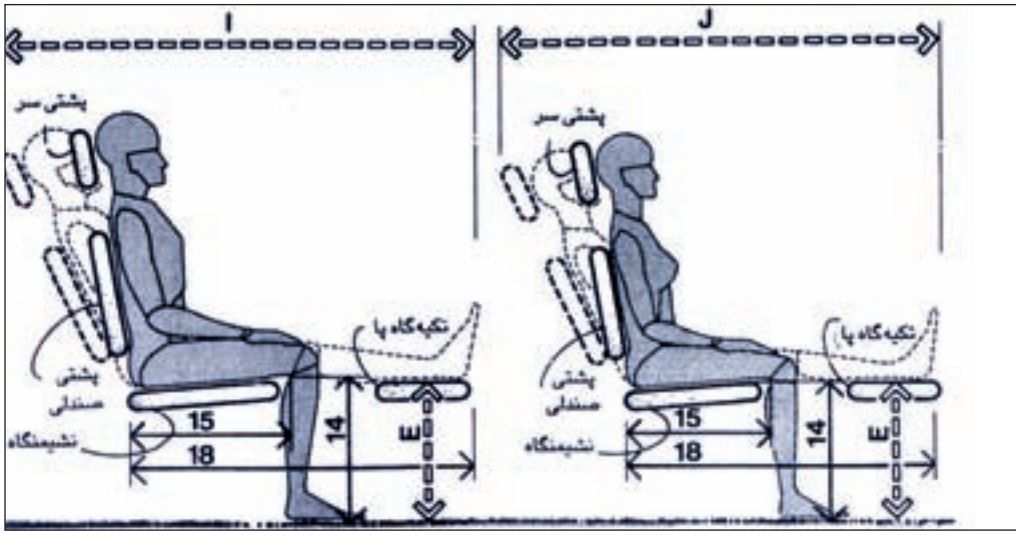

تصویر۸-۳ طراحی صندلی بر اساس تناسبات انسان

تصویر۹-۳ صندلی راحتی

مقیاس های بزرگ

در میان آثار هنری و معماری و حتی آثار بجامانده از گذشتگان، نمونه‌هایی وجود دارد که با مقیاس بزرگ به وجود آمده‌اند وتعمدی در بزرگی آن‌ها وجود دارد که هرکدام مفهوم متفاوتی را نشان می‌دهد. بررسی تمام این آثار مقدور نیست ولی به چند مورد آن می‌توان اشاره کرد.

در تصویر ۱۰-۳ چهارپایه برای ما شناخته شده است و مرجعی برای قضاوت ما در بزرگی اندازه‌ی کره است. اگر چهارپایه در کنار این حجم نبود، ما تصور درست و مطمئنی از اندازه کره نداشتیم. مقیاس بزرگ این حجم به زندگی ماشینی امروز اشاره دارد. به دنبال سادگی و ناب گرایی"من" هنرمند از آن زدوده شده و به ساده‌ترین شکل دست یافته است. وقتی ما نقاشی دیواری‌های سقف کلیسای سیستین را می‌بینیم، به‌خاطر میدان دید وسیع و عظمت آن متحیر می‌شویم. در این اثر افکار و ذوق شخصی نقاش تا حدود زیادی تحت تاثیر نیازهای کلیسا قرار گرفته است. این نقاشی‌ها شرح مصور داستان آفرینش به روایت انجیل است تا بینندگان که اغلب بی‌سواد یا کم سواد بودند آن را مجسم نمایند و بفهمند. در مقابل آن ظرافت و کوچکی نگارگری ایرانی تحسین بشر را بر می‌انگیزد(۱۱-۳). نقاشی های سقف نمازخانه کلیسای سیستین را نیز با نقاشی دیواری کاخ چهل ستون مقایسه کنید. این گونه است که مقیاس اثر هنری می‌تواند جذابیت بصری ایجاد کند(تصویر ۱۳ و۱۲-۳).

http://VatanPdf.com

تصویر۱۲-۳ نمازخانه کلیسای سیستین، میکل آنژ ◀

تصویر۱۰-۳ ریچارد روت، بدون شرح، کره با چهارپایه ترمز

تصویر۱۱-۳ نگارگری، خسرو، شیرین مرا نظاره می‌کند، سلطان محمد، خمسه نظامی

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

تصویر۱۳-۳ کاخ چهل ستون، نقاشی دیواری

فراعنه مصر باستان، اهرام و تندیس‌های واقع در محیط آن را غول پیکر و عظیم می‌ساختند تا موجب رعب آمیخته با احترام در باورهای مردم باشد. عظمت‌نمایی در آثار معماری ایران در دوره هخامنشی و ساسانی و میان رودان در دوره آشوری نیز به همین منظور

http://VatanPdf.com

انجام می‌شد(تصویر۱۵و۱۴-۳).

در دوران اسلامی، به خصوص دوره تیموری عظمت‌نمایی در ایجاد گنبد به کار گرفته شد تا با القای ارتفاع اوج کمال را نشان دهد. تناسبات خاص معماری اسلامی احساس آرامش و امنیت را بر قرار می‌کند. البته تناسبات صحیح همراه با رنگ و نقش و حضور نور به چنین کارکردی می‌رسد(تصویر۱۶-۳).

تصویر۱۴-۳ اهرام مصر باستان

تصویر۱۵-۳ عظمت در آثار هخامنشی، ایران باستان - سر ستون

http://VatanPdf.com

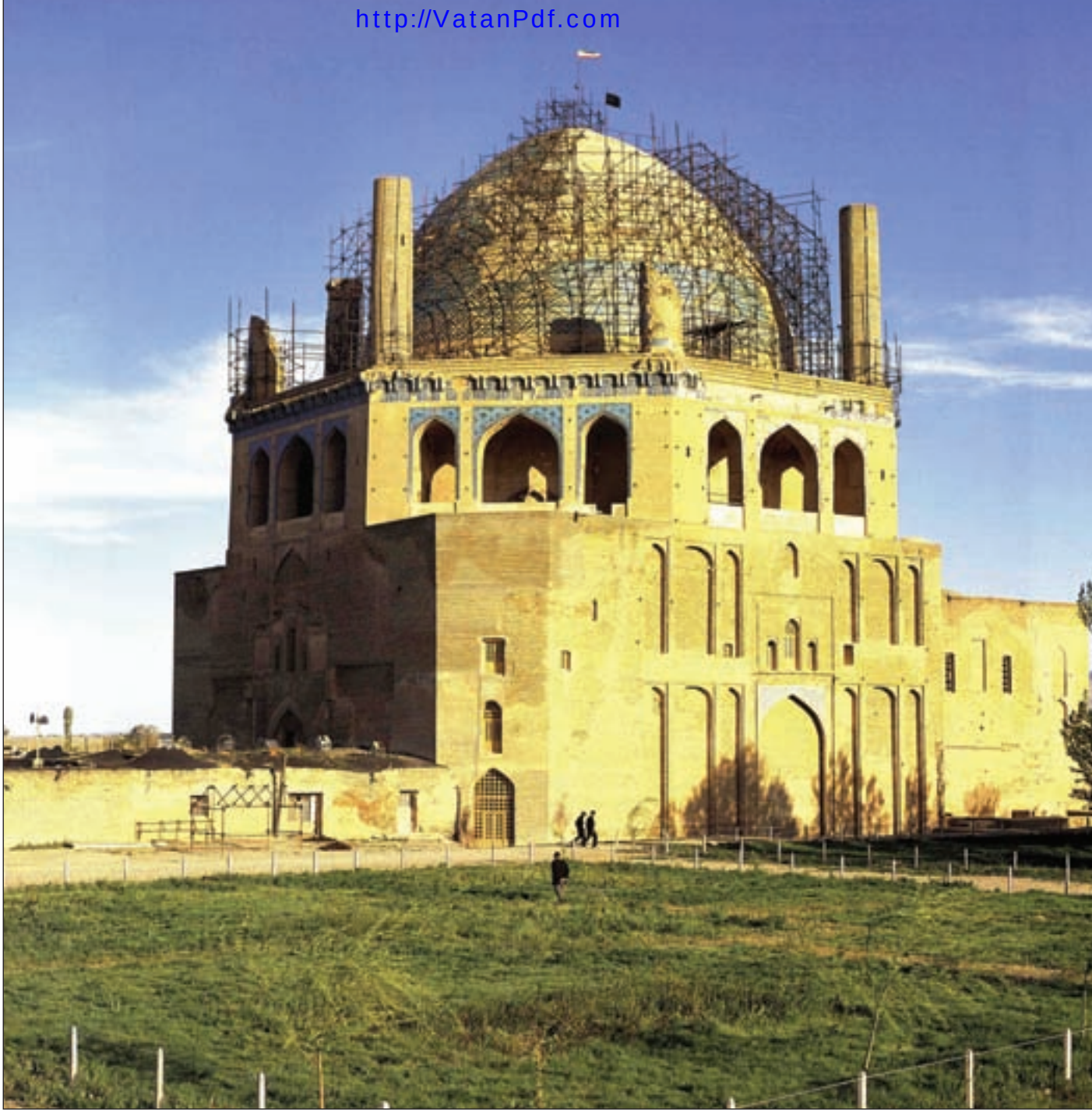

تصویر۱۶-۳ گنبد سلطانیه، دوره ایلخانی

در معماری گوتیک اروپا، عظمت‌نمایی برای تسلط بر انسان و نشان دادن قدرت لایزال خداوندی به کار گرفته شد. بناهای مرتفع آن با طاق‌های جناقی و برج های نوک تیز و شیشه‌های رنگی نماد گوتیک است و انسان در مقابل کشیدگی و عظمت بنا و تاریکی آن احساس ترس و غربت می‌کند. آن‌گاه نوری حیرت انگیز و چشمگیر از میان شیشه‌های منقوش رنگی به درون می‌تابد و حالتی غیر مادی پیدا می‌کند و نور به برانگیختن احساسات

http://VatanPdf.com

مذهبی می‌پردازد. یکی از محققان معتقد است:

«پنجره‌های دارای شیشه منقوش، همان تصاویر کتاب مقدس‌اند و .... و چون درخشندگی آن‌ها به نور راستین امکان راه‌یابی به درون بنا را می‌دهد، باعث روشن شدن حاضران می‌شوند» (تصویر ۱۸ و۱۷-۳).

تصویر۱۷-۳ شیشه های منقوش گوتیک

تصویر۱۸-۳ کلیسای شارتر - دوره گوتیک - فرانسه

http://VatanPdf.com

از اعجاب آورترین آثاری که مقیاس آن قابل توجه است، نقوش کنده شده در صحرای غیرقابل کشت ناسکا در پرو است. این نقش‌های عظیم از روی زمین قابل رؤیت نیست و تنها می‌توان از دید بالا به آن نگریست و به شکل نهایی آن پی برد.

تصویر۱۹-۳ ج طراحی پرنده

اگر با هواپیما به این شیارهای کنده‌شده در دل خاک نگاه کنیم، اشکال اغراق‌آمیزی از پرندگان، عنکبوت، سگ، ماهی، نهنگ، سوسمار و... همراه با اشکال هندسی ستاره، مستطیل و چند ضلعی دیده می‌شود. به نظر برخی محققان این نقش‌ها، نقشه‌ای کهن از سماوات و نجوم است و به نظر بعضی دیگر امری عبادی و مظهری از نیایش افراد بشر است. امروزه چنین اشکالی را با استفاده از ماشین آلات بزرگ می‌توان برجای گذاشت(تصویر۱۹-۳).

تصویر۱۹-۳ ب صحرای ناسکا - شکل میمون

تصویر۱۹-۳ الف صحرای ناسکا - عنکبوت

تغییر در مقیاس

یکی از روش‌های معمول برای نشان دادن فضای طبیعی به کار گرفتن مقیاس متفاوت است. فواصل دور و نزدیک در طبیعت، به دلیل خطای دید انسان، تغییراتی در اندازه اشیا دارد که آن را ژرف‌نمایی(پرسپکتیو) می‌نامند(تصویر۲۳ و۲۲ و۲۱ و۲۰-۳).

در تصویر ۲۰- ۳ از کوچکی و بزرگی پیکرها برای نشان دوری و نزدیکی استفاده شده است. درنقاشی‌های ایران پرسپکتیو طبیعی با توجه به اصول علمی ژرف‌نمایی در غرب اجرا نمی‌شود. مقیاس انسان‌ها در دوری و نزدیکی تغییر نمی‌کند و حتی پرسپکتیو عمارت به صورت آکسومتریک[1] اجرا می‌شود تا بهترین زاویه دید را فراهم نماید. اصولا نگارگر ایرانی

۱. هندسه ترسیمی دو بعد نمایی با رعایت محور افقی و عمودی و خطوط مورب بدون نقطه گریز Earth Works

http://VatanPdf.com

توجهی به طبیعی جلوه دادن فضا، پیکره ها، سایه روشن، چهره ها و ... ندارد و دنیایی جدید و جاودانی خلق می‌کند و صحنه‌های آن همواره سرشار از نور است(تصویر ۲۴-۳).

تصویر ۲۰-۳ طراحی برای پویانمایی

تصویر ۲۱-۳ ژرف‌نمایی با استفاده از دوری و نزدیکی

http://VatanPdf.com

تصویر۲۲-۳ شی اواکز - نقاشی از منظره

تصویر۲۳-۳ تصویرسازی کتاب کودک - اثر علیرضا کاویان‌راد

تصویر۲۴-۳ بهرام گور در عمارت - شیخی - خمسه نظامی مکتب تبریز

تصویر۲۵-۳ مریم و کودک - چیمابو - تمپرا روی چوب

http://VatanPdf.com

گاه برای اهمیت دادن به موضوعی از تغییر اندازه بهره می‌گیریم. یکی از نمونه‌های تغییر مقیاس موضوعی، شرح مقامی[1] است. به این معنی که هنرمند با توجه به مقام فرد و اهمیت موضوع فضای بیشتری برای آن در نظر می‌گیرد. در حجاری‌های هخامنشی و ساسانی ایران، نقاشی‌های مصر باستان، شمایل‌های مذهبی سده میانه اروپا و نقاشی قهوه خانه‌ای ایران و .... نمونه‌هایی از آن دیده می‌شود(تصویر ۲۷ و ۲۶ و ۲۵-۳).

هدف از بزرگی افراد خاص در این نقاشی‌ها، برتری شخصیت مذهبی یا سیاسی است و این نوع تغییر مقیاس موجب شیفته و مبهوت کردن بیننده می‌شود و بر باورهای او تاثیر می‌گذارد.

تصویر۲۶-۳ قولر آقاسی - نقاشی قهوه‌خانه‌ای

۱. در متونی به غلط پرسپکتیو مقاومی آمده است. چرا که واژه پرسپکتیو به معنای بعدنمایی و عمق‌نمایی است و مقام یک ویژگی و ارادت انسانی است.

http://VatanPdf.com

تصویر۲۷-۳ داوری اخروی - برگی از کتاب مردگان بر روی پاپیروس - هنر مصر باستان

کودک نیز چون تابع احساسات خود است، هنگام نقاشی آن چه را که علاقه یا اهمیت بیشتری دارد، بزرگ‌تر می‌کشد و آنچه را که دوست ندارد یا برایش مهم نیست، کوچک می‌کشد و یا حتی حذف می‌کند. نادیده گرفتن، کوچکی و بزرگی در نقاشی کودکان دارای معانی عاطفی است و به کمک علم روانشناسی می‌توان به درون کودک و انگیزه های او از این کار پی‌برد.

در بسیاری از آثار، اندازه‌های غیرمعمول موجب شده است تا فضاهای تخیلی، سورئالیستی، اسرارآمیز، فانتزی[1]، هزل(مسخره)، عجیب و یا وحشتناک بوجود آید. اغراق در نسبت‌ها این امکان را به هنرمند می‌دهد که دنیایی عجیب خلق کند.

به تصاویر صفحه مقابل نگاه کنید. هنرمندان سعی کرده اند تا برای بوجود آوردن پیام بصری مناسب اندازه‌ها را با مقصود خودشان از طرح مطابقت بدهند.

هنرمند در تابلو ۲۸-۳ لوازم شخصی‌اش را به اندازه نامتعارف نقاشی کرده است و ما شاهد فضایی فراواقعی (سورئالیستی) هستیم که از نسبت اشیا به اتاق ناشی می‌شود. گویی هنرمند لوازم شخصی‌اش را در اتاق عروسک‌ها جای داده است.

در تصویر ۲۹-۳ نیز هنرمند از تغییر مقیاس برای مفهوم جدید استفاده کرده‌است.

درتصویر ۳۰-۳ اغراق در مقیاس قلم برای اهداف سیاسی به کار برده شده است و در تصویر ۳۱-۳ استفاده از تناسبات عجیب و غریب، موجب تأثیری تمسخرآمیز شده است.

۱. فانتزی جهانی است که هنرمند می آفریند و متفاوت از دنیای واقعی است که در آن زندگی می کند.

http://VatanPdf.com

تصویر۲۸-۳ ارزش‌های شخصی رنگ روغن روی بوم، اثر رنه ماگریت

تصویر۲۹-۳ تلفیق عکس بر اساس تغییر اندازه - ربن گوسنس

http://VatanPdf.com

تصویر۳۰-۳ تغییر اندازه در اشیاء - تصویرسازی با اهداف سیاسی

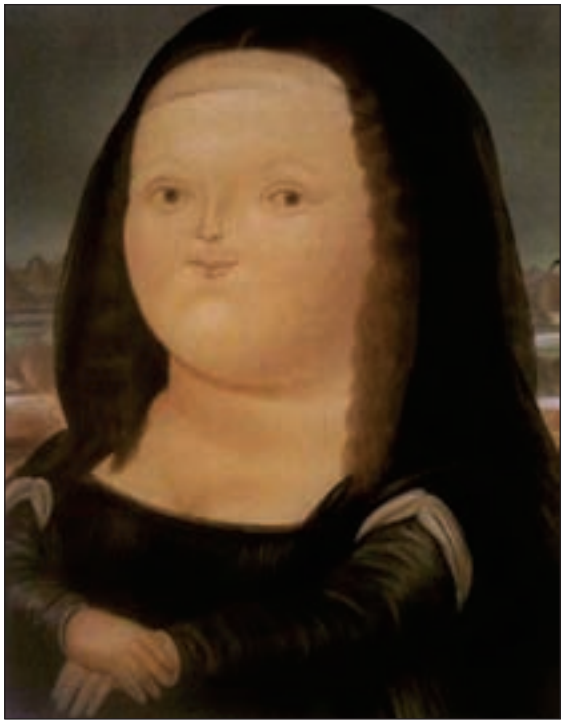

تصویر۳۱-۳ فرناندو بوترو، مونالیزا، رنگ روغن روی بوم

تصویر۳۲-۳ تغییر اندازه در جزئیات

در انواع تصویرسازی، گاه براساس داستان و اغلب به دلیل ذوق هنرمند با تغییر نامتعارف اندازه‌ها وارد دنیای کاریکاتوری،تخیلی (فانتزی) می شویم(تصویر۳۵ و۳۴ و۳۳ و۳۲-۳).

تصویر۳۳-۳ تصویرسازی برای کودکان بر اساس تغییر اندازه

http://VatanPdf.com

تصویر۳۴-۳ تصویرسازی برای کودکان بر اساس اندازه‌های نامتعارف و فانتزی

تصویر۳۵-۳ فضاسازی خاص با کمک اندازه‌های نامتعارف

http://VatanPdf.com

تصویر۳۶-۳ مارک فنسی - اثر شماره ۴ مرکب

یکی از راه‌های جالب برای جلب توجه، استفاده اغراق آمیز در کوچکی یا بزرگی اندازه‌های معمول است. هنرمند با استفاده از این روش می‌تواند ترس، هجوم، اضطراب و .... را به مخاطب القا کند. اندازه اغراق‌آمیز حشره در این اثر حس وحشت را بوجود آورده است. در اغلب فیلم‌ها با موضوعات وحشت یا تخیلی از تغییر نابجای مقیاس بهره می‌گیرند (تصویر ۳۶-۳).

نسبت‌های طلایی

برای تعیین برخی از اندازه‌ها به نسبت‌های شکیل و زیبا، قواعد مختلفی مرسوم بوده است.

معروف‌ترین آن شیوه یونانیان باستان در نسبت‌های طلایی است و دارای قواعد هندسی با ظرافت و زیبایی بصری است.

در این روش مربع را با خطی عمود بر دو ضلع مربع به دو مستطیل مساوی تقسیم می‌کنیم. سپس محل تقاطع آن خط با یکی از اضلاع مربع را مرکز دایره‌ای به شعاع قطر مستطیل قرار می‌دهیم. با ترسیم این دایره و تعیین محل تقاطع آن با امتداد ضلع، مستطیل طلایی به دست می‌آید. در این مستطیل عرض برابر با ضلع مربع است و نسبت این طول و عرض ثابت است و این نسبت را این گونه بیان می‌کنند. a: b=c: a

(تصویر ۳۷- ۳)

یونانیان در ساختن بنای بسیاری از معابد خود این قاعده را به‌کار برده‌اند.(تصویر ۳۸-۳)

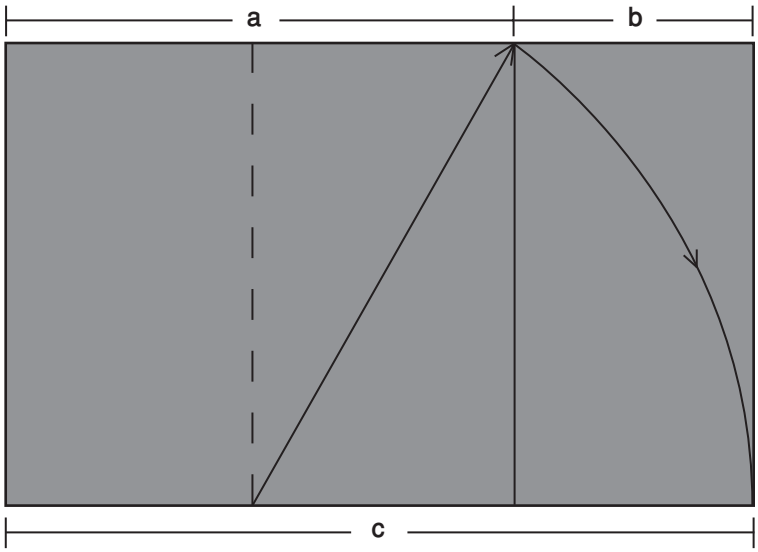

تصویر۳۷-۳ ترسیم مستطیل طلایی با کمک مربع

http://VatanPdf.com

به تصاویر ۴۲ والف و ب۴۱ و الف و ب۴۰ و ۳۹-۳ توجه کنید.

تابلو قرمز، آبی، زرد(تصویر ۴۲- ۳) براساس سطوح مربع و مستطیل منطبق بر نسبت‌های طلایی ترکیب‌بندی شده است. این تابلو مفهوم نسبت را به‌خوبی نشان می‌دهد.

تصویر۳۸-۳ معبد یونانی پارتنون - معبد یونانی با ترسیم تقسیمات طلایی بر آن

تصویر۳۹-۳ مازاتچو، نقدینه حراج و ترسیم تقسیمات طلایی بر آن

http://VatanPdf.com

تصویر ۴۰-۳ الف، عروج، اثر رافائل، قصر واتیکان، رم

تصویر ۴۰-۳ ب روابط بصری و تقسیمات طلایی بر اساس تصویر مقابل

تصویر ۴۱-۳ الف، سوگند هوراتی ها - لویی داوید

تصویر ۴۱-۳ ب روابط بصری و تقسیمات طلایی بر اساس تصویر مقابل

http://VatanPdf.com

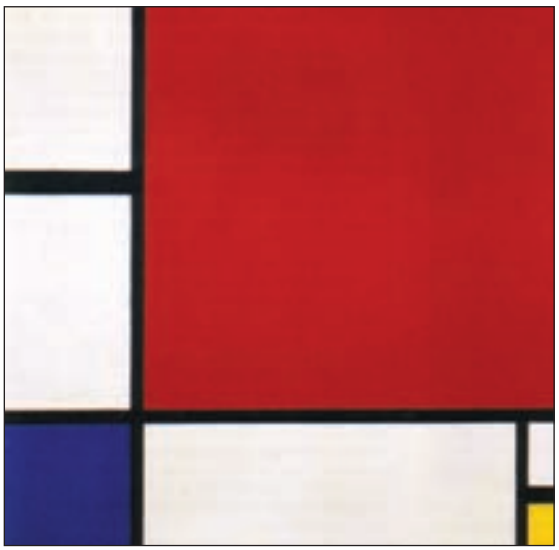

تصویر ۴۲-۳ قرمز، آبی، زرد، پی‌یت موندریان

تصویر ۴۳-۳ مرگ سقراط - لویی داوید

با هم تجربه کنیم

تمرین ۱

– با استفاده از قوه تخیل خود هنگام طراحی، تغییراتی در اندازه موضوع اصلی ایجاد کنید.

– سعی کنید با تغییر اندازه در آن فضایی تخیلی یا عجیب ایجاد شود.

– با تغییر غیر عادی در مقیاس می توانید فضایی فانتزی وکودکانه ایجاد کنید.

– با شیوه (تکنیک) دلخواه اجرا نمایید.

تمرین ۲

– با تکه چسبانی (کولاژ) عکس ها و تصاویری از مجلات و قرار دادن آن ها به صورت نابه جا، فضایی نا متعارف و جالب ایجاد کنید.

– تصویر را روی بستر مناسب (از قبیل مقوا و ...) منتقل کنید.

– با ابزار مناسب به صورت دلخواه با خطوط آزاداجرا نمایید.

با هم گفتگو کنیم

– در تصویر سازی کودکان، آثار سورئالیستی و .... جستجو کنید. درباره تصاویری که با استفاده از مقیاس پرداخت شده است، گفتگو کنید.

- درباره تناسبات طلایی در تصویر ۴۳-۳ گفتگو کنید.

http://VatanPdf.com

انواع خمیرها

خمیر پلیمر کلی

- پودر نشاسته ذرت : ۱ پیمانه
- چسب چوب : ۱ پیمانه
- گلیسرین : ۱ قاشق غذاخوری
- وازلین : ۱ قاشق غذاخوری
- آبلیمو : ۱ قاشق غذاخوری

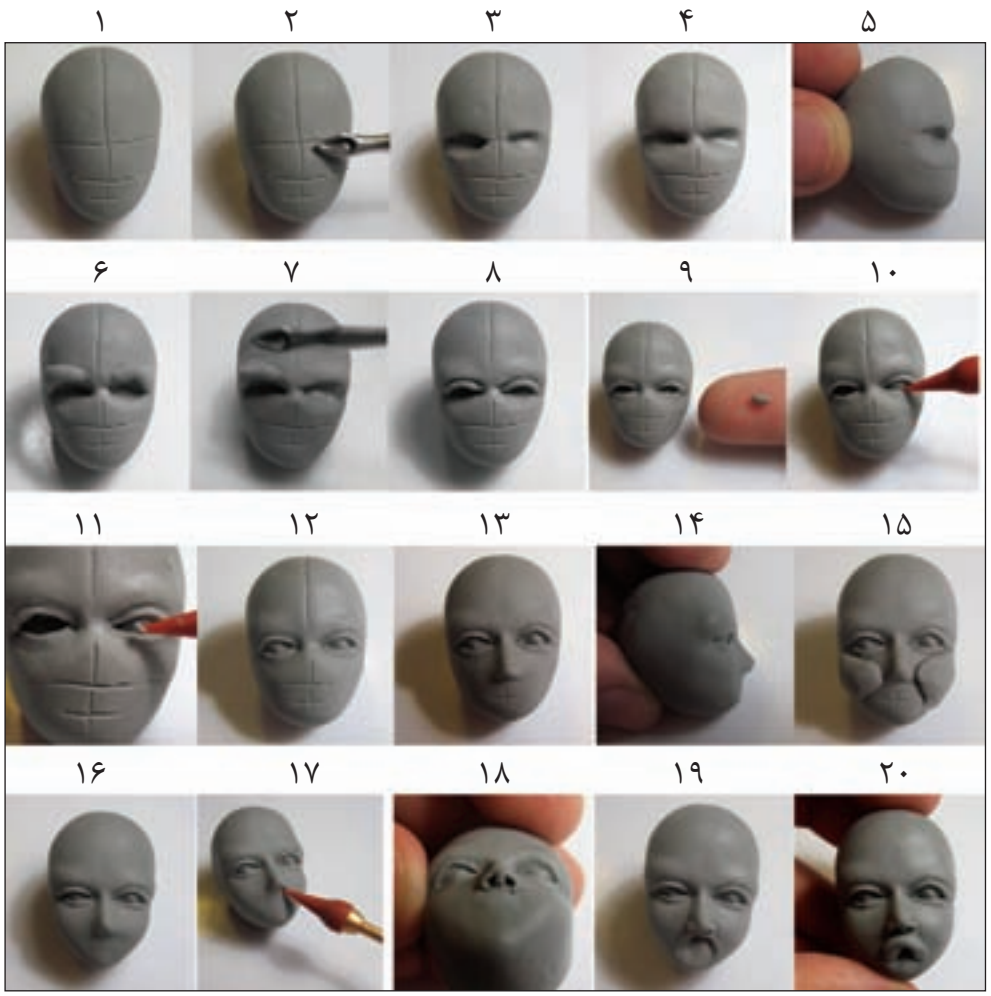

http://VatanPdf.com

گلیسرین، وازلین، آبلیمو را با چسب چوب داخل یک ظرف فلزی نچسب با یک قاشق چوبی مخلوط کنید و روی حرارت ملایم بگذارید و بعداز حل شدن وازلین نشاسته را اضافه کنید و مرتب هم بزنید تا خمیر نرمی بدست بیاید (تقریبا ۵ دقیقه طول می کشد). با دست به مدت یک دقیقه در حالتی که هنوز گرم است آن را ورز بدهید. خمیر را به شکل یک توپ گرد کنید و بلافاصله در کیسه فریزر قرار دهید و خوب هواگیری کنید و ۲۴ ساعت درهوای معمولی اتاق قرار دهید. نشاسته و چسب را در ظرفی بریزید و کاملاً با هم مخلوط کنید. سپس مخلوط گلیسرین و آبلیمو را به این مواد اضافه کنید و روی حرارت ملایم آنقدر ورز دهید تا به صورت خمیری یکنواخت در آید. روی حرارت ملایم به مدت ۲۰ دقیقه بغلطانید. سپس به اندازه یک بند انگشت از وازلین به خمیر اضافه کرده ، خوب ورز دهید تا صاف و یک دست شود. خمیر را در مشمع نگه داری کنید تا خشک نشود.

http://VatanPdf.com

خمیر پالپ

یک حلقه دستمال کاغذی ضخیم را به قطعات کوچک پاره کنید، هر قدر قطعات کوچکتر باشد، بهتر است. آنها را در یک سطل ریخته روی آن آب جوش بریزید و بخیسانید. زمانی که کاملا خیسانده شدند با فشار دست آنها را تبدیل به خمیر کنید .

آب آن را مرتبا تعویض کرده و آب تازه بریزید . با یک عدد چنگال آن را هم بزنید به طوری که یکدست شود. زمانی که خمیر آماده شد آب آن را صاف کرده و دور بریزید. سپس رنگی که حلال در آب باشد مانند گواش، را به همراه چسب کاغذ دیواری به آن اضافه کنید . موارد بالا راکاملا مخلوط کرده و استفاده نمایید.

توجه کنید: همانطور که در شکل زیر دیده می شود به عنوان قالب، از روش تهیه قالب منفی با گل نیز می توان استفاده کرد.

۱ ۲ ۳

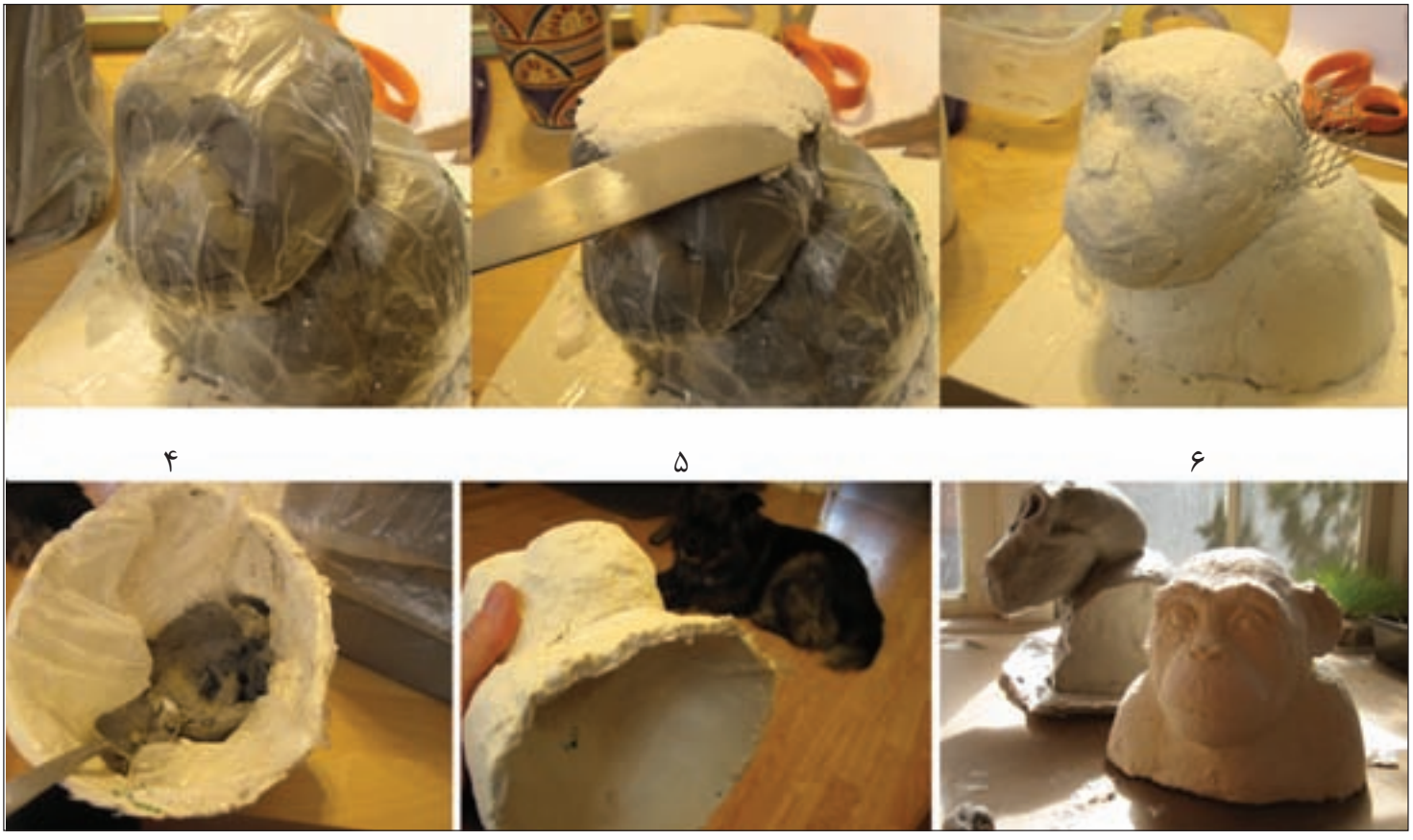

۴ ۵ ۶

http://VatanPdf.com

حجم های سطحی با پاپیه‌ماشه

پاپیه ماشه واژه‌ای فرانسوی است و در فرهنگ لغت به معنی کاغذ فشرده شده‌است. این روش در گذشته به عنوان بسته، برای نقاشی روغنی یا نقاشی زیر لاکی استفاده می شد و در عهد صفویه رونق و اعتبار زیادی گرفت. با آن که پیشینه زیادی از آن در دست نیست، اما اسنادی مستدل موجود است که نه تنها این صنعت از خارج به ایران نیامده‌است بلکه در سرزمین ایران ازدوران باستان معمول بوده و در دوره های مختلف به ممالک همجوار مانند امپراتوری روم شرقی و کشورهای اسلامی و هندوستان و ترکستان نیز نفوذ کرده و در آن ممالک آثار زیادی از خود به یادگار گذاشته است.

- روزنامه یا کاغذ های باطله
- مایع ظرفشویی ، مایع صابون یا وازلین
- تیزبر(کاتر)
- سریشم، چسب چوب یا چسب کاغذ دیواری
- قالب
- مل یا بتونه
- سنباده

نخست مطابق طرح مورد نیاز قالبی از چوب یا ظرف یا میوه تهیه کنید. روی قالب مورد نظر را به طور کامل با وازلین چرب یا با مایع صابون آغشته کنید. با تکه های بریده شده ی روزنامه و با استفاده از سریش روی قالب بچسبانید. وقتی کاملا اطراف قالب با روزنامه پوشیده شد، صبر کنید تا لایه اول خشک شود. بعد لایه بعدی را بچسبانید. این کار باید چندین بار تکرار شود تا به ضخامت مناسب برسد . بعد از پایان کار با کاتر دور تا دور ظرف را ببرید و قالب را از داخلش خارج کنید. با چسباندن لایه های دیگری از روزنامه روی درزها را کاملا بپوشانید. با ترکیبی از مل و سریش و آب، خمیر بتونه بسازید و ظرف را بتونه کنید. پس از خشک شدن سطح آن راکاملا سنباده نرم بزنید تا صاف و یکدست شود. با رنگ دلخواهی آن را رنگ آمیزی کنید.

توجه کنید خمیر کاغذ را باید لایه لایه استفاده کنید. سطح هر لایه را می توان با خمیر

http://VatanPdf.com

کاغذ دیواری یا چسب آهار داغ شده صاف کرد. این کار برای لایه های خیلی نازک به خصوص در کناره های کار ضروری است تا به پایه اثر بچسبد.

از به وجود آوردن لایه های بسیار ضخیم اجتناب باید کرد. برای مثال ضخامت های بیش از ۱۰۰ میلیمتر توصیه نمی شوند چرا که خمیر کاغذ شما به سرعت تمام شده و رطوبت آن باعث چروک خوردگی می شود. برای ساخت احجامی که ضخامت زیادی دارند، از تور سیمی که شکل داده شده یا کاغذ مچاله شده و یا مقوا استفاده می شود. زمانی که کار شکل دهی تمام شد باید بگذارید. ترک های ناشی از تجمع کاغذ را زمانی که کاملا خشک شد با بتونه پر کنید . برش های لازم را در اثر به وجود آورید و آن را مطابق طرح اصلاح کنید.

http://VatanPdf.com

۱ ۲ ۳

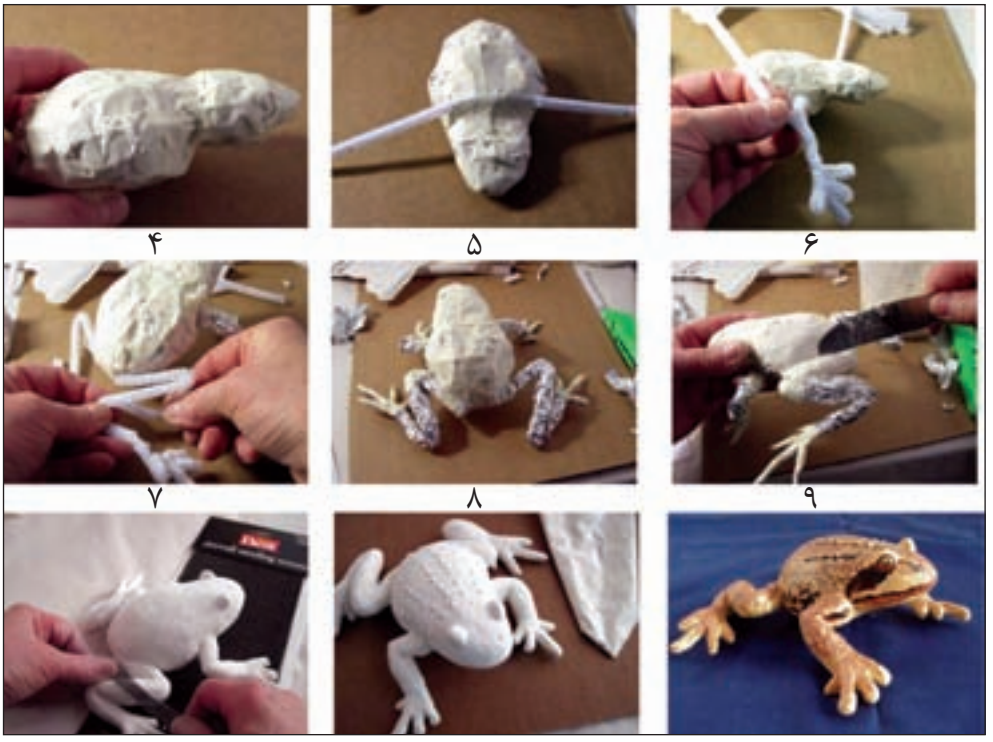

۴ ۵ ۶

۷ ۸ ۹

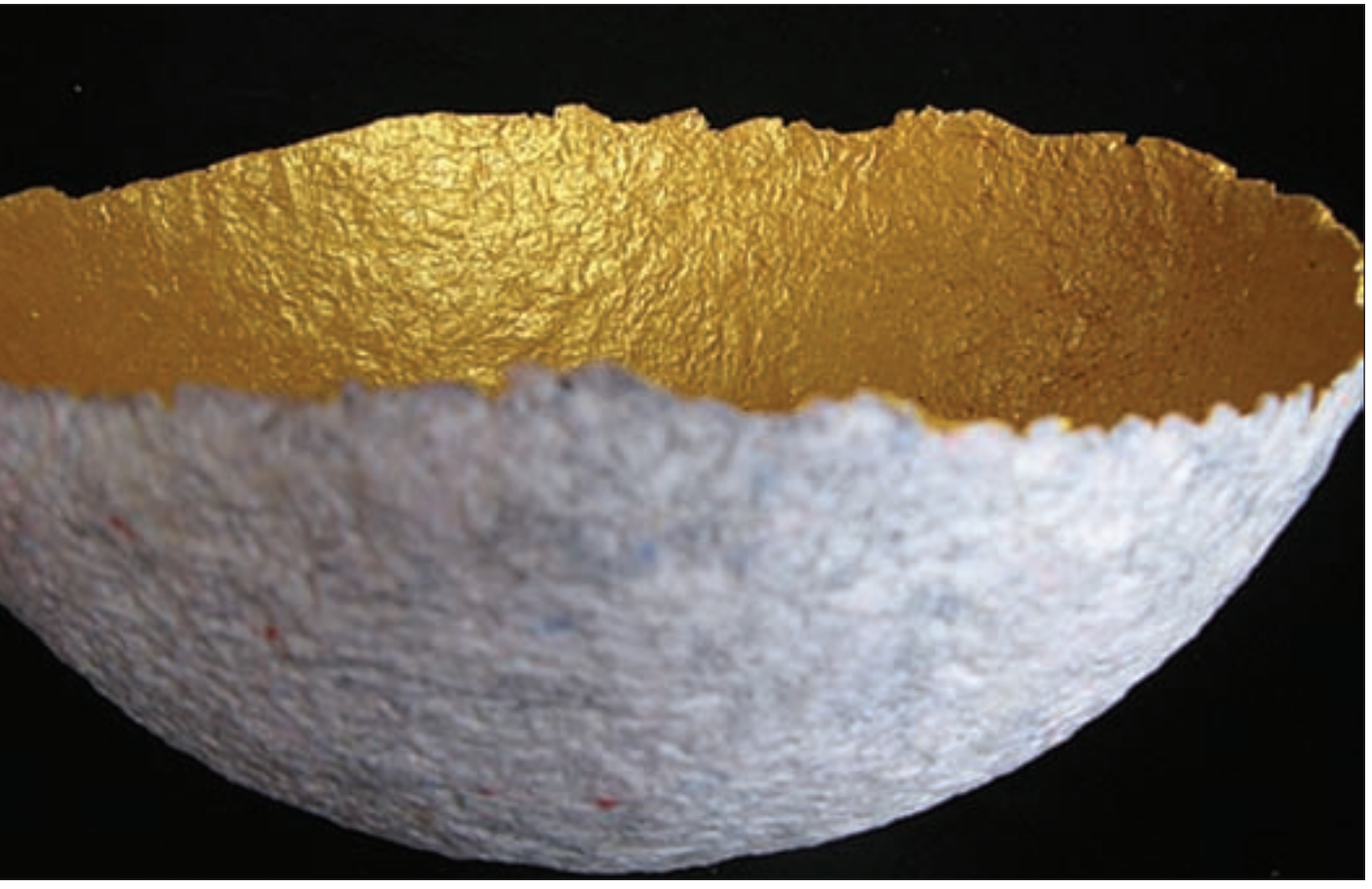

http://VatanPdf.com

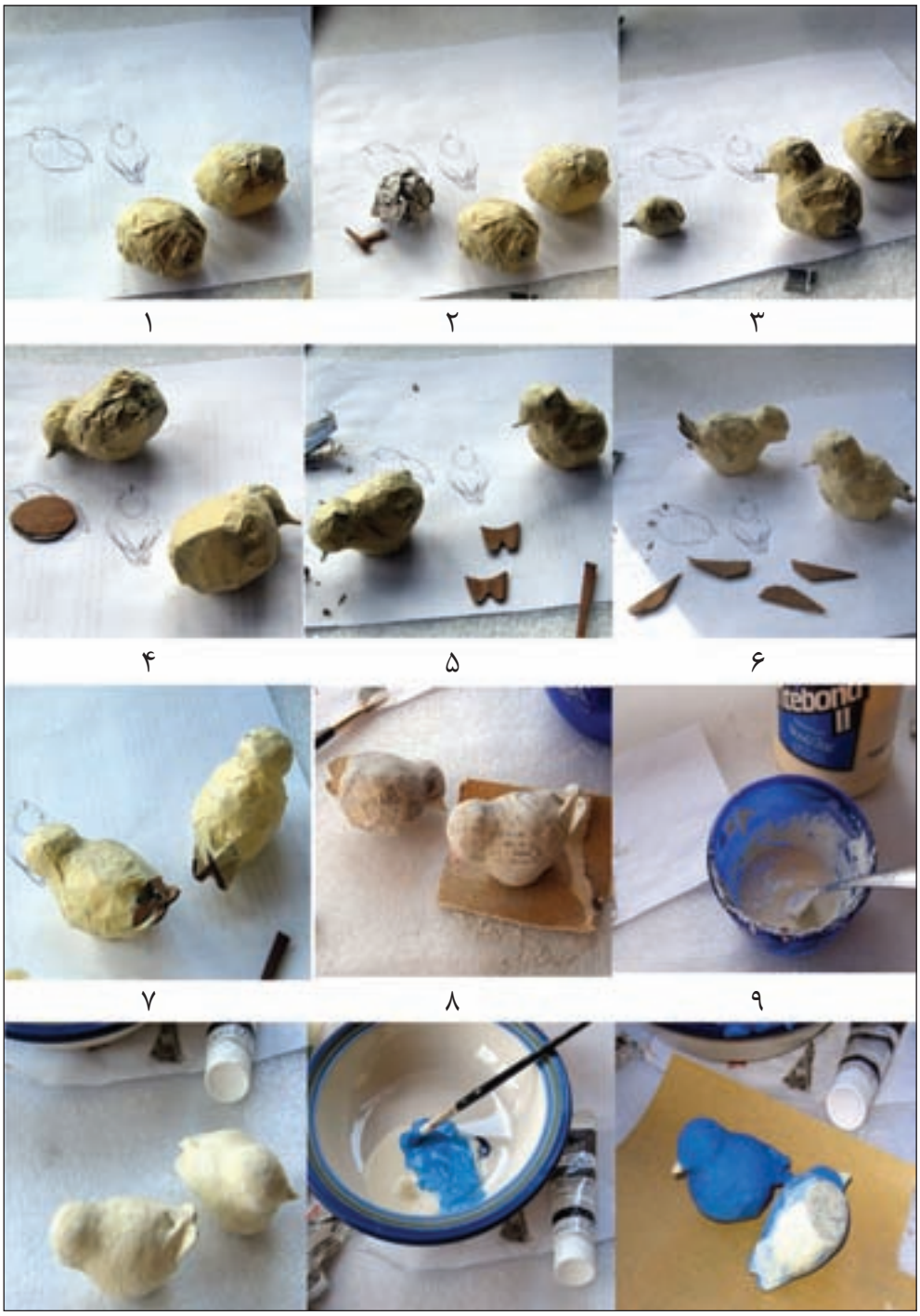

۱ ۲ ۳

۴ ۵ ۶

۷ ۸ ۹

۱۰ ۱۱ ۱۲

http://VatanPdf.com

۱ ۲ ۳

۴ ۵ ۶

۷ ۸ ۹

۱۰ ۱۱ ۱۲

http://VatanPdf.com

تاکید بصری

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

۴ تاکید بصری

اهداف رفتاری: از فراگیر انتظار می رود در پایان فصل بتواند:

۱- راه‌های رسیدن به تأکید بصری را نام ببرد.

۲- کاربرد انواع تضاد در ایجاد نقطه تأکید را توضیح دهد.

۳- نوع تأکید به کار رفته در آثار ارائه شده در درس راتشخیص بدهد.

۴- تأثیر زاویه دید، خطوط هدایت چشم، محل استقرار و .... را در آثار ارائه شده توضیح دهد.

۵- در اجرای تمرینات عملی (به صورت فردی یا گروهی) از تاکید بصری به درستی بهره بگیرد.

درس در یک نگاه

- تأکید یکی از روابط بصری است که به جلب توجه بیننده کمک می‌کند.
- تضاد باعث می‌شود قدرت بیان بصری بیشتر شود و درنتیجه برقراری ارتباط آسان‌تر خواهد شد.
- استفاده از انواع تضاد(کنتراست)، محل استقرار، زاویه دید و ... از راه‌های ایجاد تاکید بصری است.
- عوامل هدایت‌کننده چشم مانند پرتوهای شعاعی ،ژرف نمایی(پرسپکتیو)، زاویه دید، جهت حرکت موضوع، اغراق و سمت نگاه و....به هدایت چشم کمک می‌کند.
- به وسیله جداسازی محل استقرار یک عنصر از میان عناصر دیگر نیز می‌توان به

http://VatanPdf.com

روش‌های دیگری از تأکید دست یافت.

- استفاده از زاویه دید خاص برای هدایت چشم به سوی موضوع، کل اثر را هم مورد توجه قرار می دهد.
- نقطه تمرکز می‌تواند متعدد باشد یا وجود نداشته باشد، نقطه تأکید فقط یک روش است که هنرمند ممکن است از آن استفاده کند. بعضی از هنرمندان عقیده دارند، که باید کل اثر بر اجزا مؤثر باشد.

تأکید بصری

بیشتر هنرمندان یا طراحان علاقه‌مند هستند که آثارشان مورد توجه قرار بگیرد و تأکید یکی از روابط بصری است که به جلب توجه بیننده کمک می‌کند.امروزه ما در کتاب‌ها، مجله‌ها، روزنامه‌ها، اینترنت و ..... با هزاران تصویر مواجه می‌شویم و در این میان تصویری موفق است که به خوبی از تأکید بر موضوع بهره مند شده باشد. راه‌های مختلفی برای جلب توجه وجود دارد. استفاده از انواع تضاد(کنتراست)، محل استقرار، زاویه دید و ... از آن راه‌هاست و زمانی می‌توان در این امر موفق بود که نقطه یا نقاط تأکید به کل اثر وابسته بماند و در اثر تمرکز شدید، دچارکمبود وحدت، پراکندگی یا اغتشاش نشود.

نظریه گشتالت[1]

خوب بودن یک اثر از طریق برجسته کردن، تضاد و تاکید بر نقش نیز حاصل می‌شود. با آن که انسان به تعادل و آرامش نیاز دارد، ولی تاکید بصری نیز از نیازهای اوست. تعادل به صورت نامتقارن به وجود می‌آید و الزامی در حالت تقارن آن نیست. در نتیجه طرح از حالت سادگی در می‌آید عمل دیدن، تشخیص و قضاوت درباره آن به سرعت انجام می‌گیرد و بیننده واکنش نشان می‌دهد.

تضاد

تضاد یا کنتراست در طبیعت باعث حساس شدن قوای حسی ما می‌شود. بدون سرما، گرمایی وجود ندارد و بدون تلخی، شیرینی معنا نخواهد داشت.

باید گفت که هماهنگی و تضاد در مقابل یکدیگر قرار می‌گیرند و از اهمیتی فوق‌العاده

۱. Geschtalt مکتبی در روانشناسی که در زمینه ادراک بصری نظریاتی ارائه داده‌اند.

http://VatanPdf.com

برخوردارند. تضاد باعث می‌شود قدرت بیان بصری بیشتر شود و درنتیجه برقراری ارتباط آسان‌تر خواهد شد. برای تأکید کردن، استفاده از کنتراست، نه تنها باعث جلب توجه بیننده می‌شود، بلکه به معنا و مفهوم پیام نیز اهمیت و تحرکی خاص می‌بخشد. یکی از رموز موفقیت در تضاد حذف عناصر غیر ضروری است تا بتوانیم به آنچه واقعا مهم است متمرکز شویم. با سازمان‌دهی عناصر مهم و حذف عناصر بی‌اهمیت‌تر می‌توان تأثیر پیام را تشدید کرد.

رامبراند، در آثارش از جمله نقاشی‌های رنگ روغن و چاپ‌های فلزی، اغلب از روشنایی و تاریکی استفاده می‌کند ولی طیف کمی از سایه روشن‌های بین سیاه و سفید را به کار می‌گیرد، درنتیجه تأکید زیادی بر موضوعات اصلی به وجود آورده است و آثارش حالت برجسته و زنده‌ای پیدا کرده‌اند. آثار وی بهترین دلیل برای نشان دادن اهمیت فوق‌العاده تضاد در هنرهای بصری است.

تصویر۱-۴ رامبراند، ون راین، چهره خودش، قرن هفدهم، رنگ روغن روی بوم

تصویر۲-۴ رامبراند، ون راین، بازگشت پسر نافرمان، رنگ روغن روی بوم

http://VatanPdf.com

به تصویر صفحه قبل نگاه کنید، وی در چهره خودش با استفاده از تضاد شدید تاریکی و روشنایی، بیشترین تأکید را به وجود آورده است(تصویر ۱-۴).

در پرده‌ی پسر نافرمان، پسرک که در آغوش پدری بخشنده به‌نرمی جای گرفته، با پشیمانی زانو زده است و در همان حال پیکره‌های دیگر در درجات متفاوتی از سایه ملایم غرق شده‌اند. کانون تابلو، چهره‌ی روحانی پدر پیر است. هنرمند با بهره‌ی درست از تیرگی و روشنایی نقاط تأکید را براساس اهمیت موضوع یکی یکی به بیننده نشان می‌دهد (تصویر ۲-۴).

تضاد تاریکی و روشنایی اغلب با روش‌های متنوعی مورد استفاده هنرمندان قرار گرفته است. درمعماری اسلامی، نورگیرها نقش خیره کننده‌ای در جلب توجه افراد دارند. نور نقشی را مهم در ایجاد مفهوم کمال ایفا می‌کند. وقتی وارد معماری می‌شویم نور چشم ما را به سمت خود هدایت می‌کند و خیلی ظریف اشاره به حضور متعالی خداوند دارد(تصویر ۳- ۴).

تصویر ۳-۴ نورگیر سقفی - یکی از خانه‌های کاشان

در تصویر زیر هنرمند با نورپردازی خاص و ظریف در طراحی‌اش جلوه‌ای مطلوب به چهره بخشیده است. جالب اینکه بر خلاف اغلب طراحی‌ها چهره در تاریکی قرار گرفته است. انعکاس نور به چهره، طراحی زن در پیش زمینه همراه با پس زمینه‌ای بی‌اهمیت، همگی از هدف هنرمند تبعیت می‌کند(تصویر ۴-۴).

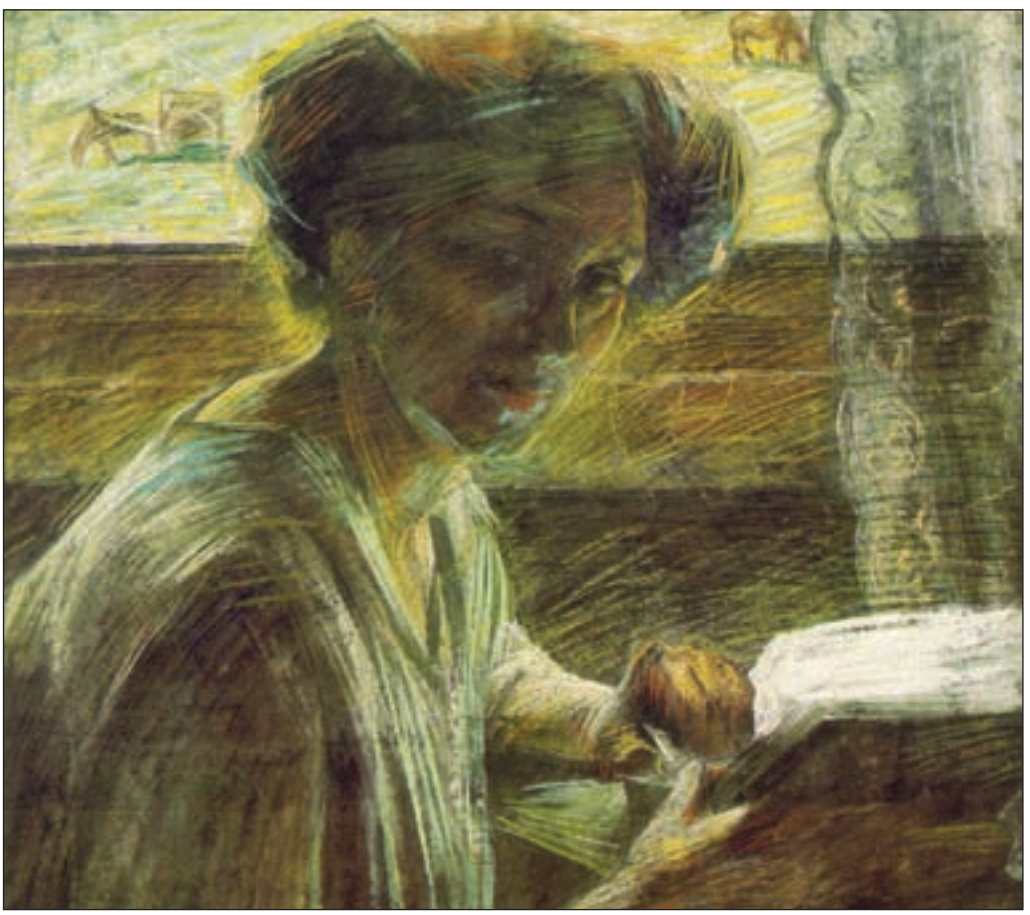

تصویر ۴-۴ زن جوان، امبرتو بوچیونی - پاستل گچی

http://VatanPdf.com

در تصویر ۵- ۴ که با سبک رئالیسم اجتماعی خلق شده است، روشنایی رنگ لباس مردی که اعتراضات را رهبری می کند موجب تأثیر بر هدف وی در این اثر شده است. فریادها و چهره‌های بی‌رنگ نشانی از آرامش پیش از توفان دارد.

تصویر۵-۴ قیام، انوره دومیه، رنگ روغن روی بوم

در تابلوی کاغذبری شده کنتراست سطوح مثبت و منفی به‌خوبی توجه را جلب می کند. نکته دیگر در این اثر حذف عناصر غیر لازم و پرداختن به ضروریات است(تصویر۶-۴).
گاه چند تضاد به کمک هم چنین تأثیری را می‌آفرینند. در عکسی از نماز جماعت چادر مشکی درمیان چادرهای روشن موجب تمرکز شده است. سپس کودک با تضاد اندازه و گردش بدن و واقع شدن سطح مثبت در زمینه منفی جلب نظر می‌کند(تصویر ۷-۴).
وقتی شکلی روشن در زمینه‌ای تیره قرار بگیرد و یا شکلی تیره در زمینه‌ای روشن قرار

http://VatanPdf.com

بگیرد، کاملا می‌تواند توجه را به خود جلب کند. استفاده از تضاد نیز این امکان را فراهم می کند که توجه مخاطب به سوی موضوع جلب شود. (تصویر ۸-۴) در عکاسی، با استفاده از تنظیمات دوربین، حالاتی را به وجود می آورند که موجب جلب توجه می‌شود (تصویر۱۲و۱۱و۱۰و ۹-۴).

تصویر۶-۴ کاغذ بری

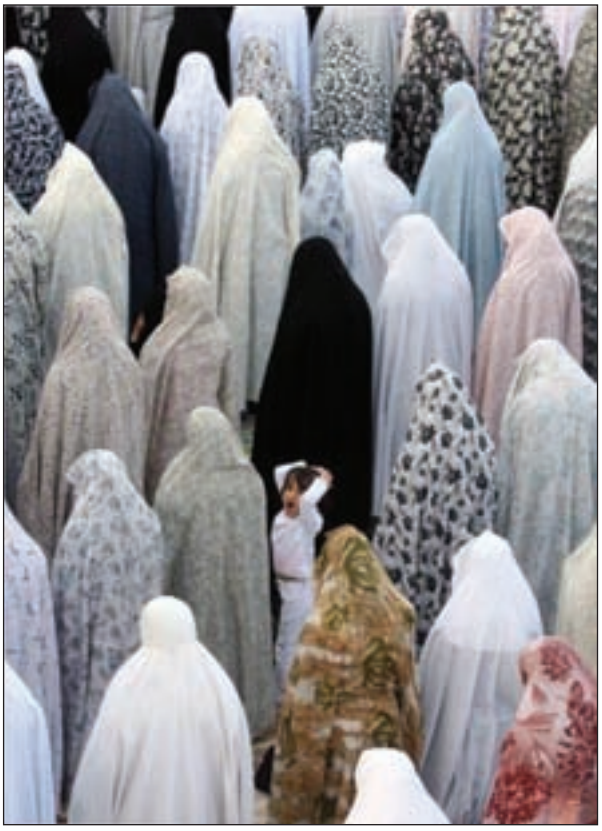

تصویر۷-۴ کنتراست تاریک روشنایی و اندازه در کودک و چادر سیاه پس‌زمینه‌ی آن

تصویر۸-۴ طراحی روی زمین - اندی گلدزورثی

http://VatanPdf.com

تصویر۹-۴ تأکید به واسطه‌ی عمق میدان وضوح

تصویر۱۰-۴ تأکید به واسطه‌ی ضدنور

تصویر۱۱-۴ تأکید به واسطه‌ی عمق میدان وضوح

تصویر۱۲-۴ یک حجم فلزی براق با انعکاس فضای اطراف خود ابعاد تازه و تاکید بصری را ایجاد کرده‌است.

http://VatanPdf.com

تضاد بافت نیز تأکید بصری ایجاد می‌کند. در تصویر۱۲-۴ جنس براق و صیقلی در حجم فلزی باعث شده است تا انعکاسی از محیط اطراف به وجود آید و ابعاد بصری تازه‌ای ایجاد گردد. تضاد رنگ توانایی زیادی در ایجاد تأکید و جلب توجه دارد. چنان که می‌تواند تأثیر عناصر دیگر را هم کنترل کند. تصاویر زیر را با هم مقایسه کنید. هندوانه به لحاظ هماهنگی رنگ در میان برگ‌ها استتار شده است، ولی کدو تنبل به دلیل رنگ متفاوت خودنمایی می‌کند(تصویر الف و ب ۱۳-۴).

تصویر۱۳-۴ الف هماهنگی رنگ و استتار در طبیعت

تصویر۱۳-۴ ب تأکید بصری به واسطه‌ی رنگ

استفاده از تأکید بصری قوی هم قابل اجراست. به واسطه‌ی تأثیر رنگ و قدرت بصری آن در طراحی گرافیکی برجسته نمایی واضح و مشخص می‌تواند انجام شود.در تصویر ۱۴-۴ هدف هنرمند جلب توجه مخاطب به لب قرمز رنگ است که خروش او فریاد صلح را سر می دهد. در تصاویر (۱۶ و ۱۵-۴) کنتراست شکل و رنگ هر دو وظیفه تأکید را به‌عهده گرفته‌اند. در پرده‌ی پسری با جلیقه قرمز، منطقه قرمز رنگی به شکل هندسی به سمت جلو کشیده می‌شود و پس از آن است که با شکل تخم مرغی سر پسرک و سطوح بدن و پرده‌ها مواجه می‌شویم. سزان سعی می‌کند که همه عناصر تابلو زیر سلطه جلیقه قرمز باقی نماند و ابزاری برای سازماندهی سطوح مختلف تصویر باشد(تصویر۱۷-۴).

تصویر۱۴-۴ هنرهای ارتباطی لینو، فرانسه[1]

استفاده به جا از تضادهای دیگر از قبیل تضاد بافت، تضاد جهت، تضاد شکل و .... نیز می‌تواند امکانات بیشماری را برای جلب توجه فراهم کند. یک نماد گرافیکی را در میان

1. Communication Art

http://VatanPdf.com

اشکال طبیعی تجسم کنید، آیا توجه را به خود جلب نمی‌کند؟

در پرده مکاشفه پل‌گوگن با یک ترکیب‌بندی جسورانه ، تقسیم فضا و قرار دادن آن‌ها در سطوح متفاوت، کوچک جلوه دادن موضوع و تضاد رنگی ، یعقوب و فرشته را در تأکید قرار داده است(تصویر۱۸-۴).

تصویر۱۵-۴ منظره پائیزی - امدادیان

تصویر۱۶-۴ عکس - رضا وهمی

تصویر۱۷-۴ پل سزان، پسرک با جلیقه قرمز، رنگ روغن روی بوم

تصویر۱۸-۴ پل گوگن، مکاشفه، رنگ روغن روی بوم

http://VatanPdf.com

تضاد اندازه در فضای عرفانی کعبه و امر طواف موجب تأکید است. عظمت کعبه باعث می‌شود که انسان به‌عنوان جزئی از کل قرار بگیرد و تأکیدی بر فردیت وی نباشد(تصویر۱۹-۴).
در تصویر (۲۰-۴) بزرگی و کوچکی کودکان در تضاد با یکدیگر قرار گرفته و موجب تأکید و اهمیت چهره بزرگ کودک در پس زمینه‌ی کولاژ عکس شده است.

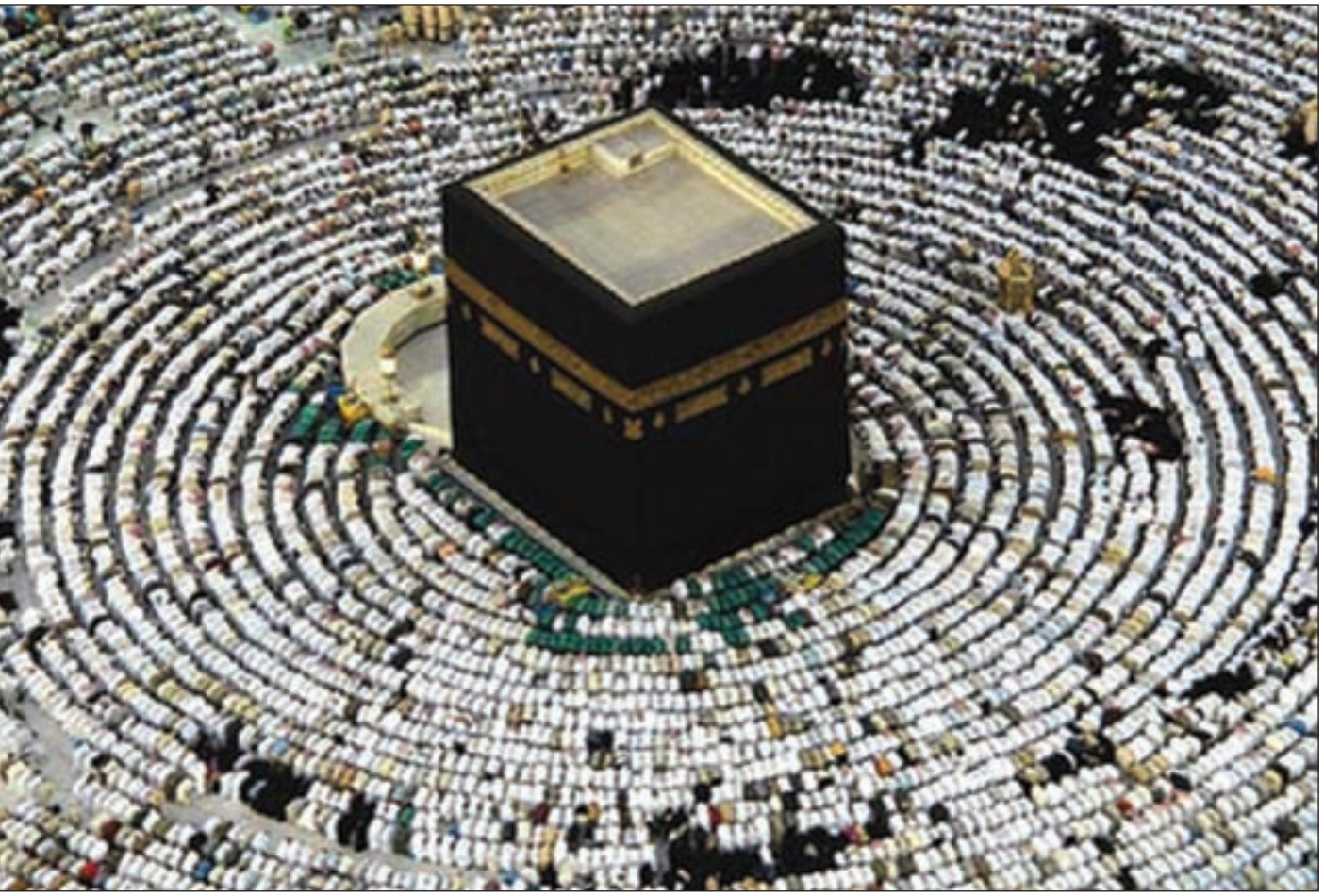

تصویر۱۹-۴ مراسم حج در کعبه - مکه معظّمه

تصویر۲۰-۴ کولاژ عکس - تأکید بصری به واسطه‌ی تضاد و اندازه

http://VatanPdf.com

محل استقرار

غیر از انواع تضاد، به وسیله جداسازی یک عنصر از میان عناصر دیگر نیز می‌توان به روشهای دیگری از تأکید دست یافت. زیرا محل استقرار متفاوت و فضای منفی اطراف آن باعث جلب توجه مخاطب می‌شود تا جایی که بدون متمرکز شدن روی موضوع مورد نظر نمی‌توانیم به اثر نگاه کنیم(تصویر ۲۲ و ۲۱-۴).

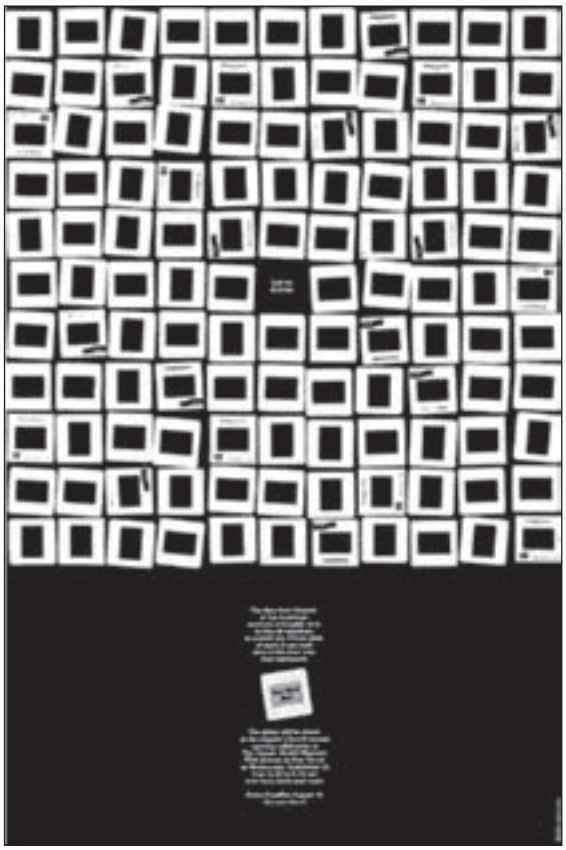

تصویر۲۱-۴ میشل بیروت - پوستر (بهترین نما را بگیر)

تصویر۲۲-۴ پوستر بزرگداشت جلال‌الدین محمد مولوی - علی خورشیدپور

در هر دو اثر فوق چنین رابطه‌ای وجود دارد. هنرمند با جدا کردن یک واحد از کل به تأکید بصری دست یافته است.

مجلس نگارگری بارگاه کیومرث در ترکیبی مدور، ریتمی از انسان‌ها، توجه را به بارگاه کیومرث در بالای تصویر هدایت می‌کند نقطه اوج مجلس در بالای تصویر قرار گرفته است زیرا کیومرث به عنوان یک واحد از کل جدا شده است. (تصویر۲۳-۴)

تصویر۲۳-۴ نگارگری، بارگاه کیومرث اثر سلطان محمد ◀

http://VatanPdf.com

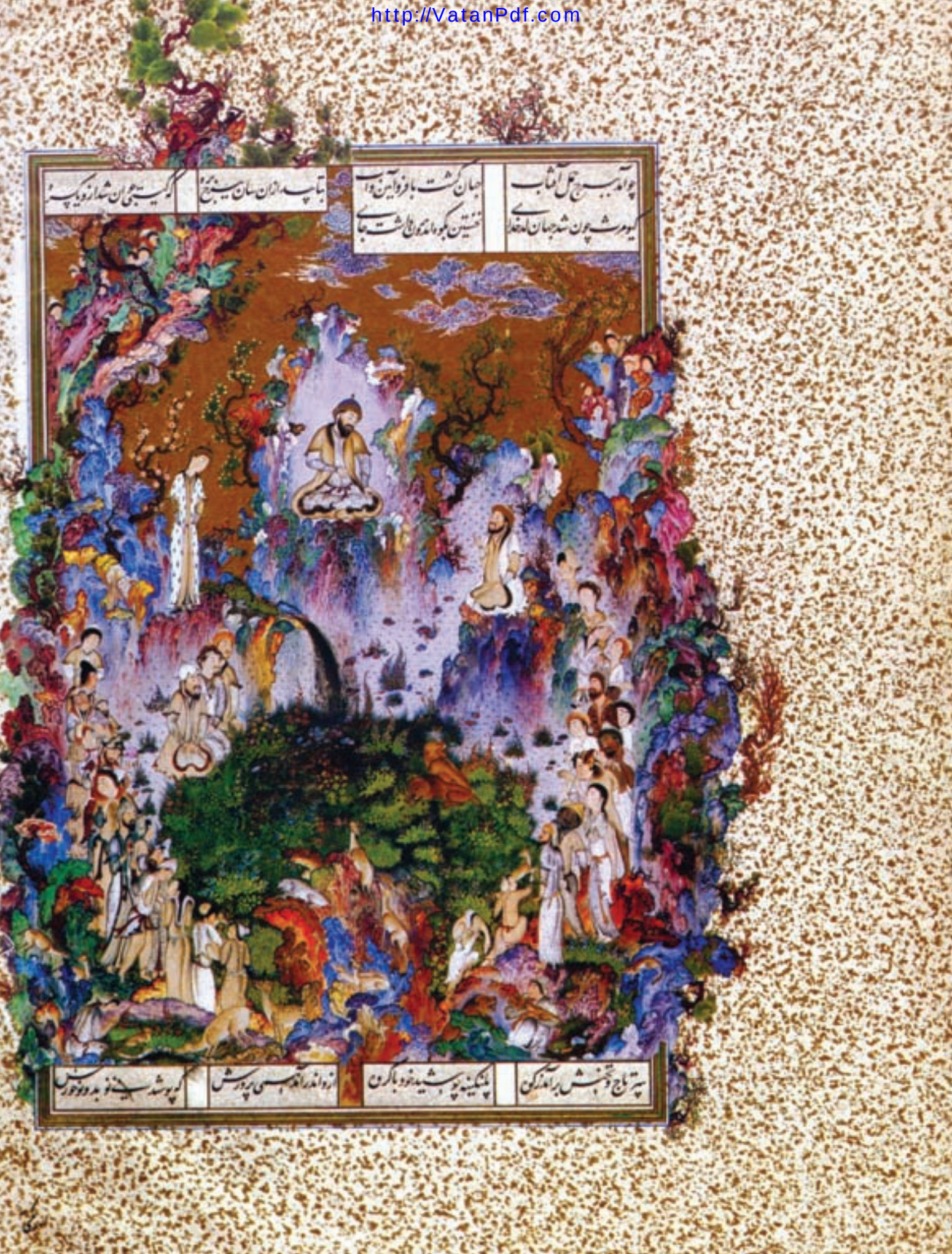

http://VatanPdf.com

گاه محل استقرار موضوع در مرکز یک شکل نیز از چنین هدفی تبعیت می‌کند. در تصویر زیر، بزرگی دایره و رنگ آن، استقرار مکعب در مرکز دایره موجب تاکید بر موضوع شده است(تصویر۴-۲۴).

تصویر۴-۲۴ پوستر نمایشگاه هنر معنوی

http://VatanPdf.com

تصویر۲۵-۴ پرده نقاشی دوره باروک

تأکید در نقطه بالا در دوران پس از رنسانس در نقاشی‌های جهان غرب شکل گرفت، به‌گونه‌ای که هنرمندان زیادی از چنین تأکیدی بهره گرفته اند(تصویر ۵۲- ۴).

عوامل هدایت کننده چشم

اشاره به موضوع اصلی توسط یک یا چند عنصر توجه را مستقیم یا غیر مستقیم به سمت آن‌ها هدایت می‌کند و تأثیر دلخواه را به سادگی ایجاد می‌کند.معمولا عنصر خط بهتر از بقیه عناصر به هدایت چشم کمک می‌کند. پرتوهای شعاعی، ژرف نمایی(پرسپکتیو)، زاویه دید، جهت حرکت موضوع، اغراق و سمت نگاه و....همه مثال‌هایی از این نوع هستند(تصویر ۲۸ و۲۷ و۲۶-۴).

مراحل طراحی تصویر ۲۹-۴ برای ساخت فیلم انیمیشن به کار رفته است. هنرمند سعی کرده برای جلوه بیشتر زاویه دید را کمی از پایین در نظر بگیرد تا قدرت و حرکت گاوها آشکارتر شود.

تصویر۲۶-۴ عکس - تأکید بصری به واسطه‌ی خطوط هدایت کننده‌ی چشم

http://VatanPdf.com

تصویر۴-۲۷ تصویرگری کتاب کودک - اثر سارا ایروانی

تصویر۴-۲۸ طراحی پوستر چهارمین نمایشگاه دوسالانه‌ی آثار طراحان گرافیک ایران - هنرمند معاصر

تصویر۴-۲۹ طراحی برای انیمیشن (قسمتی از استوری بُرد)

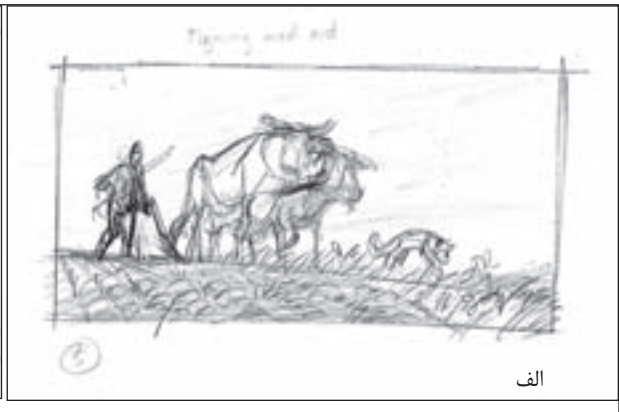

الف

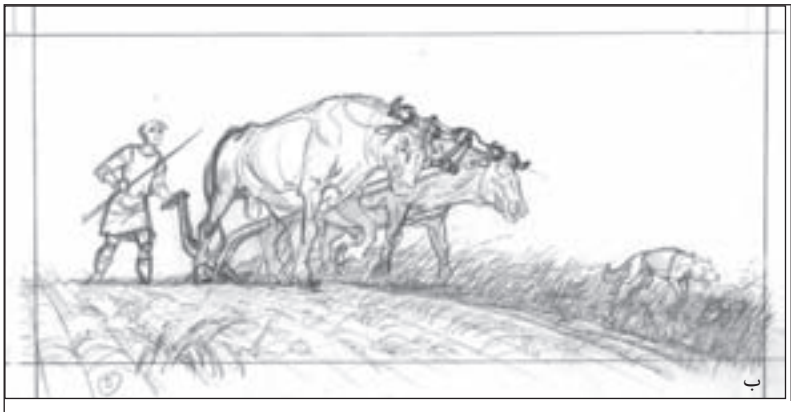

ب

ج

http://VatanPdf.com

در پرده‌ی، درس موسیقی هنرمند موشکافانه و غیر مستقیم چشم را به طرف موضوع هدایت می‌کند. بهره‌مندی از زاویه دید و پرسپکتیو مناسب در میان تاریکی‌ها این امکان را فراهم آورده است که موضوع چشمگیرتر به نظر برسد(تصویر ۳۰- ۴).

تصویر۳۰-۴ درس موسیقی - یان ورمیر - رنگ روغن روی بوم

در پرده سوم ماه مه، کشتار با مفهوم انقلابی پیوند خورده است. سربازان ارتش فرانسه با حرکت اسلحه‌ها و سرنیزه در ضرب‌آهنگی مورب و افقی به سوی مردم قرار گرفته‌اند و روشنایی فانوسی که قهرمان صحنه را نورانی کرده، از همه مهم‌تر است، استفاده از رنگ‌های تند و زننده در میان تاریکی شب همه نمایشی از فجایع جنگ است. هنرمند از همه

http://VatanPdf.com

عناصر جهت تأکید بیشتر بر مظلومیت مبارزین اسپانیایی استفاده کرده و اثری ماندگار آفریده است(تصویر ۳۱- ۴).

تصویر۳۱-۴ سوم ماه مه، فرانسیس گویا، رنگ روغن روی بوم

در تصاویر(۳۵ و ۳۴ و ۳۳ و۳۲-۴) عکاس ضمن استفاده از زاویه دید خاص برای هدایت چشم به سوی موضوع، کل اثر را هم مورد توجه قرار داده است.

در تصویر(۳۶- ۴) ساک دستی به گونه ای طراحی شده تا تصویر آن با زاویه دید از بالا موجب جلب توجه شود. درنتیجه، این شیوه از طراحی گسترش تبلیغات را به دنبال خواهد داشت.

http://VatanPdf.com

تصویر۳۲-۴ پرسپکتیو ساختمان‌ها - اسون فِنِما - نمای نمای ساختمان‌های شهری با پرسپکتیو

تصویر۳۳-۴ قطار مترو

http://VatanPdf.com

تصویر۳۴-۴ نمای ساختمان با پرسپکتیو و اعوجاج، موضوع را تحت‌الشّعاع قرار داده است. توماس هولتکوئنز

تصویر۳۵-۴ برج ایفل - زاویه دید پایین

تصویر۳۶-۴ ساک دستی مقابل به واسطه‌ی طراحی خاص موجب تأکید و جلب توجه شده است.

http://VatanPdf.com

در نقاشی زیر ، پرسپکتیو اغراق آمیز و نورپردازی قوی، چشم بیننده را از دخترک به سایه آدمی پشت دیوار هدایت می کند. هنرمند به‌این‌ترتیب توجه مخاطب را به هدف خود از نقاشی هدایت می کند(تصویر۳۷-۴).

تصویر۳۷-۴ راز مالیخولیای یک خیابان، جورجیو دکریکو رنگ روغن روی بوم

درتصاویر ۳۹ و ۳۸-۴ از جهت نگاه در ایجاد نقطه کانونی(تأکید بصری) استفاده شده‌است. اغلب جهت نگاه، موجب تأکید بر آنچه که موضوع نگاه می کند، می‌شود و چشم به آن سو هدایت می گردد.

http://VatanPdf.com

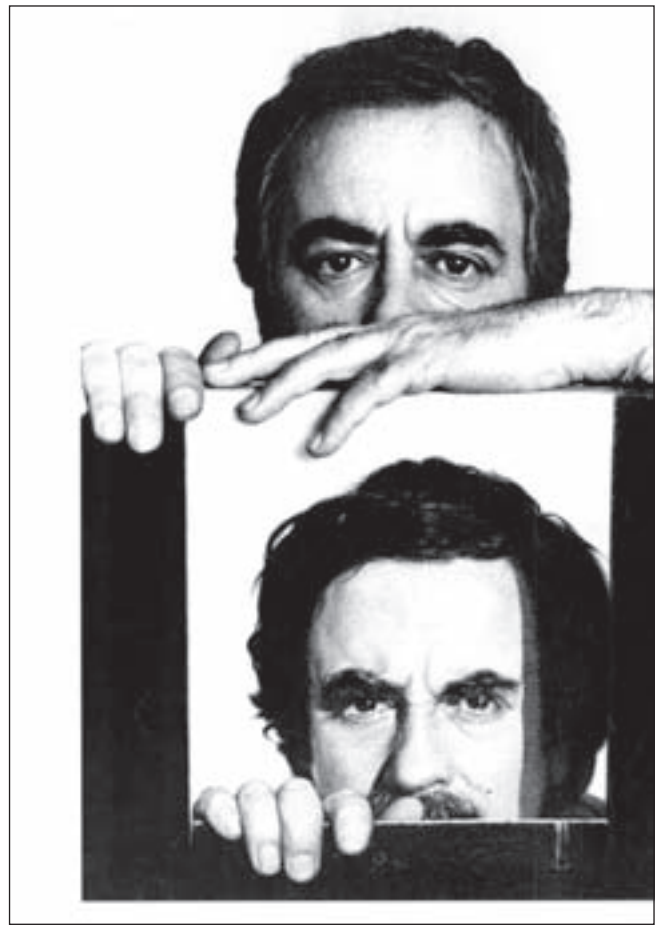

تصویر۳۸-۴ احمد عالی (نقاش) - عکس از مریم زندی

تصویر۳۹-۴ در این تصویرسازی زاویه دید و جهت نگاه موجب ایجاد تأکید بصری شده است.

امکاناتی که می‌تواند موجب تأکید بر موضوع شود، تقریبا بی‌پایان هستند و هنرمندان تاکنون راه‌های بسیاری را کشف کرده‌اند. از آن جمله جیمز انسور هنرمندی است که درمیان یک بیان اکسپرسیونیستی[1] منسجم یکباره با یک تصویر واقع‌گرا همه نظرها را به خود جلب می‌کند. وی با وجود ازدحام و شلوغی عناصر، راه حلی جدید یافته است (تصویر ۴۰- ۴). در تصویر ۴۱- ۴ عکاس با ترفندی خاص ما را به دیدن چهره دعوت می‌کند. در تابلو دیگر هنرمند با قرار دادن نابجای گورخر در جنگل باعث جلب توجه نسبت به موضوع شده است (تصویر ۴۲- ۴).

۱. اکسپرسیونیسم: شیوه بیان حالت و هیجان از طریق خطوط ضخیم و نیرومند با رنگ های تند و تیره و اشکال تغییر یافته (در قرن بیستم)، برای اطلاعات بیشتر به ضمائم کتاب مراجعه کنید.

http://VatanPdf.com

تصویر۴۰-۴ جیمز انسور - پرتره خودش احاطه شده با ماسک‌ها رنگ روغن روی بوم

تصویر۴۱-۴ علی‌اصغر معصومی - عکاس مریم زندی

تصویر۴۲-۴ جورج اســتابز - گورخر - رنگ روغن روی بوم

http://VatanPdf.com

نقاط تأکید متعدد

در شب پرستاره اثر ون گوگ نقاط تأکید متعدد هستند. ستاره‌های درخشان، پیچیدن کهکشانی از انفجار ستارگان، خطوط رنگی درهم تنیده شده و سروی که با رقصی شورانگیز قد برافراشته است. دراینجا هنرمند منظره‌ای کاملا شخصی می‌آفریند. اما او با وجود نقاط تأکید متعدد، از این اثر یک کل واحد را به وجود آورده است (تصویر ۴۳-۴).

تصویر۴۳-۴ وینسنت ون گوگ، شب پرستاره، رنگ روغن روی بوم

همیشه برای خلق اثر موفق لازم نیست که نقطه تمرکز مشخصی داشته باشیم. به یاد داشته باشیم که نقطه تأکید فقط یک روش است که هنرمند ممکن است از آن استفاده کند. بعضی از هنرمندان عقیده دارند، که باید کل اثر بر اجزا مؤثر باشد. در بسیاری از نقاشی های هندسی و آبستره[1] موندریان هیچ نقطه مرکزی که چشم را نگه دارد وجود ندارد. حاشیه های آثارش به اندازه‌ی مرکز آن ها دارای اهمیت هستند، خط های افقی و عمودی که استفاده کرده است، اغلب نوعی سکون، آرامش وتعلیق را

۱. آبستره: آن گونه از آثار هنری که از هرگونه تقلید طبیعت یا شبیه‌سازی آن دوری می‌کند.برای اطلاعات بیشتر به ضمائم کتاب مراجعه نمایید.

http://VatanPdf.com

تداعی می کند که از دو نیروی متقابل و متضاد که یکدیگر در تعادل نگه میدارند، ناشی می شوند.

در تصویر ۴۴- ۴ شبکه ای سیاه در پس زمینه ای سفید نقاشی شده است و سطوح یک دست با رنگ های اصلی بر آن اضافه شده اند. تابلو هیچ نقطه ی مرکزی ندارد. موندریان اصطلاح "حاشیه‌ای" را بر آن گذاشته بود. به آن معنا که مرکز زدایی شده و مانند شهری بدون مرکز است. البته در این گونه آثار، موندریان با استفاده از تضاد رنگ های اصلی، نقش بسیار مهمی در تأکید بر کل اثر داشته است.

نقطه تأکید می تواند متعدد باشد یا حتی وجود نداشته باشد ، مهم این است که با تمرکز بیش از حد روی یک موضوع یا چند موضوع ویا حتی با عدم تمرکز موجب کم شدن وحدت و انسجام عناصر نشویم و موضوع اصلی وابسته به کل طرح باقی بماند.

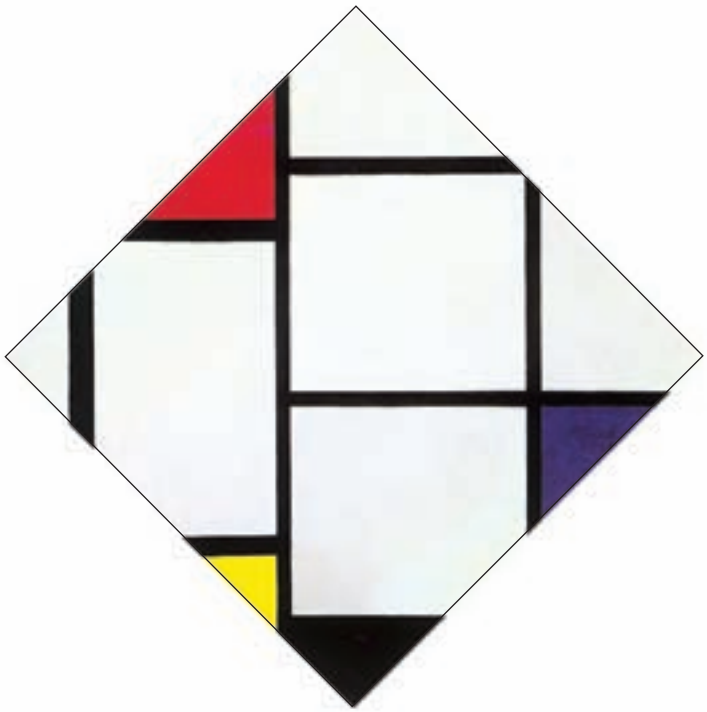

تصویر۴۴-۴ ترکیب‌بندی قرمز، آبی و زرد - پیت موندریان - رنگ روغن روی بوم

http://VatanPdf.com

با هم تجربه کنیم

تمرین ۱

– تصویری از یک مکان را انتخاب کنید. (عکس از طبیعت، خیابان، پارک، فضای داخلی و ....)

– در کارگاه چند اسکیس از فیگور متناسب با تصویر مورد نظر طراحی کنید.

– از میان طرح هایتان یک یا چند فیگور را به تصویر اضافه کنید.

(نکته: توجه کنید که انتخاب ابزار به جنسیت تصویر شما بستگی دارد.)

تمرین ۲

– از یک گلدان گل به صورت اسکیس طراحی کنید.

– طرح را روی مقوای بافت‌دار و ضخیم با رنگ‌های محلول در آب (مانند آبرنگ، مرکب رنگی، اکولین و ... .)اجرا نمایید.

– طرح را با شیوه خیس در خیس اجرا کنید و فضای اطراف را ساده رنگ آمیزی کنید.

– بخشی از طرحتان را باجزئیات و تضاد تاریک و روشنایی، جلوه بیشتری بدهید.

تمرین ۳

– در طبیعت جستجو کنید.

– به یافته های خود از زاویه دیدهای مختلف نگاه کنید. می توانید خودتان آن را چیدمان کنید.هنگام چیدن آن ها به ایجاد تضاد مناسب توجه کنید.

کادرهای متفاوتی از آن انتخاب کنید.

– با توجه به عمق میدان وضوح و برخی از انواع تضاد که در متن درس اشاره شده است از آن عکاسی کنید.

تمرین ۴

– یک موضوع مانند بند رخت، میز صبحانه و پشت بام ها یا ... انتخاب کنید.

– در میان موضوع انتخابی خود بخشی از طرح را با استفاده از نوعی تضاد ویژه کنید.

http://VatanPdf.com

با هم گفتگو کنیم

- چند اثر هنری از نقاشان مشهور که در آن تأکید بصری خاصی به کار رفته باشد، انتخاب کنید.

درباره نوع تاکید به کار رفته در آن ها گفتگو کنید.

- تصویر۴۵-۴ را به صورت ساده تفکیک (آنالیز)کنید.

تصویراصلی و طرح تفکیک شده خود را به بحث بگذارید و از نوع تأکید بصری به کار رفته در آن صحبت کنید.

- دو اثر زیر را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهید.

درباره تفاوت شیوه تاکید در آن ها گفتگو کنید.

تصویر۴۶-۴ نقاشی آبرنگ از گل‌های شیپوری

تصویر۴۵-۴ دختری با کلاه قرمز،
اثر یان ورمیر

تصویر۴۷-۴ عکس از هیجان پیروزی در ورزشگاه

http://VatanPdf.com

تعادل

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

۵ تعادل

اهداف رفتاری: از فراگیر انتظار می رود پس از پایان این فصل بتواند:

۱- مفهوم تعادل را شرح دهد.

۲- نیرو های بصری در محدوده کادر را بشناسد.

۳- انواع تعادل را نام ببرد.

۴- تعادل متقارن را تشخیص دهد.

۵- شیوه ایجاد نا متقارن در هر تصویر را توضیح دهد.

۶- شیوه های کنترل وزن ذهنی و بصری در تصویر را بداند.

۷- علت بهره گیری از تعادل ناپایدار در بعضی آثار هنری را تشخیص دهد.

۸- در اجرای تمرینات (به صورت فردی یا گروهی) با توجه به هدف کار،تعادل مناسب ایجاد کند.

درس در یک نگاه

- مهم ترین عامل فیزیکی و مؤثر بر حواس بشر، حفظ تعادل است.
- انسان آگاه یا ناخودآگاه در ارزیابی های بصری خود به وجود تعادل و توازن توجه می کند.
- یک محور عمودی بر یک پایه افقی، از مهم ترین عوامل سنجش تعادل هستند.
- با تقسیم وزن بصری به طور مساوی در طرفین محور عمودی بر خط افق احساس تعادل می کنیم.
- به خاطر حسی که ما از مرکز ثقل و تجربه هایمان از جاذبه زمین داریم، بیشتر به

http://VatanPdf.com

دیدن وزن روی زمین عادت داریم و احساس آرامش و ثبات را براساس محور افقی بهتر احساس می کنیم.

- در طبیعت تعادل و توازن بقاء، در رابطه متقابل میان چرخه زندگی و زنجیره غذایی جانداران و گیاهان معنا پیدا می کند.
- در فیزیک، تعادل مبتنی بر قوانین بقای نیروهاست.
- در هنرهای تجسمی تعادل امری بصری است و نتیجه ی مجموعه شرایطی از قبیل وزن، ایستایی، تضاد نیروها و یا ویژگی‌ها و شرایطی که انسان از راه حواس خود درک‌می‌کند، می‌باشد.
- محدوده (کادر) و فضای اثر بر نیروهای بصری تأثیر می‌گذارد و نیروهای بصری را محصور می‌سازد و از ورود نیروهای بیرون از آن به داخل جلوگیری می‌کند.
- با پیدایش هر اثر خوب بصری یک کل متعادل و متوازن به وجود می آید که نتیجه ترکیب اجزای آن است.
- تعادل را به دو روش کلی متقارن و نامتقارن می توان به دست آورد.
- ساده ترین راه به دست آوردن تعادل استفاده از تقارن است.
- در تعادل متقارن همه عناصر نسبت به محورهای افقی و عمودی و حتی مورب سنجیده می شوند.
- ترکیب قرینه معرف زمان، محیط و ذهنیتی آرام، متعادل، متوازن و ایستا است.
- امروزه هنرمندان با ذهنی پویا و پرتحرک و متفاوت تر از گذشته کمتر از ترکیب متقارن برای رسیدن به تعادل بهره می گیرند.
- درک بصری طرح های پیچیده با تزئینات زیاد دشوار است، اما تقارن از دشواری درک آن می کاهد.
- در برخی آثارنوعی تقارن به نام «قرینه در بی قرینگی» مطرح است.
- نوعی تعادل به نام شعاعی در زیر مجموعه تعادل متقارن وجود دارد ودرآن تمام عناصر از یک مرکز مشترک به صورت شعاعی یا مدور خارج می شوند.
- در طراحی صنعتی، در ساخت اشیای زیادی همچون چتر، چرخ دوچرخه، پروانه هواپیما و ... از این ساختار متعادل بهره می‌گیرند.
- در صنایع دستی و طراحی سنتی خصوصا تذهیب شمسه و طراحی فرش نیز

http://VatanPdf.com

ساختارشعاعی مشاهده می شود.

- چشمگیر بودن همه اجزا به تعادل سراسری (تکراریکنواخت) می انجامد. این شیوه در حقیقت نوعی تعادل متقارن است .
- دومین نوع تعادل نامتقارن نامیده می شود که عناصر براساس وزن، ارزش یا انرژی بصری آن متعادل می شوند. عدم تقارن دارای تحرک، تنوع، هیجان وجذابیت بصری بیشتری است.
- تعادل نامتقارن در شرق دور از طریق فضاهای خالی(خلاء) صورت می گرفت. و هدف هنرمند وادار کردن انسان به تفکر و هدایت به درونیات و فضای عارفانه است.
- توازن، تعادلی که براساس وزن یا سنگینی به وجود می آید.
- علم فیزیک و درک بصری هر دو از قانون موازنه با وزنه و اهرم بر تکیه گاه پیروی می کنند.
- مدت زمان توجه و نگاه کردن با دقت در بخشی از تصویر، موجب افزایش وزن ذهنی آن بخش از تصویر می شود که با وزن بصری بخش دیگری از تصویر، تعادل نامتقارن ایجاد می کند.

تعادل بصری

مهم ترین عامل فیزیکی و مؤثر بر حواس بشر، حفظ تعادل است. ریشه و اساس همه توانایی های انسان بستگی به حس تعادل دارد و چنان چه این حس در انسان کاهش یابد، حرکات بدن وی فاقد تعادل خواهد شد. حتی می توانیم تأثیر عدم تعادل را در چهره شخصی که به طور ناگهانی تعادلش به هم خورده است تماشا کنیم!

انسان آگاه یا ناخودآگاه در ارزیابی های بصری خود به وجود تعادل و توازن توجه می کند و سریع تر از آن که به صورت علمی مرکز ثقل تصاویر را محاسبه کند، به صورت غریزی آن را دریافت می نماید. زیرا هنگام دیدن یا بیان یک پیام بصری، ابتدا برای آن یک محور عمودی بر یک پایه افقی، در نظر می گیرد. این دو از مهم ترین عوامل سنجش تعادل هستند. همان گونه که در طراحی نیز فراگرفته ایم برای ترسیم اشیاء از محور عمودی و افقی استفاده می نماییم ... چرا که با تقسیم وزن بصری به طور مساوی در طرفین محور عمودی بر خط افق احساس تعادل می کنیم(تصویر ۱-۵).

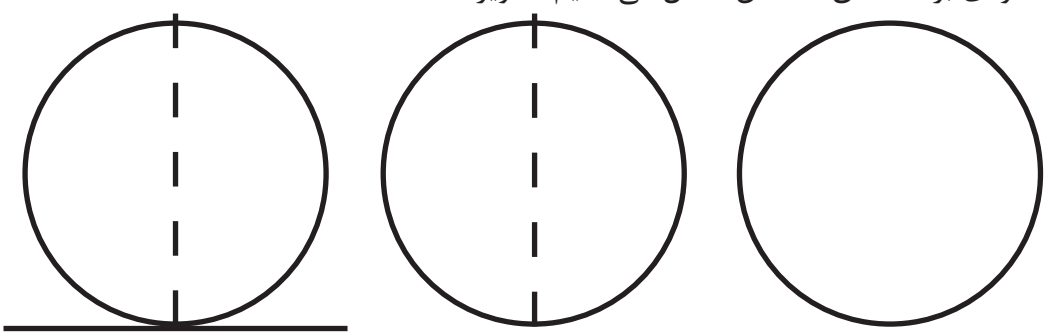

تصویر۱-۵ محور عمـودی و افقی در پیام بصری

http://VatanPdf.com

تصویر۲-۵ طراحی شیر، رامبراند ون راین، آب مرکب روی کاغذ

به خاطر حسی که ما از مرکز ثقل و تجربه هایمان از جاذبه زمین داریم، بیشتر به دیدن وزن روی زمین عادت داریم و احساس آرامش و ثبات را براساس محور افقی بهتر احساس می کنیم.

در طراحی شیر اثر رامبراند، هنرمند شیر وحشی را در حالتی آرام با کشش افق طراحی نموده است. البته نگاه نافذ شیر و چند ضربه قلم تیره به ما می گوید که این شیر همیشه آرام نخواهد بود(تصویر۲-۵).

چند طراحی روی محور افقی از هنرمندانی متفاوت را ببینید(تصویر۵ و ۴ و ۳-۵). آرامش کرگدن های خوابیده و حرکت کند و سنگین کرگدن تنها را مقایسه کنید. قرار گرفتن آن ها بر روی محور افقی حس توازن و آرامش را به ما القاء می کند.

در طبیعت تعادل و توازن بقاء در رابطه متقابل میان چرخه زندگی و زنجیره غذایی جانداران و گیاهان معنا پیدا می کند(تصویر ۶ - ۵). اما در فیزیک، تعادل مبتنی بر قوانین بقای نیروهاست.

در هنرهای تجسمی تعادل امری بصری است و نتیجه ی مجموعه شرایطی از قبیل وزن،

http://VatanPdf.com

ایستایی، تضاد نیروها و یا ویژگی ها و شرایطی که انسان از راه حواس خود درک می کند، می باشد. اگر یک اثر طراحی یا نقاشی از تعادل کافی برخوردار نباشد، ما با دیدن آن احساس آرامش و توازن نمی کنیم. در یک اثر هنری تعادل زمانی حس می شود که کنش و واکنش تمام نیروهای بصری(تضاد نیروها) منجر به یک موازنه شود. به طوری که برای ایجاد تعادل بیشتر نتوان هیچ تغییری در ترکیب آن به وجود آورد. هنرمندان برای القای حس تعادل درآثارشان همواره نیروهای بصری را براساس فضای مورد نظر یا محدوده (کادر)موازنه می کنند. محدوده و فضای اثر بر نیروهای بصری تأثیر می گذارد و نیروهای بصری را محصور می سازد و از ورود نیروهای بیرون از آن به داخل جلوگیری می کند.

با توجه به شکل محدوده و یا فضای اثر هنرمند نیروهای بصری را سامان دهی می کند و روابط نیروها را بایکدیگر ترکیب می کند هر عنصر بصری می تواند نیروهای درون محدوده را فعال کند.

تصویر۳-۵ طراحی از کرگدن ها ، بلک رینوس

تصویر۴- ۵ طراحی از کرگدن در راه رفتن

تصویر۵-۵ طراحی از انسان در حالت خوابیده - کادر افقی با حالت خواب هماهنگی مناسبی دارد.

http://VatanPdf.com

تصویر۶- ۵ لینا گانوان - عکس از پرنده

نظریه گشتالت

در مکتب روان شناسی گشتالت، زمانی که یک اثر از پیچیدگی کمتر وسادگی بیشتری برخوردار باشدو از نظر عاطفی کمتر تحریک کننده باشند، آن را خوب می دانند. طرح هایی با تعادل از طریق محور مرکزی متقارن و ساده هستند وسهل تر اجرا می شود .

روابط موجود در یک تصویر، نیروی کشش و جاذبه عناصر نسبت به یک دیگر اصل دیگری از نظریات این مکتب است. با تغییر یکی از اجزا همه آن ها دچار تغییر می شوند و با

http://VatanPdf.com

پیدایش هر اثر خوب بصری یک کل متعادل و متوازن به‌وجود می آید که نتیجه‌ی ترکیب اجزای آن است.

انواع تعادل

تعادل را به دو روش کلی متقارن و نامتقارن می توان به دست آورد وانواع دیگری از آن به نام تعادل شعاعی و الگوی سراسری (تکرار یکنواخت)وجود دارد که اغلب ازآن‌ها به عنوان زیر مجموعه‌ی روش متقارن یاد می کنند.در این جا به معرفی این موارد می پردازیم.

تعادل متقارن

ساده ترین راه به دست آوردن تعادل استفاده از تقارن است. زیرا همه عناصر نسبت به محورهای افقی و عمودی و حتی مورب سنجیده می شوند. درک این نوع تعادل ساده است و همین امر باعث شده تا در طول تاریخ اغلب در هنرهای تجسمی و معماری، کاربردی و دستی و ... مورد استفاده قرار گیرد.در آثار هنری ایران قبل از اسلام و پس از اسلام تقارن از جایگاه ویژه ای برخوردار است. ترکیب قرینه معرف زمان، محیط و ذهنیتی آرام، متعادل، متوازن و ایستا است. امروزه هنرمندان با ذهنی پویا و پرتحرک و متفاوت‌تر از گذشته از این ترکیب برای رسیدن به تعادل کمتر بهره می‌گیرند. و سعی در به کارگیری شیوه‌های جدیدتری از ترکیب بندی در آثارشان دارند (تصاویر ۷-۵ الی ۱۲-۵).

تصویر۷-۵ ماسک آفریقایی

تصویر۸-۵ قلم زنی روی فلز - نمونه‌ای از آثار معاصر

http://VatanPdf.com

تصویر۹-۵ بازوبند زرین، دوره هخامنشی

تصویر۱۰-۵ بشقاب زیر لعابی، خط کوفی تزئینی، ایران

تصویر۱۱-۵ کاغذبُری، شاپرک

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

◀تصویر۱۲-۵ رودوزی سنتی

در آثار معماری دنیای باستان و آثار مذهبی اسلامی و مسیحی اغلب ازتقارن بهره گرفته شده است. تعادل قرینه در این آثار موجب فضایی آرام و موزون و پایدار می شود(تصویر و ۱۵و ۱۴ و۱۳-۵).

تصویر۱۳-۵ تخت جمشید

تصویر ۱۴-۵ ارستئون - آکروپولیس - آتن

http://VatanPdf.com

تصویر۱۵-۵ تاج محل، مقبره ممتاز محل بیگم(همسر شاه جهان)، آگرا، هند

به کمک سازماندهی متقارن، نقش های پرکار و شلوغ، متصل به هم به نظر می رسند و به وحدت می رسند. به این معنی که عناصر متعدد واقع در هر نیمه ی تصویر در مقابل نیمه انعکاس یافته خود، به نحوی شگفت انگیز ،نظمی منطقی و فضایی رسمی، حتی خاموش می یابند. درک بصری طرح های پیچیده با تزئینات زیاد دشوار است، اما تقارن از دشواری درک آن می کاهد (تصاویر ۱۶- ۵ الی ۱۹-۵).

http://VatanPdf.com

تصویر۱۶-۵ قالی محرابی - ایران

تصویر۱۷-۵ قالی لچک ترنج بیجار - ایران

تصویر۱۸-۵ آکریلیک روی بوم، چهل تکه دوزی شده - رینگ گُلد

تصویر۱۹-۵ پوستر، ۲۵ سال پوستر تئاتر ایران

http://VatanPdf.com

تصویر۲۰-۵ منظره

تصویر۲۱-۵ مسجد گَنگ، مالزی

http://VatanPdf.com

امروزه در نقاشی و عکاسی تعادل متقارن کاربرد کمتری دارد، مگر این که تصویری در آب یا آینه انعکاس یافته باشد و یا تعمدی برای نشان دادن تقارن وجود داشته باشد(تصویر ۲۱ و ۲۰- ۵). زیرا هنرمند معاصر دیگر با ترکیبات متوازن و قرینه نمی تواند دنیای پرتحرک این عصر را به تصویر کشاند. در تصویر زیر از تقارن برای نشان دادن زمان (کهولت سن)، خاموشی، بی‌تحرکی و اندوه استفاده شده است (تصویر۲۲-۵).

تصویر۲۲-۵ خیال، هَری هرکا نقاشی رنگ روغن روی بوم

http://VatanPdf.com

قرینه در بی قرینگی

در بعضی از آثار ضمن این که هنرمند از تقارن بهره گرفته است، اما برای پرهیز از یکنواختی و تکرار، تغییراتی در جزئیات وارد کرده‌است. در این گونه آثار عامل تقارن به شکل هندسی و متعارف آن قابل دریافت نیست ولی نوعی تقارن به نام "قرینه در بی قرینگی" در آن مطرح است. در آثار نگارگری اغلب تقارن به این شیوه ایجاد می‌شود (تصویر ۲۶ و ۲۵-۵). در آثار رنسانس و حتی قبل و بعد از آن نیز از این شیوه استفاده می شده است.

تصویر۲۳-۵ شاهنامه، رزم رستم و اشکبوس

تصویر۲۴-۵ جنید سلطانی، پاسخ دادن همای به همایون

http://VatanPdf.com

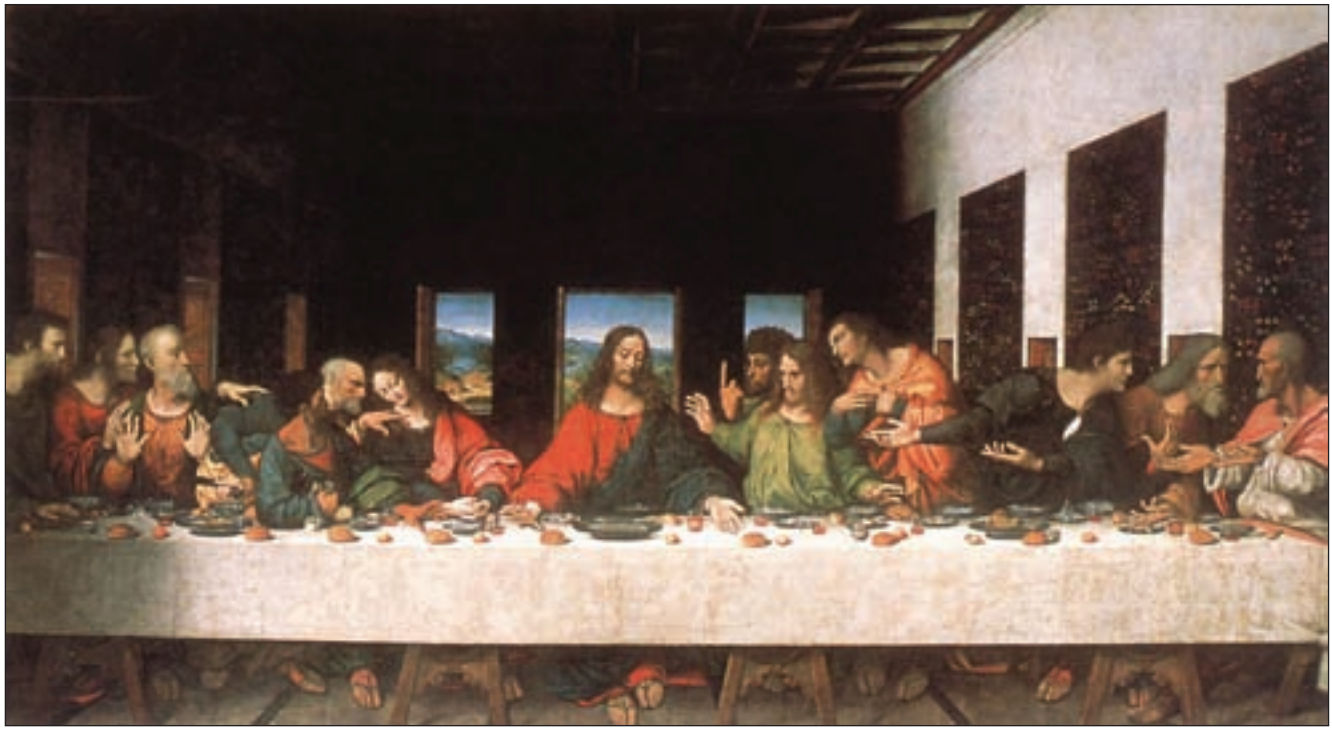

تصویر۲۵-۵ لئوناردو داوینچی، شام آخر - نقاشی دیواری

تصویر۲۶-۵ ریا پوشکین، نقاشی آبرنگ

http://VatanPdf.com

تعادل شعاعی

نوعی تعادل به نام شعاعی در زیر مجموعه تعادل متقارن وجود دارد ودرآن تمام عناصر از یک مرکزمشترک به صورت شعاعی یا مدور خارج می شوند(تصویر ۲۷-۵). خورشید با پرتوهای نوری که از آن سرچشمه می گیرد نماد آشنایی است که اساس این نظر را بیان می کند.

تصویر۲۷-۵ تعادل شعاعی - کودکان افریقایی

پرتاب سنگی در آب ساکن، موج های متحدالمرکز ایجاد می کنند. گل برگ ها در گل های شکفته طرحی شعاعی دارد. در تعادل شعاعی معمولا احساسی از حرکت چرخشی و دوّار در چشم انسان به وجود می آید. الگوهای شعاعی در طبیعت فراوان دیده می شوند(تصویر ۳۰ و ۲۹ و ۲۸-۵).

در طراحی صنعتی،در ساخت اشیای زیادی همچون چتر، چرخ، دوچرخه و پروانه هواپیما و ... از ساختار شعاعی تبعیت می کنند. (تصاویر۳۱-۵ الی ۳۳-۵).

در ایران هنرمندان بسیاری از ساختار شعاعی ایده گرفته اند. در صنایع دستی و طراحی سنتی خصوصا تذهیب شمسه و طراحی فرش نیز این ساختار مشاهده می شود (تصاویر۳۴-۵ الی ۳۶-۵).

http://VatanPdf.com

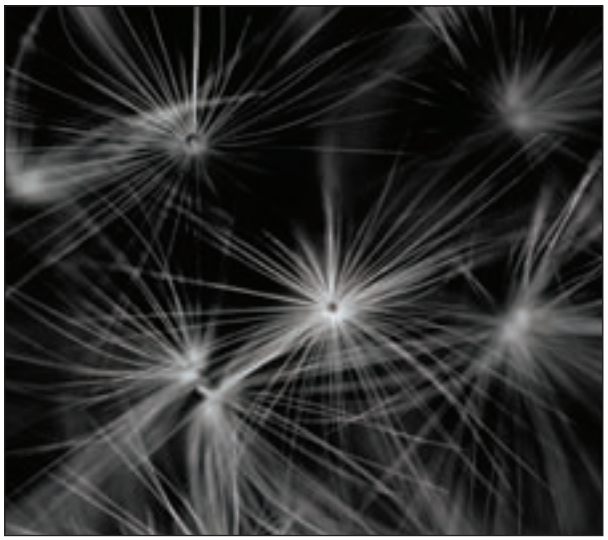

تصویر۲۸-۵ تقارن شعاعی در قاصدک‌ها

تصویر۲۹-۵ تقارن شعاعی در امواج ناشی از حرکت زنبور در آب

تصویر۳۰-۵ ساختار شعاعی میوه‌ی گیلاس

http://VatanPdf.com

تصویر۳۱-۵ ساختار شعاعی در چتر - البته به لحاظ نحوه ترکیب‌بندی در هنگام عکسبرداری تعادل شعاعی مشاهده نمی‌شود.

تصویر۳۲-۵ ساختار شعاعی در پره‌های دوچرخه

http://VatanPdf.com

تصویر۳۳-۵ آندرجا - عکس از میز و صندلی فرفورژه - ساختار شعاعی در طراحی میز و صندلی به کار رفته است.

تصویر۳۴-۵ ظرف سنگی، هنر سنگ تراشی خراسان - تعادل شعاعی

تصویر۳۵-۵ تعادل شعاعی در کاشی

تصویر۳۶-۵ شمسه در کاشیکاری یزد

http://VatanPdf.com

در معماری اسلامی برای تزئین سقف گنبدها با هر مصالحی مانند: آجرکاری، کاشیکاری، مقرنس کاری، کاربندی و... از این نوع تعادل استفاده فراوان شده است (تصویر۳۷-۵).در جهان غرب نیز ساختار شعاعی دست مایه هنرمندان قرار گرفته است(تصویر۴۰ و ۳۹ و ۳۸-۵).

تصویر۳۷-۵

http://VatanPdf.com

تصویر۸۳-۵ بدون شرح، فریدمن با چوب های خلال دندان

تصویر۳۹-۵ تعادل شعاعی با برگ

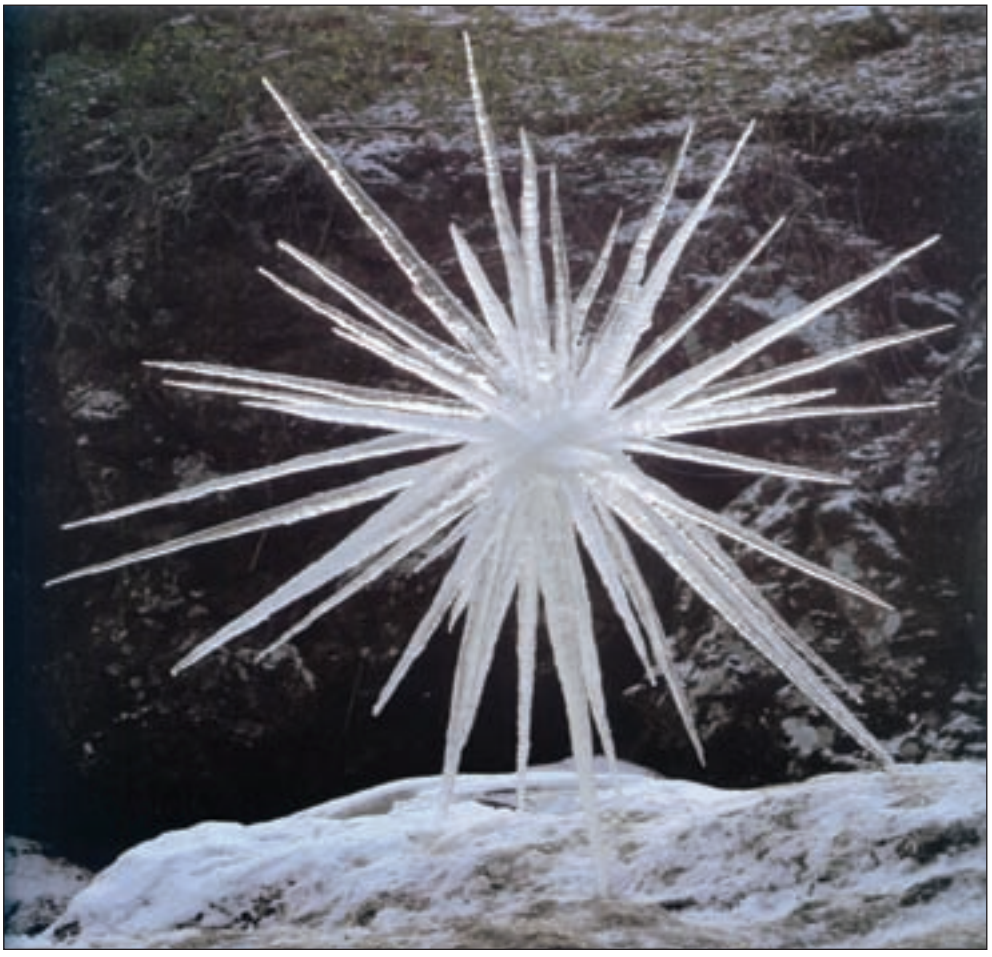

تصویر۴۰-۵ قندیل‌های یخی شعاعی - اندی گلدزورثی

http://VatanPdf.com

الگوی سراسری (تکرار یکنواخت)

یکی از انواع خاص تعادل متقارن، بهره گیری از تأکید مساوی همه اجزا می باشد. در این موارد تساوی وزن و یا چشمگیر بودن همه اجزا به تعادل سراسری (یکنواخت) می انجامد. این شیوه در حقیقت نوعی تعادل متقارن است که با تکرار یکنواخت در همه جای طرح صورت می گیرد، نقطه شروع و پایان ندارد و به این سبب که حس تأکید بر کل را دارد یک مجموعه بزرگ را ایجاد می کند(تصویر۴۴ و۴۳ و ۴۲ و ۴۱-۵).

تصویر۴۱-۵ دراگان جودان سویک - عکاسی از نمای ساختمان

تصویر۴۲-۵ نمای مزرعه از زاویه‌ی دید بالا

http://VatanPdf.com

تصویر۴۳-۵ چدمان گیاهی در الگوی سراسری

تصویر۴۴-۵ تصویرسازی با الگوی سراسری
محمدعلی بنی‌اسدی

http://VatanPdf.com

تعادل نا متقارن

دومین نوع تعادل نامتقارن نامیده می شود که عناصر براساس وزن، ارزش یا انرژی بصری آن متعادل می شوند. اغلب هنرمندان در آفرینش آثار بصری خود از تعادل غیر قرینه بهره می گیرند زیرا عدم تقارن دارای تحرک، تنوع، هیجان وجذابیت بصری بیشتری است. تعادل نامتقارن حالت غیر رسمی و نیرومندتری نسبت به تعادل متقارن ایجاد می کند و حس جالب و اغلب دوست داشتنی تری به تصویر می بخشد. به نظر می رسد که این نوع تعادل اتفاقی به دست می آید و یا ممکن است در نگاه اول نامتعادل به نظر برسد اما با کمی دقت می توان دریافت که این نوع تعادل برخلاف تعادل متقارن نیاز به تلاش و دقت و موشکافی بیشتر هنرمند و مخاطب دارد (تصویر۵- ۴۵ و ۴۶ و ۴۷ و۴۸ و ۴۹ و۵۰).

تصویر۴۵-۵ جوزف آلبرز طراحی کتابخانه - نامتقارن

تصویر۴۶-۵ تصویرسازی کتاب کلاغ‌ها، اثر نورالدین زرین‌کِلک

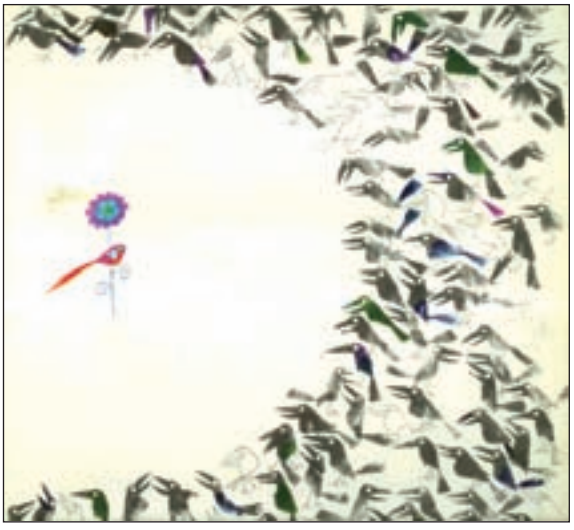

تصویر۴۷-۵ تصویرسازی برای گونگورا

http://VatanPdf.com

تصویر۴۸-۵ تصویرسازی - محمدعلی بنی‌اسدی

تصویر۴۹-۵ تصویرسازی کتاب

تصویر۵۰-۵ طراحی با ماژیک - ریچارد بولتون

http://VatanPdf.com

تصویر۵۱-۵ مراسم خاکسپاری زیر چترها

در تابلو مراسم خاکسپاری زیر چترها، موقعیتی خاص وجود دارد. تعادل نامتقارن از آن یک تصویر غیر معمولی ساخته است. همه پیکره ها در سمت راست تصویر متمرکز شده اند و سمت چپ را فضای منفی فراگرفته است. دید مورب نسبت به صف منظم شرکت کنندگان در مراسم به وسیله باران مورب،بسیار ظریف متعادل شده است (تصویر۱۵-۵). باید گفت که دراین نوع تعادل گاه کفه ی ترازو به یک سمت سنگینی می کند و هنرمند آگاهانه سعی دارد از این نوع توازن نا متقارن برای القای مفهوم در اثر بهره گیرد. البته لازم به ذکر است که در آثار هنری که تعادل نامتقارن دارند، جداسازی شیوه ی متعادل سازی آن کمی پیچیده است. چرا که در بیشتر آثار بصری چندین روش همزمان به کار گرفته می شود اما باید بدانیم که همیشه شیوه ی اصلی برتری پیدا می کند (تصویر ۵۲- ۵).

درتابلو مادر، ابتدا سر پیکره ،توجه ما را به خود جلب می کند.سپس متوجه صندلی راحتی، پرده و قاب روی دیوار در کناره های تابلو می شویم.چشم ما به ترتیب آن ها را مرور می کند و به سر پیکره باز می گردد. با آن که تیرگی لباس چشم را به صورت قطری حرکت می دهد، اما به واسطه روشنی دست، دستمال و تور سر آستین متوقف می شود.سپس متوجه تیرگی قرنیز دیوار و پرده شده و به سمت بالا حرکت می کند و با قاب درگیر می شود. این گونه با یک گردش چشم به سر پیکره بر می گردیم و تعادل نا متقارن اثر را در می یابیم(تصویر ۵۳- ۵).

تصویر۵۲-۵ پوستر

تعادل نامتقارن در شرق دور از طریق فضاهای خالی(خلاء) صورت می گرفت و هدف هنرمند وادار کردن انسان به تفکر و هدایت به درونیات و فضای عارفانه است. این خصوصیت در آثار

http://VatanPdf.com

تصویر۵۲-۵ مادر هنرمند، جیمز مک نایل ویسلر

دوره‌ی سونگ بیشتر دیده می‌شود. آن‌ها از فضاهای خالی وسیع (فضای منفی) برای ایجاد تعادل در مقابل فضای پر(سطوح مثبت) استفاده می کنند.در نقاشی این دوره هیچ گاه موقعیت تماشاگر نسبت به منظره معین نیست .زیرا هنرمند، تماشاگر را در درون منظره می پندارد نه این که از خارج به آن نگاه کند. نقاشی این دوره بیانگر صلح و یگانگی است. در آیین ذن نیز به آن «مراقبه در حال گسترش و آرامش مطلق» می گویند. و نقاش با سکوت، مراقبه و تأمل نقاشی می کند و از فضای خلاء برای اندیشه و تأمل بهره می گیرد(تصویر۵۶ و ۵۵ و۵۴- ۵).

یکی از نقاشان بزرگ سلسله سونگ [1]می گوید: «منظره های نقاشی شده ای وجود دارد که می توان از میان آن ها گذشت یا در آن ها تأمل کرد، در برخی از آن ها می توان پرسه زد، اما در بعضی از آن ها آدمی میل دارد بماند یا زندگی کند. هر کدام از این منظره ها به درجاتی از کمال دست یافته اند. اما آن هایی که آدم دوست دارد در آن ها زندگی کند، برتر است.»

۱.سونگ یکی از سلسله های پادشاهی چین است.برای مطالعه بیشتر به کتاب سیر هنر در تاریخ ۱، تمدن چین مراجعه کنید.

http://VatanPdf.com

تصویر۵۴-۵ مرکب روی ابریشم - هرکو

تصویر۵۵-۵ خیزران نماد نجیب زاده‌ای چینی است که در روزگار تنگ دستی و فلاکت خم می شود ولی نمی‌شکند.

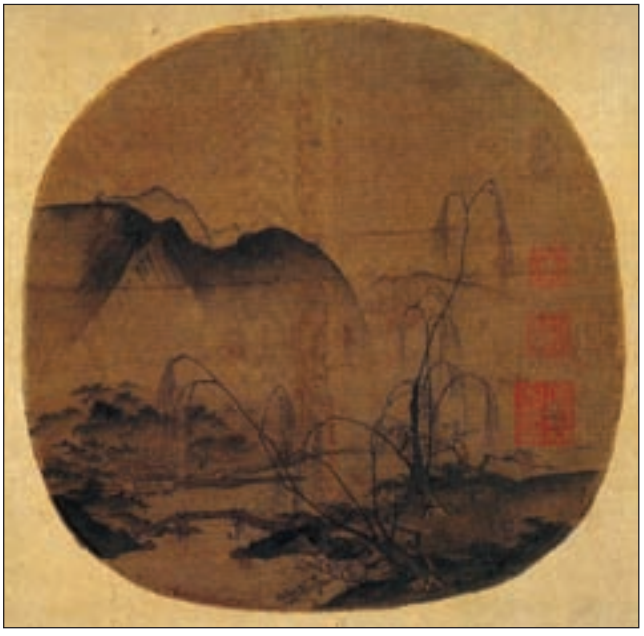

تصویر۵۶-۵ دورنمایی از منظره کوه‌ها مایوآن، سلسله سونگ

http://VatanPdf.com

توازن

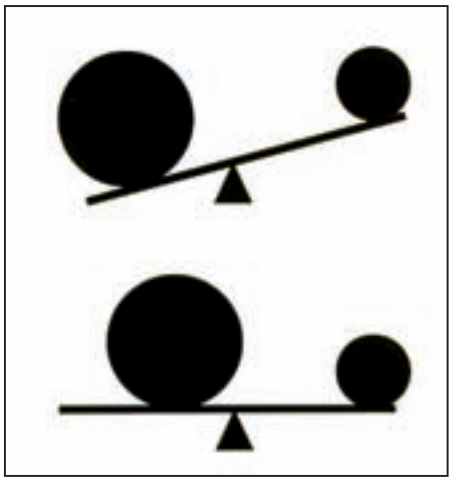

تصویر۵۷-۵ توازن دو وزنه‌ی نامساوی به کمک تنظیم نسبت به تکیه‌گاه

تعادلی که براساس وزن یا سنگینی به وجود می آید، یادآور قانون اهرم و تکیه گاه یا همان الاکلنگ، بازی دوران کودکی می باشد.

شاید این چیستان کودکانه را به خاطر بیاورید که یک کیلو پنبه سنگین تر است یا یک کیلو آهن؟ البته که وزن هردو یکی است ولی مقدار حجم آن ها و فضایی را که اشغال می کنند متفاوت است.

در یک اثر هنری تعادل بر اثر موازنه نیروهای بصری متضاد ایجاد می شود. به طوری که نتوان برای موازنه بیشتر هیچ تغییری در ترکیب آن به وجود آورد.

علم فیزیک و درک بصری هر دو از قانون موازنه با وزنه و اهرم بر تکیه گاه پیروی می کنند.چنان که از نظر بصری انسان ناخواسته مرکز تصویر یا میدان دید را به جای تکیه گاه در نظر می گیرد و برهمان اساس دو شیء با وزن نامساوی به شرطی روی اهرم به حالت موازنه قرار می گیرد که شیء سنگین به مرکز نزدیک تر باشد و شیء سبک تر دورتر از مرکز باشد(تصویر ۵۷- ۵).

تأکید و وزن بصری

تعادل نامتقارن به کمک تحریک حس کنجکاوی بیننده ایجاد می شود. به این ترتیب که مدت زمان توجه و نگاه کردن با دقت در بخشی از تصویر، موجب افزایش وزن ذهنی آن بخش از تصویر می شود که با وزن بصری بخش دیگری از تصویر، تعادل نامتقارن ایجاد می کند. لازم است برای کنترل وزن ذهنی و بصری عناصر نکات زیر را به خاطر بسپاریم:

- بزرگی یا کوچکی اشکال باعث ایجاد نیروی بیشتری درتصویرمی شود(تصویر۵۸-۵). در تصویر ۵۹- ۵ حروف بزرگتر قدرت بصری بیشتری نسبت به حروف کوچکتر دارند.
- موقعیت و قرارگیری شکل دور از مرکز کادر یا بالای کادر آن را قوی تر از شکل مرکزی جلوه می دهد. اغلب این نوع تعادل کیفیتی دور از انتظار و حالت غیر معمولی به ترکیب بندی می دهد و حتی ممکن است در نگاه اول آن را نامتعادل جلوه دهد. در تصویر ۶۰- ۵ سه پیش خدمت سمت چپ قرار گرفته اند. پیش بندهای سفید وزن آن ها را سبک می کند. دو میز با بشقاب های روی هم انباشته شده در سمت راست

http://VatanPdf.com

به تصویر تعادل کافی می بخشد. جهت شکل به سمت خروج از کادر قوی تر از شکل ساکن یا حرکت به درون کادر است(تصویر ۵۸-۵).

تصویر۵۸-۵ نیروی بصری به واسطه‌ی کوچکی و بزرگی عناصر

http://VatanPdf.com

تصویر۵۹-۵ ترکیب‌بندی حروف بر اساس معنا، حروف balance به معنی تعادل

تصویر ۶۰-۵ سه پیش خدمت - اوبری بردزلی

- شکل های متراکم و فشرده قوی تر از شکل های سست و درهم ریخته و پراکنده عمل می‌کند(تصویر۶۱-۵).
- شکل های هندسی و گوشه دار قوی تر از شکل های بدون گوشه و نرم هستند. همینطور شکل های بسته قوی تر از شکل های باز هستند. سکون و پایداری در مثلث بر قاعده یا مربع روی یکی از اضلاع بیشتر از دایره و یا مثلث و مربع بر رأس یا لوزی است. در میان احجام هرم پایدارترین حجم است. هرمی از فلز و شیشه متأثر از اهرام ثلاثه مصر چنین پایداری را نشان می دهد (تصویر۶۳ و ۶۲-۵).
- شکل های پیچیده و موضوعات غیر معمولی از قدرت و نیروی بصری ویژه ای نسبت به شکل های ساده برخوردارند. موضوع غیرعادی در تصویر مقابل موجب جلب نگاه و وزن بصری شده است (تصویر ۶۵ و ۶۴-۵).

تصویر۶۱-۵ بافت سست و درهم ریخته

- دربیشتر مواقع شکل ها و تصاویر تیره قوی تر از شکل های روشن هستند. البته این امر بستگی به زمینه تیره و روشن هم دارد. در تصویر۶۶-۵ خواننده اپرا، زن با لباس روشن در نور قرار گرفته‌است. بنابراین خز دور یقه و آستین و دستکش ها مورد توجه قرار

http://VatanPdf.com

می‌گیرد. در حالی که در قطار درجه سوم زن ها در روشنایی قرار گرفته‌اند و پس زمینه نسبتا تاریک است و موجب قدرت بصری موضوع اصلی شده اند(تصویر۶۷-۵).

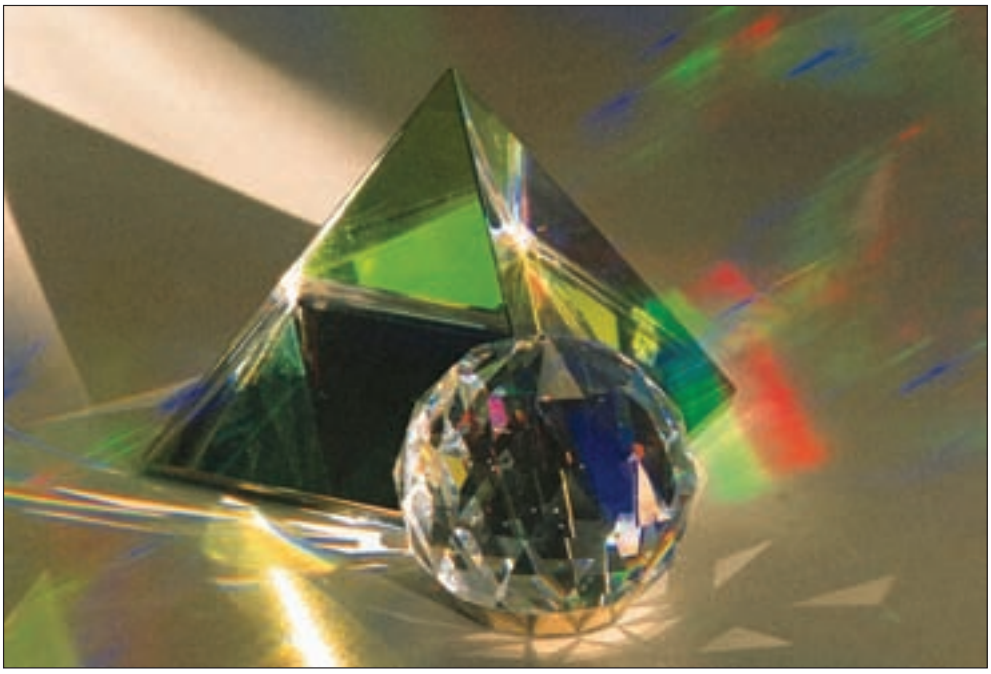

تصویر۶۲-۵ حس سکون و پایداری در هرم و حس حرکت در کره

تصویر۶۳-۵ ا.م.پای، هرمی از فلز و شیشه با الهام از اهرام مصر، موزه لوور پاریس

http://VatanPdf.com

تصویر۶۴-۵ طراحی ویژه برای تبلیغات لوازم ورزشی

تصویر۶۵-۵ طراحی ویژه - رافائل گارینو

تصویر۶۷-۵ انوره دومیه، قطار درجه سوم

تصویر۶۶-۵ ادگار، خواننده‌ی اپرا، پاستل گچی، بخشی از اثر

http://VatanPdf.com

- تعادل به وسیله ارزش بصری یکی از بهترین روش هاست. در تصویر مقابل بدن در یک طرف قرار گرفته، ولی به واسطه انتخاب تن رنگی مشابه و ارزش بصری آن با فضای پس زمینه در حال موازنه است(تصویر ۶۸-۵).

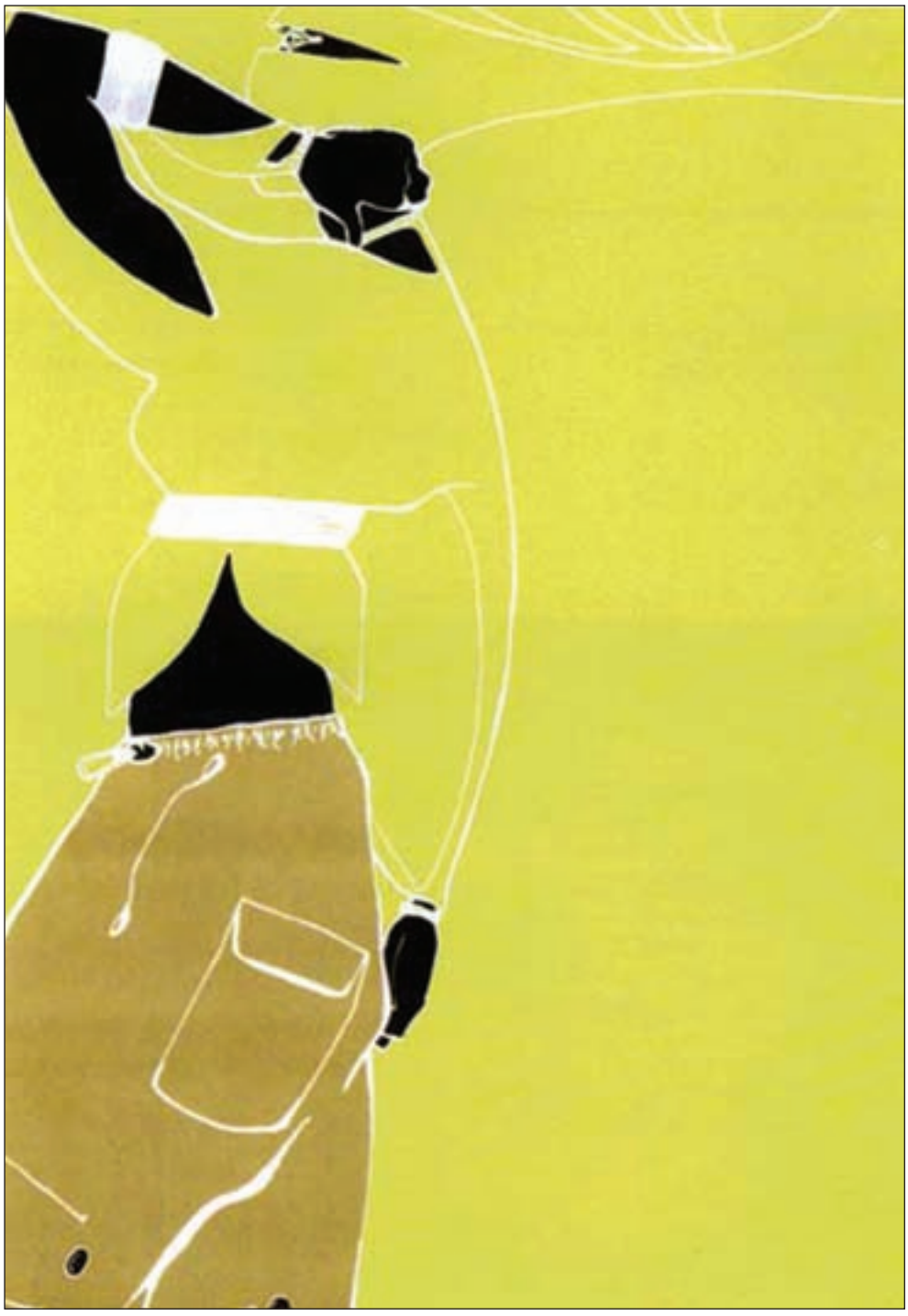

تصویر۶۸-۵ با وجود قرارگیری طرح در یک سمت کادر تن رنگی مشابه و خطوط ظریف با تاریک و روشنایی بخش‌هایی از طرح، موجب ایجاد تعادل شده است.

http://VatanPdf.com

- رنگ های متضاد قوی تر از رنگ های هماهنگ و ملایم عمل می کنند. البته نیروی رنگ بستگی به اثرات ذهنی و روانی آن هم دارد. انواع تضاد رنگ از قبیل فام، مکمل، تاریک . روشنایی و کمیت رنگ و وسعت رنگ دارای نیروهای بصری هستند. (تصویر۶۹-۷۰ و۵).

تصویر۶۹-۵ تعادل طرح و رنگ و متن در تصویرسازی

تصویر۷۰-۵ تعادل بر اساس فام و تاریک و روشنایی

- بافت ها قدرت بصری ویژه ای دارند که نسبت به یکدیگر یا سطوح ساده، تضاد بصری ایجاد میکنند و اغلب زودتر مورد توجه قرار می گیرند. در منظره ای از کوه فوجی هنرمند به وسیله ی بافت ابرها را در آسمان و جنگل را پای کوه نشان می دهد و با استفاده از آن کوه بزرگ و قرمز رنگ را متعادل می کند(تصویر۷۱-۵).
- حرکت سریع تصاویر و شکل ها موجب قدرت بصری بیشتری نسبت به حرکت آهسته آن ها را القاء می کند. در تصویر ۷۲-۵ یوزپلنگ هنگام دویدن به کمک جهت حرکت مورب نیروی بصری بیشتری یافته است.

http://VatanPdf.com

- زاویه دید خاص با ترکیب بندی خاص نیز می تواند قدرت بصری ویژه ای ایجاد کند که در زاویه دید مقابل این قدرت کاهش می یابند(تصویر۷۶ و ۷۵ و ۷۴ و ۷۳-۵). شیوه های دیگری نیز در زمینه ایجاد توازن وجود دارد که باید با جستجو و تجربه آن ها را به دست آورد. در ضمن می توان از یک یا چند روش و ترکیب آن ها با هم برای القای تعادل نامتقارن بهره گرفت.

تصویر ۷۱-۵ کوه فوجی - اثر هوکوسای - یکی از ۳۶ منظره کوه‌های فوجی

تصویر۷۲-۵ حرکت سریع و جهت مورّب نیروی بصری ویژه‌ای را آفریده است.

http://VatanPdf.com

تصویر ۷۳-۵ طراحی ویژه برای تبلیغات ورزشی

تصویر ۷۴-۵ رحمت مولیونو - عکس ویژه

تصویر۷۵-۵ زاویه‌ی دید ویژه

http://VatanPdf.com

تصویر۷۶-۵ زاویه دید و انحنای ساختمان‌ها، تأثیر ویژه‌ای ایجاد می‌کند.

تعادل ناپایدار

آثار هنری بسیاری وجود دارد که به لحاظ انتخاب یک موضوع خاص، از عدم تعادل بهره گرفته باشند. در این گونه از آثار ناپایداری به عنوان یک ابزار برای پیام بصری به کار رفته است. ناپایداری در تعادل زمانی حس می شود که از لحاظ بصری، در بخش هایی از ترکیب بندی نیاز به تغییر یا تعویض احساس شود.

قدم زدن به سوی آسمان، اثری است که از تعادل ناپایدار بهره گرفته تا مقصد را مهم تر جلوه دهد(تصویر ۷۷-۵).

در اثری دیگر، موقعیت بندباز در ارتفاع بیان گر عدم استواری است که موجب تحرک و

http://VatanPdf.com

نشاط می شود. در شخصیت بندباز، دلقک و ... ناپایداری می تواند هیجان انگیز، مضحک و سیّال باشد که در ضمن جاذبه بصری هم ایجاد می کند(تصویر ۷۹ و ۷۸-۵).

تصویر ۷۷-۵ قدم زدن به سوی آسمان، جاناتان بروفسکی، فلزاستیل و فایبرگلاس، پنسیلوانیا

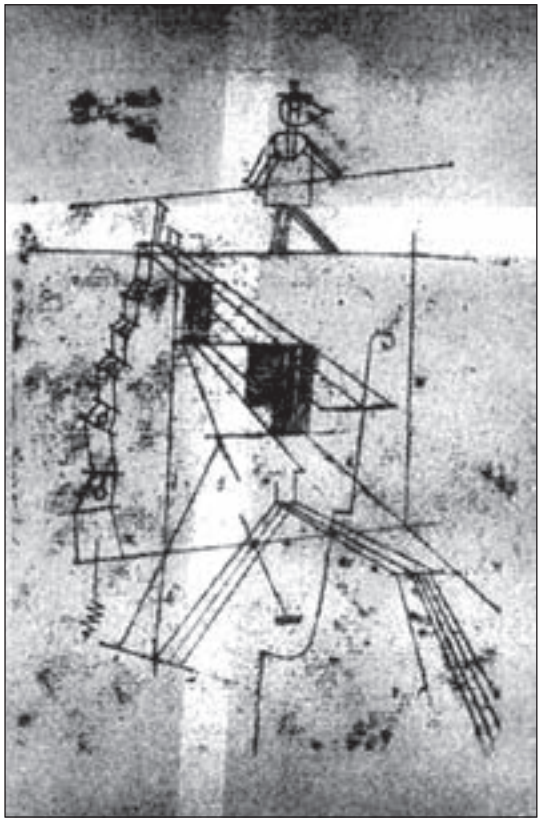

تصویر ۷۸-۵ بندباز، پل کلی، رنگ لیتوگرافی

تصویر۷۹-۵ دلقک، کولاژ کاغذرنگی

برج کج پیزا در نزدیکی فلورانس ایتالیا شهرت جهانی دارد زیرا از تعادل قائم خارج شده است و به نظر می رسد که در حال فروریختن می باشد که البته تاکنون پابرجا ایستاده است. در این آثار نگاه کنید تعادل ناپایدار از آن ها آثاری قابل توجه ساخته است (تصویر ۸۲ و۸۱ و ۸۰-۵). این گونه آثار بیشتر نمایان گر حالتی سیال هستند.

http://VatanPdf.com

تصویر ۸۰-۵ طراحی با طبیعت

تصویر ۸۱-۵ طراحی با طبیعت

تصویر ۸۲-۵ طراحی با طبیعت، اندی گلدزورثی

http://VatanPdf.com

با هم تجربه کنیم

تمرین ۱

– یک پیاز یا کلم رابرش بزنید به طوری که مقطع آن را ببینید.

– با یک ماده رنگی از مقطع آن چاپ بزنید.

– خطوط منسجم و ریتم متدرج منظم یا نامنظم آن را درک کنید.

– با یک ساختار مشخص (شبکه ای، شطرنجی و ....) به صورت الگوی سراسری به چاپ زدن با آن بپردازید. به تدریج می تواند رنگ ها را تغییر دهید.

– نکته: ساختار، محل قرارگرفتن شکل ها را در طرح مشخص می کند و نظم و ارتباط بین شکل ها را در طرح برقرار می کند.

تمرین ۲

– بخشی از حروف یا اعداد فارسی را انتخاب کنید.

– شکل ها را در یک ساختار منسجم به صورت قرینه شعاعی یانامتقارن ترکیب کنید.

– از ترکیب یک یا دو جفت مکمل ،خاکستری های رنگی به دست بیاورید و طرح خود را اجرا کنید.

تمرین ۳

– در کارگاه از چند فیگور به صورت خطوط محیطی طراحی کنید.

– سپس طرح ها را به صورت دور و نزدیک به یک فضای واقعی یا غیرواقعی انتقال دهید.

(فضای واقعی مانند صف اتوبوس، انتظار کنار کیوسک تلفن و ....)

– در ترکیب بندی طرح سعی کنید از تعادل نا متقارن بهره بگیرید.

با هم گفتگو کنیم

– چند تصویر از آثار سنتی و آثار هنری معاصر ایران انتخاب کنید.

– نحوه ایجاد تعادل را در آن ها بررسی کنید.

- به تصاویر مقابل (۸۲ و ۸۱ - ۸۰-۵) مراجعه کنید و درباره علت استفاده از تعادل ناپایدار در آن ها گفتگو کنید.

http://VatanPdf.com

وحدت

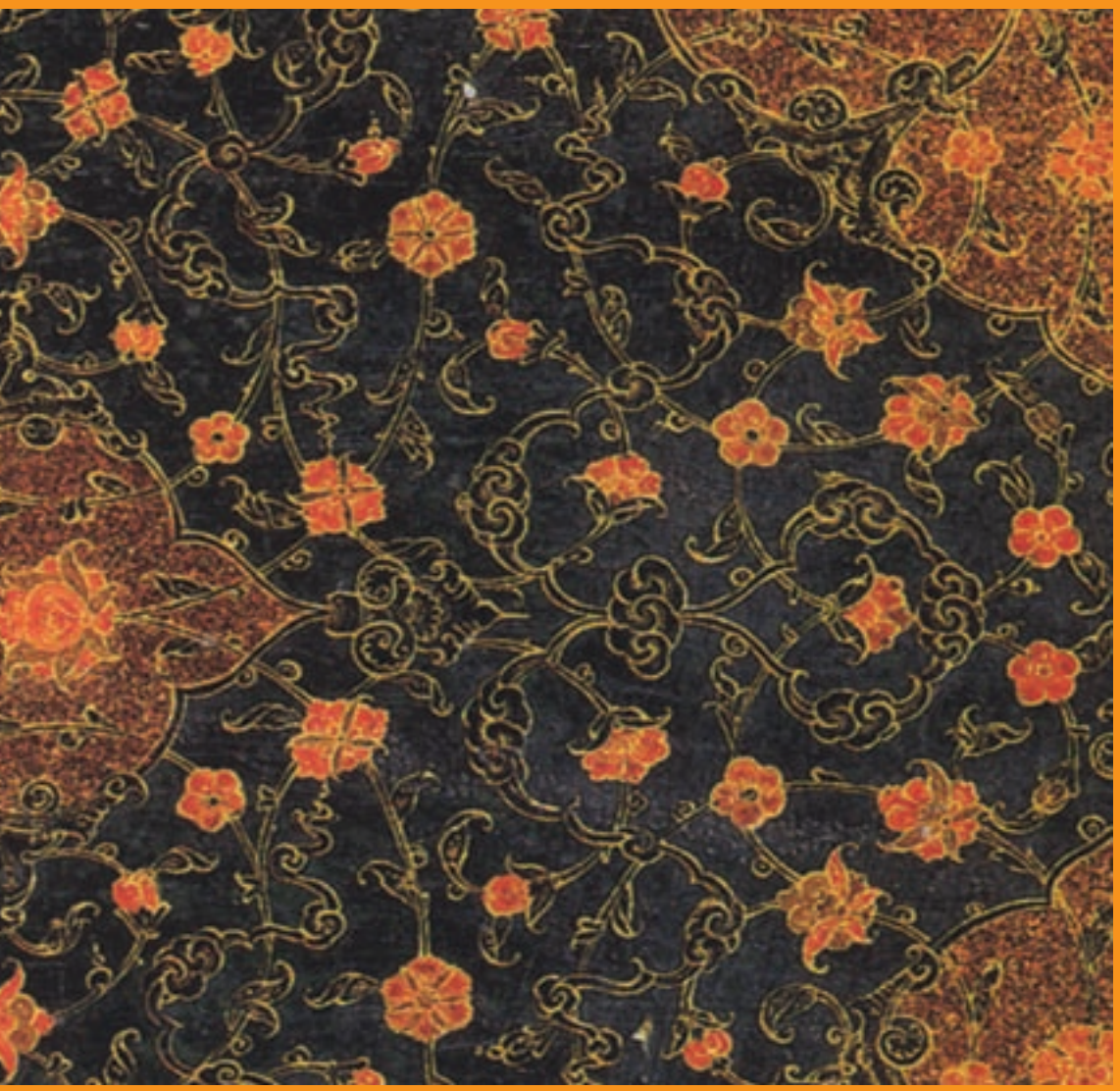

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

۶ وحدت

اهداف رفتاری: از فراگیر انتظار می رود پس از پایان این فصل بتواند:

۱ـ اصل وحدت را تعریف کند.

۲ـ وحدت در طبیعت را توضیح دهد.

۳ـ تأثیر هماهنگی در ایجاد وحدت را شرح دهد.

۴ـ اصل "وحدت در کثرت" و "کثرت در وحدت" را بیان کند.

۵ـ وحدت در هنر اسلامی را با ذکر نمونه شرح دهد.

۶ـ از میان آثار هنری چند اثرهنری را که به وحدت رسیده است، انتخاب کند.

۷ـ در اجرای تمرینات عملی (به صورت فردی یا گروهی) به ایجاد وحدت بصری توجه داشته باشد.

درس در یک نگاه

- در هنرهای بصری وحدت به معنی با هم یکی شدن است که اصل عمده سامان دهی بصری است و سایر اصول به کار گرفته شده در هنرهای تجسمی در خدمت به کمال رساندن وحدت هستند.
- در یک مجموعه وحدت یافته ویژگی به وجود می‌آید که آن ویژگی در هیچ یک از عناصر آن به صورت مجزا دیده نمی‌شود.
- برای رسیدن به وحدت بصری باید در ساختار طرح از انسجام عناصر، ریتم و تداوم (دنبال هم قرار گرفتن) میان آن ها کمک گرفت.

http://VatanPdf.com

- انسجام نوعی ارتباط بصری است که بین دو یا چند عنصر مجزا معنا می‌یابد.
- ریتم یا ضرب آهنگ به معنی تکرار عناصر است و در آثار هنری ریتم و تکرار موجب وحدت بخشیدن و با هم دیده شدن عناصر می‌شود.
- تداوم به معنی دنبال هم قرار گرفتن عناصر است که باعث گردش چشم در محدوده یا فضای اثر می‌شود و با تداوم و حرکت چشم از بخشی به بخش دیگر، تصویر، وحدت به کمال می‌رسد.
- طبیعت یک طراحی فوق العاده است و دارای راز و رمزهایی برای درک و فهم زیبایی است که هنرمندان بسیاری را به سوی خود جذب می‌نماید.
- روان شناسان نه فقط نحوه دریافت های حسی را بر رسی کرده‌اند ، بلکه کیفیت اجزای بصری و شیوه وحدت بخشیدن به آن ها را به صورت یک کل تمام شده مورد تحقیق قرار داده‌اند.
- در برخی آثار هنری موفق عناصر به کمک هماهنگی (هارمونی) انسجام می‌یابند، تا جایی که از هم جدا نشدنی به نظر برسند. برای این منظور هنرمند از هر نوع مشابهت در شکل، اندازه، رنگ، بافت و ... برای رسیدن به این منظور بهره می‌گیرد.
- کثرت به معنی تعدد و بسیاری و تنوع است، اما وحدت به معنی یکی شدن و واحد است.
- اجزای متنوع و کوچک در یک کل نظام یافته قرار می گیرند و اجزایی که در کوچک‌ترین جزء هم قابل رؤیت هستند به صورت یک نظام واحد در می‌آید.
- هنر اسلامی نتیجه تجلی وحدت در کثرت و دست یابی به اندیشه توحیدی است.
- وحدت در فرهنگ های متفاوت به شیوه های مختلف تجربه می‌شود.
- در هنراسلامی، پدیده "وحدت در کثرت" و "کثرت در وحدت" وجود دارد و این پدیده وابسته به فلسفه نظم گیتی است.

وحدت بصری

در هنرهای بصری وحدت به معنی با هم یکی شدن است که اصل عمده سامان دهی بصری است و سایر اصول به کار گرفته شده در هنرهای تجسمی در خدمت به کمال رساندن وحدت هستند. هنرمند می کوشد با ساماندهی مناسب، عناصر مختلف یا مشابه را به نحوی ترکیب کند که عناصر متعلق به یکدیگر و تبدیل به یک کل واحد شوند. اگر

http://VatanPdf.com

عنصری تغییر کند یا جابه جا شود کل را تحت تأثیر قرار می دهد. در یک مجموعه وحدت یافته ویژگی به وجود می آید که آن ویژگی در هیچ یک از عناصر آن به صورت مجزا دیده نمی شود. این بیت شعر این مفهوم را به روشن می کند:

قطره دریاست اگر با دریاست ورنه قطره همان قطره و دریا، دریاست

برای رسیدن به وحدت بصری باید در ساختار طرح از انسجام عناصر، ریتم و تداوم (دنبال هم قرار گرفتن) میان آن ها کمک گرفت. نکته مهم این است که کل باید نسبت به اجزا برتر باشد و قبل از آن که اجزا دیده شود، کل اثر دیده شود. باید گفت که انسجام نوعی ارتباط بصری است که بین دو یا چند عنصر مجزا معنا می یابد. و در اثر انسجام عناصر، به سرعت موجبات ایجاد وحدت را خواهیم داشت. ریتم یا ضرب آهنگ به معنی تکرار عناصر است و در آثار هنری ریتم و تکرار موجب وحدت بخشیدن و با هم دیده شدن عناصر می شود.

تداوم به معنی دنبال هم قرار گرفتن عناصر است که باعث گردش چشم در محدوده یا فضای اثر می شود و با تداوم و حرکت چشم از بخشی به بخش دیگرتصویر،وحدت به کمال می رسد.

نظریه گشتالت

به نظر می رسد که انسان خواهان هماهنگی و آرامش است .گروهی به نام روان شناسان مکتب گشتالت معتقدند ما نیازمند آن هستیم که از تشنج و تنش بکاهیم، تا بتوانیم ابهام وسردر گمی را از پدیده ها برداریم. این مکتب توجه خاصی به نحوه سازمان یافتن دریافت های حسی دارد وآن را این طور بیان می‌کند :

"اگر دوازده نفر هر کدام یکی از نت های آهنگ کوتاهی را بشنوند ، مجموع آن چه آن ها تجربه کرده اند با حاصل تجربه کسی که به تنهایی تمام آن نت ها را پشت سر هم شنیده است ، برابر نخواهد بود."

این روان شناسان نه فقط نحوه دریافت های حسی را بر رسی کرده اند ، بلکه کیفیت اجزای بصری و شیوه وحدت بخشیدن به آن ها را به صورت یک کل تمام شده مورد تحقیق قرار داده اند. در تمام موارد و انواع پدیده های بصری ، علاوه بر این که معنا در تصاویر واقعی و علائم و نمادها وجود دارد ، بلکه در ترکیب بندی آن ها نیز یافت می شود. زیرا با آن که عناصر به خودی خود فاقد حرکت هستند ولی نیرو های فیزیکی و روانی به واسطه آن ها برانگیخته می شود و فضا را دگرگون می کند.

http://VatanPdf.com

وحدت در طبیعت

هُوَالله الخالقُ البارئُ المصّورُ ..... (سوره حشر آیه ۲۴)

اوست خدای آفریننده عالم امکان و پدیدآورنده جهان و نگارنده صورت خلقان .....

طبیعت یک طراحی فوق العاده است و دارای راز و رمزهایی برای درک و فهم زیبایی است که هنرمندان بسیاری را به سوی خود جذب می نماید. نظم پیچیده و شگفت انگیز گل آفتاب گردان به کمک ضرب آهنگ و انسجام از هم جدا نشدنی به نظر می رسند(تصویر ۱-۶). در ساختار میوه کاج نیز اجزا تکرار می شوند تا کل را خلق کنند. ضرب آهنگ تدریجی و انسجام اجزا به آن شکل خاصی بخشیده است و از آن یک کل واحد ساخته است(تصویر ۲-۶). به گل‌ها نگاه کنید آن‌ها هم از همین قانون تبعیت می کنند(تصویر ۳-۶).

تصویر۱-۶ ضرب آهنگ با نظم پیچیده در گل آفتاب گردان

تصویر۲-۶ انسجام و ضرب آهنگ در میوه کاج

http://VatanPdf.com

تصویر۳-۶ نظم و تداوم در ضرب آهنگ مارپیچ

تصویر۴-۶ ضرب آهنگ و انسجام در حباب‌های صابون به هم

اریک نیوتون می گوید: "طبیعت تمایل خاصی به تولید صورت های کروی و گرد دارد و به موجب قانون طبیعت، از فشردگی وحداقل فضا بهره می گیرد. دایره ها در مجاورت یکدیگر به هم فشرده می شوند و سطوح شش گوشه را پدید می آورند ". حال در کندوی عسل و مجموعه حباب های صابون نگاه کنیم آیا ریتم و انسجام وفشردگی اشکال را نمی بینیم؟(تصویر۴-۶)

نظام مولکول ها در جهان هستی ترکیب زیبایی دارد. وقتی از نزدیک به علم توجه کنیم می بینیم که حکمت خداوندی در آفرینش هستی از کوچکترین اجزا مانند مولکول ها تا بزرگترین کهکشان ها را از نظم فوق العاده ای برخوردار نموده است(تصویر ۵-۶).

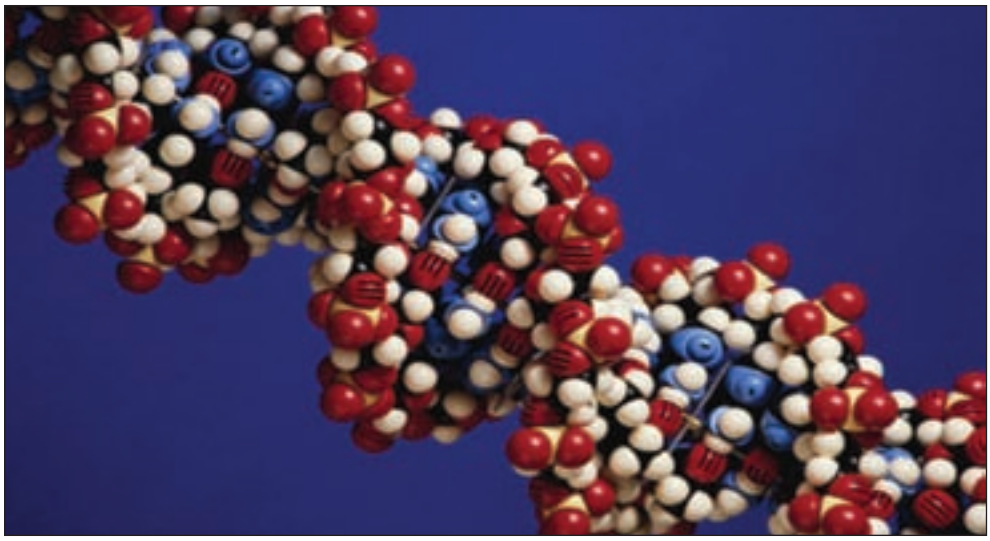

تصویر۵-۶ نظم مولکولی در ساختار DNA

http://VatanPdf.com

جانوران یکی دیگر از نمونه های زیبایی وحدت در طبیعت هستند. هرگاه عضوی از بدن آن ها از هم جدا شود، از یگانگی خارج می شود و عضو بریده شده از حیوان، همان حیوان نیست. زیرا جدا از یگانگی کل قرار گرفته است. از این رو زندگی جانوری زیباتر از زندگی گیاهی است. زیرا جانور زنده یگانگی را به نحوی کامل تر از گیاه نشان می دهد. چرا که بعضی از گیاهان پس از جدا شدن از اندام اصلی می توانندزندگی جدیدی را آغاز کنند (تصویر۶-۶).

تصویر۶-۶

هماهنگی

در برخی آثار هنری موفق، عناصر به کمک هماهنگی (هارمونی) انسجام می یابند، تا جایی که از هم جدا نشدنی به نظر برسند. برای این منظور هنرمند از هر نوع مشابهت در شکل، اندازه، رنگ، بافت و ارزش بصری و ... برای رسیدن به این منظور بهره می گیرد. هماهنگی باعث می شود تا هنرمند هرچه زودتر در آثار خود به وحدت دست یابد.

لئوناردو داوینچی، مشهورترین شبیه سازی از چهره انسان در جهان را خلق کرده است. شهرت جهانی تابلو مونالیزا[1] به لحاظ ترکیب بندی صحیح، رنگ پردازی مناسب، حجم پردازی موشکافانه با تاریک و روشنایی های نرم و بیان حالات عاطفی رمزآلود به دست آمده است. سطوح چهره و دست ها با دقت و ظرافت خاصی در پس نور و سایه ای و هم‌انگیز قرار گرفته است که موجب تداوم حرکت چشم از بخشی به بخش دیگر می شود. (تصویر۷-۶)

۱. به دلیل لزوم درس، تصویر دوباره ارائه شده است.

http://VatanPdf.com

تصویر۷-۶ لبخند ژوکوند - اثر لئوناردو داوینچی

نقاشی های پل سزان از نظم و سادگی به خصوصی برخوردار است. در طراحی و نقاشی های او شکل های هندسی و سطوح مختلف که از حجم های طبیعی الهام گرفته شده اند، با روابطی منطقی و هماهنگ ترکیب گردیده اند. انسجام طرح، تداوم،گردش رنگ و تشابه اشکال در آن مشهود است و این تابلو طبیعت بی جان از این نظر دارای اهمیت ویژه ای

http://VatanPdf.com

شده‌است. خصوصا این که براساس نسبت ها و تقسیمات طلایی[1] نظم داده شده‌و به وحدت بصری دست یافته است (تصویر ۸-۶).

تصویر۸-۶ طبیعت بی‌جان - اثر پل سزان

در تصویر ۹-۶ هنرمند از سنگ های صیقل یافته رودخانه استفاده کرده است. شکل و بافت و رنگ و نوع شکستگی سنگ ها مشابه است و تأثیر مهمی در هماهنگی آن ایجاد کرده است و برای رسیدن به وحدت از انسجام، تداوم و ضرب آهنگ تدریجی در ترکیب حلزونی بهره گرفته است.

در تصویر ۱۰-۶ قوطی‌های رنگ وحدت خوبی را به نمایش گذاشته است.در این اثر، همه اشیا مشابه و هماهنگ هستند.تکرار در قوطی ها ،سایه های مورب، چوب های رنگ، جنسیت فلزی و رنگ خاکستری آن ها در ترکیب بندی نا متقارن موجب به وحدت رسیدن اثر شده‌است.

۱. در فصل مقیاس به آن اشاره می شود.

http://VatanPdf.com

تصویر۹-۶ هنر زمین - حرکت حلزونی، سنگ‌های صیقلی و مشابه

تصویر۱۰-۶ قوطی‌های رنگ

تصویر۱۱-۶

در تصویر (۱۱-۶) درهای مشابه با ضرب آهنگ (ریتم) تدریجی در تداوم یک دیگر قرار گرفته اند. در ضمن رنگ و جنسیت هماهنگ آن ها و ایجاد ترکیب منسجم نقش مهمی را در رسیدن به هدف به عهده گرفته اند.

سنگ‌ها در تصویر ۱۲- ۶ اثر از یک رنگ و جنس انتخاب شده اند و حتی نوع شکستگی آن ها هماهنگی دارد و اندازه آن ها به هم نزدیک است و ساختار منسجم آن در شکل دایره برای رسیدن اثربه وحدت ایجاد شده است.

در تصویر(۱۳-۶) هنرمند از تکرار و تشابه چترها ، انسجام جمعیت ، رنگ های هم خانواده و ترکیب بندی متعادل برای به وحدت رسیدن اثر بهره گرفته است.

در تصویر(۱۴- ۶) هنرمندبا استفاده از خطوط تیره و مقطع به نوعی بافت و هماهنگی در نقاشی رسیده‌است و این هماهنگی موجب شده تا کل اثر به وحدت برسد.

در تصویر(۱۵-۶) یکپارچگی سنگ، سطوح صیقلی و حرکت پیچشی آن باعث شده است تا اثر با هماهنگی به وحدت برسد.

http://VatanPdf.com

تصویر۱۲-۶ ریچارد لانگ، دایره‌ای از تخته سنگ‌های قرمز

تصویر۱۳-۶ بانوی جوان در بازار - اگوست رنوار

تصویر۱۴-۶

http://VatanPdf.com

تصویر۱۵-۶

به خاطر داشته باشید اگر عناصر با هم هماهنگی نداشته باشند و جدا از هم به نظر برسند، ترکیب دچار پراکندگی می شود و وحدت عناصر بصری از میان خواهد رفت. اما هماهنگی زیاد نیز می تواند خسته کننده باشد و بر خلاف آن تنوع جذابیت بصری بیشتری ایجاد می کند. البته تنوع فراوان هم موجبات شلوغی ، پراکندگی و تشویش را فراهم می نماید. حال با توجه به این مسائل برای رسیدن به وحدت همراه با تنوع چه باید کرد ؟ آیا اساس آن آگاهی هنرمند است یا به صورت نا خود آگاه در آثارش پدیدار می شود؟ در واقع جوابی برای این سوال وجود ندارد.

مجسمه ها در تصویر زیر از سه شکل متفاوت تشکیل شده اند. وحدت در ریتم پیچ خوردگی ها، نوع منحنی ، جنس و رنگ آن ها قابل مشاهده است و تنوع به وسیله موقعیت اشکال ، اندازه ها و تفاوت در تناسب اشکال منحنی ها به دست آمده است.(تصویر ۱۶-۶)

تصویر۱۶-۶ مخلوق منطقی، مخلوط مواد

http://VatanPdf.com

وحدت در کثرت

کثرت به معنی تعدد و بسیاری و تنوع است، اما وحدت به معنی یکی شدن و واحد است. مسلم این است که مشابهت موجب وحدت می شود و از آن جا که مشابهت بیش از حد موجب یکنواختی و دلزدگی می شود نیاز به تنوع نیز هست جستجوی وحدت از طرفی و تمایل به تنوع در احساسات انسانی نقش عمده ای دارد. وحدت و تنوع باهم رابطه نزدیکی با هم دارند و از آن به عنوان وحدت در کثرت یاد می کنند. اجزای متنوع و کوچک در یک کل نظام یافته قرار می گیرند و اجزایی که در کوچکترین جزء هم قابل رؤیت هستند به صورت یک نظام واحد در می آید. به جامعه انسانی نگاه کنیم ظاهر انسان ها متفاوت است، اما از نظر فطری، در باطن یکی هستند. گویی از خمیره ای واحد، اشکال گوناگونی ساخته شده است. همین انسان های متفاوت در مراسم مذهبی حج مسلمانان به وحدت می رسند. نخستین نمود عینی وحدت در کثرت و اندیشه توحیدی زمانی پدیدار می شود که میلیون ها انسان در طواف کعبه به حرکت در می آیند. از این عده‌ی کثیر یک کل سازماندهی شده به وجود می آید و این گونه در حج، وحدت در کثرت معنا می یابد. در ضمن از نظر معنوی نیز هر انسان به عنوان جزئی از کل غرق در عالم معنا می شود و خود را فرامو ش می کند و غیر از ظاهر، در باطن هم به وحدت می رسد(تصویر۱۷- ۶).

یکی از محققان[۱] نوشته است: وحدت جویی احساسی از یک طرف و تمایز قائل شدن منطقی از طرف دیگر با یکدیگر رابطه‌ی نزدیکی دارندکه جزءاصول اولیه شکل هاست و از قدیم به آن "وحدت در کثرت" می گفتند.

هنر اسلامی نتیجه تجلی وحدت در کثرت و دست یابی به اندیشه توحیدی است و همیشه به کمک وحدت بصری، توحید و یگانگی را به نمایش گذاشته است تا با تمام توان آدمی را به سوی ذکر توحید سوق دهد. یکی دیگر از محققان[۲]، منشأ هنر اسلامی را توحید، عدل و کرم خداوندی می نامد و معتقد است که این سه به صورت وحدت، توازن و کثرت در آثار هنر اسلامی بازتاب یافته است در هنر اسلامی نمادها با کمک ریتم تکرار می شوند و این تکرار در نظمی خارق العاده منجر به وحدت می شود و از جلوه های کثرت در وحدت به شمار می روند.

تزئینات هندسی و گیاهی و خط نوشته ها، فرم های اصلی معماری را تأکید می کنند و

۱. سوزان لانگر
۲. تیتوس بورکهارت

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

با حرکت و گردش در سطوح دیوارها و حجم‌های پر و خالی همراه می‌شوند. نقش های متنوع به گونه‌ای ساماندهی شده‌اند که به صورت یک کل واحد به نظر می‌رسند (تصویر۱۹ و ۱۸-۶).

تصویر۱۸-۶ کاشیکاری معرّق - طرح شمسه

◀ ۱۷-۶ مکه معظّمه - مراسم حج

http://VatanPdf.com

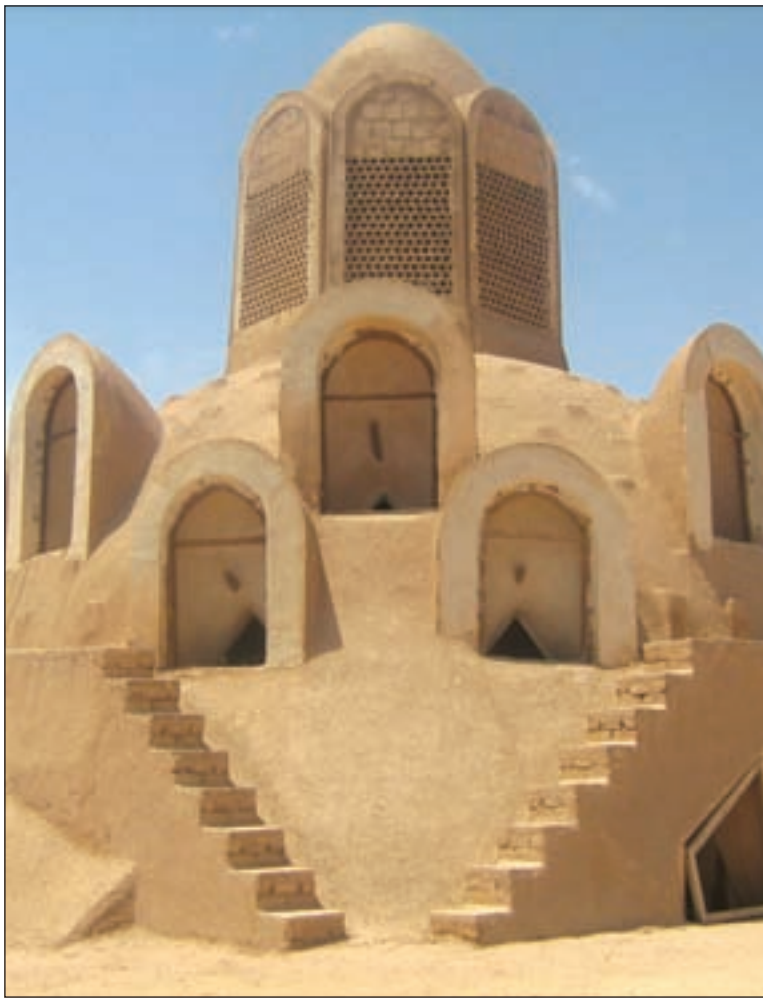

تصویر۱۹-۶ نمایش پشت بام خانه بروجردی‌ها - کاشان

تصویر۲۰-۶ نمای داخلی مسجد شیخ لطف‌اله - اصفهان

معماری مسجد شیخ لطف اله یکی از شاهکارهای معماری مساجد ایرانی است. از نظر تزئینات نیز بی نظیر بوده و دارای نکته های هنری ارزشمندی است، خصوصا که از لحاظ طراحی و آرایش اسلیمی و ختایی به کمک انسجام و ریتم به اوج وحدت رسیده است تزئینات کاشی کاری آن بسیار غنی و متنوع است. هر گوشه ای در این مسجد از لحاظ طراحی و ترکیبات تزئینی، حاوی نکات بسیار ریز و دقیق هنری است. مهم ترین قسمت آن ترکیب شمسه بسیار عظیم زیر گنبد است. ترکیبی موزون از اسلیمی ها و ختایی ها به صورتی خارق العاده نظم داده شده است تا پهنه ی آسمانی مجلل و فضایی بی انتها از شکل و رنگ به وجود آید(تصویر ۲۱ و۲۰-۶).

http://VatanPdf.com

تصویر۲۱-۶ مسجد شیخ لطف‌اله - اصفهان

با نگاهی به آثار معماری قبل از اسلام نیز می توان دریافت که این گونه تفکر تا حدودی در ایرانیان باستان رشد کرده بود. برای نمونه، در آثار حجاری شده تخت جمشید قدرت طراحی و ساده سازی آگاهانه هنرمندان آن دوره را می توان دید. هماهنگی شکل های ساده همراه با تکرار ساده و یکنواخت نقوش تزئینی،قابل تحسین است. هماهنگی و ضرب آهنگ نقش برجسته ها با فضای معماری نیز در خور توجه می باشد(تصویر۲۲-۶)

غیر از آثار معماری که از آن سخن به میان آمد، آثار هنری بسیاری در این زمینه موفق بوده اند که به چند نمونه از آن ها اشاره می کنیم.

http://VatanPdf.com

تصویر۲۲-۶ نقش برجسته‌ای از تخت جمشید

http://VatanPdf.com

در آثار هنری سنتی ایران، هماهنگی شکل های ساده با نقوش تزئینی تکرار شده‌ی آن از نظر طراحی ارزش بالایی دارد. طراحان این آثار به خوبی با اصول طراحی آگاهی داشته و توانسته اند به ترکیب بندی متناسب با موضوع، ضرب آهنگ در جزئیات و وحدت در کل طرح دست یابند(تصویر۲۹ و ۲۸ و۲۷ و۲۶ و ۲۵ و۲۴ و۲۳-۶).

تصویر۲۳-۶ جلد لاکی - چهار مثنوی هاتفی - هرات

تصویر۲۴-۶ طاووس - طلاکوبی روی فولاد

تصویر۲۴-۶ قلم‌زنی با خط ثلث - معاصر

تصویر۲۵-۶ شمسه با شرفه و سر ترنج‌ها

http://VatanPdf.com

تصویر۲۷-۶ خط نقاشی - اثر محمد احصائی

تصویر۲۸-۶ برگی از نسخه خطی، دوره صفویه

تصویر۲۹-۶ سوره‌ی توحید، تذهیب‌کاری شده، اثر میرعمادالحسنی قزوینی

http://VatanPdf.com

در نگارگری معراج حضرت محمد (ص) اثر سلطان محمد حرکت اجزای تصویر از سمت راست پایین آغاز می شود و با گردشی حلزونی به حضرت محمد(ص) ختم می شود. کثرت فرشتگان و ابرهای پیچ در پیچ با این گردش حلزونی در اشاره به پیامبر به وحدت در کثرت مبدل شده است. ترکیب بندی بدیع و خلاق هنرمند، همه اجزا را با استفاده از هماهنگی در حرکت، ضرب آهنگ، انسجام و تداوم در خدمت تجلی معراج قرارده است. (تصویر ۳۰- ۶)

تصویر ۳۰- ۶ معراج حضرت محمد (ص)، سلطان محمد، خمسه نظامی شاه طهماسب، مکتب تبریز، سده دهم هجری

http://VatanPdf.com

تصویر ۳۱-۶ کمال الدین بهزاد، یوسف و زلیخا بوستان سعدی

در نگاره ی یوسف در حال گریختن از دام زلیخا، نشان می دهد. پلکان های پیچ در پیچ نشان از مشکلات متعدد یوسف دارد. عمارت با کثرت فضاها و تزئینات متعدد مطرح می شود ولی در عین حال دارای وحدت است(تصویر ۳۱-۶)

http://VatanPdf.com

لباس قرمز زلیخا با آگاهی و ظرافت خاصی انتخاب شده است که بر شناخت بهزاد از روانشناسی رنگ دلالت می کند. لباس حضرت یوسف (ع) به رنگ سبز روشن در گردش با رنگ های سبز و فیروزه ای کل تصویر، فضایی ملکوتی ساخته است و هم چنین فضای متعلق به زلیخا به واسطه قرار گرفتن در خارج از جدول بندی و رنگ گرم آن از عمارت جدا شده است. لباس گرم زلیخا نشان از اشتیاق وی دارد و هاله روحانی یوسف با لباس سبزش به معصومیت وی اشاره می کند. تقسیم بندی کادر و فضای تابلو بر اساس تقسیمات منطقی و روابط هماهنگ سطوح به نحوی ساماندهی شده اند که یک کل واحد را به وجود آورده اند.

در آثارهنری معاصرنیز با کمک ترکیب بندی های دقیق و حساب شده و خلاقیت هنرمند در بهره گیری از اشیا، آثار موفقی به وجود آمده است. به چند نمونه از این آثار توجه کنید:

تصویر۳۲-۶ ماه، قطعات بازیافتی

تصویر۳۳-۶ مرد پلیس، قطعات بازیافتی

http://VatanPdf.com

در تصاویر ۳۳ و۳۲-۶ هنرمند قطعات پلاستیکی را بازیافت کرده است و آن را با چیدمانی منسجم به طرحی وحدت یافته تغییر داده است. وی برای رسیدن به این ساختار از هماهنگی رنگی کمک قابل توجهی گرفته است. آیادر این آثار تنوع و تعدد قطعات پلاستیکی اثر را شلوغ و نا هماهنگ جلوه می دهد؟

مهم ترین جنبه بصری وحدت این است که باید کل نسبت به اجزاغالب باشد. برای رسیدن به این منظور باید قبل از هر چیز به کل توجه کرد تا تمام جزئیات به یک سازمان تبدیل شوند. در تصویر مقابل هنرمند از چند راه برای رسیدن به وحدت بصری کمک گرفته است انسجام جزئیات، ضرب آهنگ متنوع و نامنظم، تداوم میان اجزاء در هر ردیف موجب شده تا به یک کل واحد دست یابد. در این گونه آثار نیز وحدت در کثرت را می توان مشاهده نمود(تصویر ۳۴-۶).

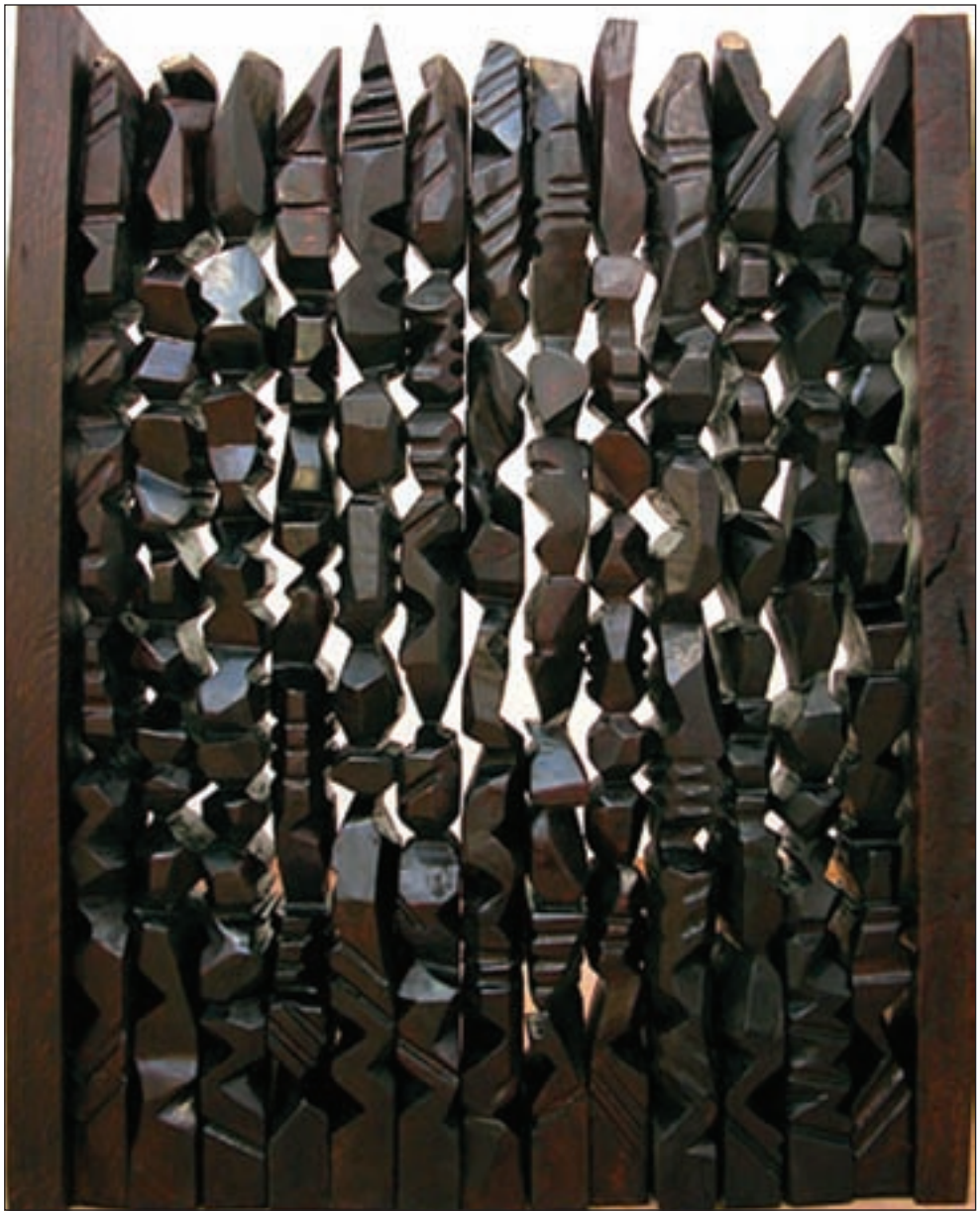

تصویر۳۴-۶ هماهنگی و انسجام در چوب - سعید شهلاپور

http://VatanPdf.com

باغ استوایی با تکه چوب هایی از میان زباله ها ساخته شده است. زیرا هنرمند قدرت خرید مصالح هنری گران قیمت را نداشت. او کاملا با شیوه بازیافت (جفت و جور کاری) آثار دادائیست[1] ها آشنا بود و با شجاعت چنین اثری را ارائه داد. فشردگی عناصر در این اثر کاملا مشهود است و فضای منفی لبه ی بالا موجب تنوع در ضرب آهنگ آن شده است. هماهنگی در جنسیت، شکل و اندازه تخته ها و نوع کنده کاری آن موجب هماهنگی در کل اثر شده است(تصویر ۵۳- ۶).

تصویر۳۵-۶ باغ استوایی، اثر لوئیس نِولسُن چوب رنگ شده، موزه هنرهای ملی پاریس، فرانسه

۱. دادائیسم: سبک هنری با هدف پوچ گرایی، بهره برداری از حاضر و آماده ها، تخریب و رهایی، تصادف و اتفاق.برای اطلاعات بیشتر به ضمائم کتاب مراجعه نمایید.

http://VatanPdf.com

در این اثر هنرمند با بازیافت (جفت و جورکاری)[1] تخته ها و کتاب ها به کمک انسجام و تداوم اشیا در شکل مکعب، موفق به ایجاد وحدت و اثری در خور توجه شده است(تصویر ۳۶- ۶).
در طراحی شهری اجزاء شهر شامل خانه ها مجتمع های مسکونی با خیابان ها و کوچه ها می شوند و یک کل واحد به نام شهر را به وجود می آورند، عناصر سازمان یافته یک شهر از تکرار حجم ها و سطوح متنوع تشکیل شده است. که مهم ترین عامل شکل دهی وتقسیم بندی فضاهای معماری است(تصویر ۴۰ و ۳۹ و ۳۸ و ۳۷-۶).

تصویر۶۳-۶ جفت و جورکاری (اسمبلاژ)

تصویر۳۷- ۶ شهر قابل حمل، چمدان و پارچه

تصویر۳۸- ۶

۱.برای اطلاعات بیشتر به ضمائم کتاب مراجعه کنید.

http://VatanPdf.com

تصویر۳۹- ۶ نمای شهری

تصویر۴۰- ۶ نمای شهری

http://VatanPdf.com

در عصر حاضر ، نوآوران معماری نوین به خوبی موفق شده اند تا آثار چشمگیری به وجود بیاورند. در سال های اخیر برخی نمونه های معماری ساخته شده به منزله اتحاد موفق خلاقیت هنری و فن آوری جدید محسوب می شوند(تصویر ۴۲ و۴۱-۶).

تصویر۴۱-۶ فرانک لویدرایت، نمای بیرونی موزه سالمون گوگنهایم

تصویر۴۲-۶ نمای درونی موزه سالمون گوگنهایم

اصل وحدت در زیبایی شناسی قانونی کلی است، اما بسیارند آثار برگزیده‌ای که این اصول را نادیده گرفته‌اند. از طرفی دیگر وحدت در فرهنگ‌های متفاوت به شیوه های مختلف تجربه می‌شود. وحدت معبد هندی در تجربه فردی هندی قابل درک تر از نظر دیگران است. حتی معماری گوتیک اروپا با همه ابهت خود به دیده آن هایی که به معماری کلاسیک یونان و روم باستان عادت کرده بودند، زشت و عاری از وحدت دیده می‌شد. باتوجه به این موضوع اصول وحدت بر عادات مشترک میان عموم و درک تجربه های بصری آنان بنا شده است!

در هنراسلامی، پدیده «وحدت در کثرت» و «کثرت در وحدت» وجود دارد و این پدیده وابسته به فلسفه نظم گیتی است و به طور نمادین آن چه را که برای ساختن جهان ضروری است نمایش می دهد و این استعاره ای از نظم جهانی است.

http://VatanPdf.com

با هم تجربه کنیم

تمرین ۱

– درطبیعت جستجو کنید. عناصر مشابهی از طبیعت انتخاب کنید. این انتخاب می تواند شامل برگ یا قلوه سنگ یا .... باشد وبا این اشیاء یک چیدمان انجام دهید.

– عناصر طبیعی خود را می توانید به صورت دو بعدی روی مقوایی محکم (مقوای کارتن یا ماکت) بچسبانید و یا حتی از آن‌ها به صورت سه بعدی حجم به وجود آورید.

– با ابزار دلخواه از قبیل اسپری رنگ، رنگ روغن یا اکریلیک آن را رنگ آمیزی کنید. یا فقط از اسپری براق کننده استفاده کنید.

تمرین ۲

– با دقت در طبیعت یک واحد ساختاری تهیه کنید. متناسب فصل از میوه های مختلف، میوه کاج، قاصدک، شاخه درخت سرو، گل ها و .... تهیه کنید.

– یکی ازموارد انتخابی را با دقت مشاهده کنید و به کوچکترین واحدی که گیاه به آن تجزیه می شود تقسیم کنید.

– حال بقیه انتخاب های خود را از زوایای مختلف طراحی کنید.

– با تغییراتی در طرح آن یک گیاه یا شیء کاملا جدید خلق کنید. (ممکن است این نوع گیاه یا وسیله طرح شده‌ی شما قبلا" مشاهده نشده باشد.)

تمرین ۳

– تصاویری از ساختمان های شهر یا استان خود انتخاب کنید.

– در یک کادر مستطیل طویل (طول ۲ یا ۳ برابر عرض) آن ها چیدمان کنید و شهری جدید بسازید.

– به کمک کپی برداری طرح را با ماژیک یا روان نویس به روی بستری از قبیل بوم یا مقوا و .... منتقل کنید.

– با رنگ های شفاف (ترانسپارنت) مانند ماژیک، اکولین و آبرنگ و پاستل گچی و ..... به صورت آزادانه و یا ضربه های قلم رنگ آمیزی کنید.

تمرین ۴

– قطعات دور ریز و بازیافتی پلاستیک یا فلزی از قبیل پیچ و مهره یا مدادهای کوتاه

http://VatanPdf.com

شده و... را جمع آوری کنید.

– از یک فیگور یا طبیعت بی‌جان طراحی محیطی کنید. طوری که فقط فضای مثبت و منفی دیده شود.

قطعات دور ریز را در طرح طوری بگنجانید که مفهوم مورد نظر را نشان دهد.

با هم گفتگو کنیم

– تصویری از اشیای هنر اسلامی ایران را انتخاب کنید.

شیوه به وحدت رسیدن اثر یا ایجاد وحدت در کثرت را در آن بررسی کنید.

می‌توانید از مبحث هنر و تمدن اسلامی در سیر هنر در تاریخ۱ و یا آشنایی با میراث فرهنگی و هنری ایران بهره بگیرید.

– یک تصویر از هنر شرق و یک تصویردیگر از هنر غرب از کتاب های سیر هنر در تاریخ ۱و۲ را انتخاب کنید.

تصاویر را از نظر چگونگی ایجادهماهنگی (هارمونی) در آن‌ها بررسی کنید.

درباره تفاوت نگاه هنرمندان شرق و غرب بحث و تبادل نظر کنید.

– درباره این تصاویر و چگونگی به وحدت رسیدن آن در کلاس گفتگو کنید(تصویر۴۷ و۴۶ و ۴۵ و۴۴ و۴۳-۶). آیا هر یک از اجزای آن همان کل اثر است؟

http://VatanPdf.com

تصویر۴۳-۶ ترکیب‌بندی دست‌ها

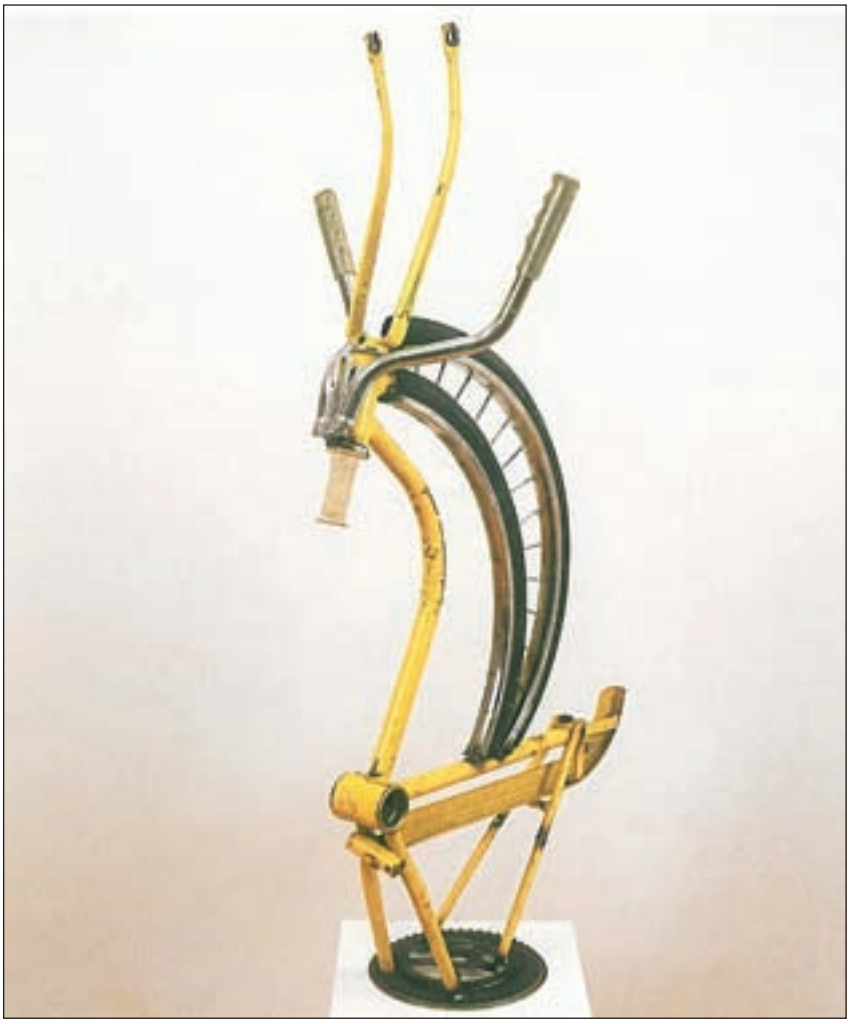

تصویر۴۴-۶ ویلی کول - جفت و جورکاری از قطعات دوچرخه

http://VatanPdf.com

تصویر۴۵-۶ کره با قطعات موزاییک

تصویر۴۶-۶ کولاژ مقواهای رنگارنگ

http://VatanPdf.com

تصویر۴۷-۶ چهل تکه از پارچه‌های متنوع

http://VatanPdf.com

ضمائم

سبک‌ها و مکاتب هنری

سبک در لغت به معنای طور و عمل و طرز و روش و قاعده و شیوه است.دو نوع سبک‌شناسی وجود دارد:

۱. ایستا (static):سبک هر طبقه اجتماعی جدا از تغیرات دائمی خود و مداخلات سبکهای طبقات دیگر مورد توجه قرار می‌گیرد ۲. پویا(dynamic):جریان سبک‌ها و طبقات اجتماعی از لحاظ تحولات داخلی خود و مناسبات متقابلی که با یکدیگر و نیز با سایر شئون زندگی عملی و نظری جامعه دارند بررسی می‌شود.

جنبش هنری یک جریان و حرکت هنری می‌باشد که تحت تاثیر تحولات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و یا عوامل دیگر شکل گرفته‌است و برای مدتی گروهی از هنرمندان را به تفکر و عملکرد مشابه می‌کشاند. این جنبش‌ها بسته به بنیان و زمینه‌های به‌وجود آورنده و توسعه دهنده آن‌ها می‌توانند کوتاه‌مدت یا نسبتاً پایدار باشند. همچنین جنبش‌های هنری ممکن است در یک منطقه جغرافیایی خاص و تنها در یک رشته هنری رایج شوند یا به‌صورت فراگیر بخش وسیعی از دنیای هنر را تحت تاثیر خود قرار دهند.

امپرسیونیسم یا دریافتگری Impressionism

درآخرین دهه‌های قرن ۱۹ میلادی در فرانسه حرکتی در نقاشی آغاز شد که مبتنی بر نور که به عنوان مادر رنگهاست،شکل گرفت و به زودی هنرهای دیگر نظیر موسیقی، مجسمه سازی و... را تحت تأثیر قرار داد. نام این جنبش از نام یک نقاشی از کلود مونه به

http://VatanPdf.com

بانویی با چتر - کلود مونه

نام دریافتی از طلوع آفتاب گرفته شده‌است.این شیوه مبتنی است بر نشان دادن دریافت و برداشت مستقیم هنرمند از دیده‌های زودگذر با به کار بردن لخته رنگ‌های تجزیه شده و تابناک برای نمایش لرزش‌های نور خورشید. در این روش اصول مکتبی طراحی دقیق و سایه روشن کاری و ژرفانمایی (پرسپکتیو) فنی و ترکیب بندی متعادل و معمارانه رعایت نمی‌شود.در این سبک نقاشان از ضربات «شکسته» و کوتاه قلم مو اغشته به رنگهای خالص و نامخلوط به جای ترکیب‌های ظریف رنگها استفاده می‌کنند. مثلا، به جای ترکیب رنگهای آبی و زرد برای تولید سبز آنها دو رنگ آبی و زرد را مخلوط نشده بروی بوم قرار می‌دهند تا رنگها «حس» رنگ سبز را در نظر بیننده به وجود بیاورد. آنها در نقاشی صحنه‌های زندگی مدرن در عوض جزئیات، تأثیرات کلی واضح را نشان می‌دهند.آنها از ارائه اشکال با خطوط محیطی واضح سربازدند و از روال رنگ آمیزی به پیروی از عرف و طبیعت سرپیچی کردند. استفاده از رنگهای خالص و شفاف با ضرب قلم‌های مستقل و تا حدی سریع از ویژگی‌های بارز آثار نقاش امپرسیونیست است.

هنرمندان برجسته: ژرژ سورا، کلود مونه، پیر آگوست رنوار، آلفرد سیسلی، کامی پیسارو ، ادگار دگا ، پل سزان

سنگ‌شکنان - گوستاو کوربه

رئالیسم یا واقع گرایانه Realism

رئالیسم به صورت جامع و کلی به مفهوم حقیقت، واقعیت و وجود مسلم، و نیز نفی تخیلات و امور ناممکن و غیر عملی است. رئالیسم در هنرهای تصویری و ادبیات نمایش چیزها به شکلی است که در زندگی روزانه هستند بدون هرگونه آرایش یا تعبیر افزون. در این شیوه از نقاشی درآن هنرمندبایددرنمایش طبیعت (طبیعت بدون انسان وبا انسان) ازهرگونه احساساتی گری خودداری کند . که در اواسط قرن نوزدهم در فرانسه رواج پیدا کرد.

هنرمندان برجسته: گوستاوکوربه ، انوره دومیه

پُست‌امپرسیونیسم یا پسادریافتگری Post Impressionism

درباره گرایش‌های مختلف در نقاشی و به ویژه در فرانسه و در امتداد امپرسیونیسم یا به عنوان واکنشی در برابر آن است. این سبک در فاصله زمانی ۱۹۰۵-۱۸۸۰ وجود داشت. این اصطلاح نخستین بار توسط راجر فرای نقاش و منتقد انگلیسی (۱۹۳۴-۱۸۶۶)در

http://VatanPdf.com

شب پُر ستاره - ون‌گوگ

عنوان نمایشگاهی به کار رفته بود که در ۱۱-۱۹۱۰ در نگارخانه گرافتن لندن برگزار شد و فرای آن را ((مانه و پست امپرسیونیست‌ها)) نامید.

هنرمندان برجسته: پل سزان، ونسان ونگوگ و پل گوگن را از هنرمندان این سبک می‌نامند. در میان این هنرمندان سزان شهرت خاصی دارد. شیوهکار وی به گونه‌ای بود که او راباز کننده راه برای سبک کوبیسم می‌دانند.

هنر مجرد یا هنر انتزاعی Abstract Art

به معنای کلی، توصیف هر هنری است که هیچ صورت یا شکل طبیعی در جهان در آن قابل شناسایی نیستو فقط از رنگ و فرم‌های تمثیلی و غیر طبیعی برای بیان مفاهیم خود بهره می‌گیرد و معمولا درمقابل هنر فیگوراتیو استفاده می‌شود و تصویر بازنمودی از اشیا و رخدادهای قابل شناخت نیست، عموماً به آن گونه از آفرینش‌های هنر مدرن اطلاق می‌گردد که از هر گونه تقلید طبیعت یا شبیه‌سازی آن، به مفهوم مرسوم آن در هنر اروپایی، روی می‌گردانند. این واژه بیشتر برای مکاتب هنری چون کوبیسم و فوتوریسم بکار می‌رفت چراکه در اینگونه مکاتب طبیعت در صورت‌های ساده یا مبالغه شده - تنها تصوری از موضوع طبیعی اصلی - بیان می‌شد. در نقاشی‌های این گونه سبک‌ها هدف عموماً ضبط و روایت حقیقت اشیاء بود نه لزوما شکل ظاهری آنها. به گفته مورخان هنر مدرن، کاندینسکی نخستین نقاشی است که حدود سال ۱۹۱۰ نخستین نقاشی کاملاً غیر- بازنما را عرضه کرده است.

کانسپچوآل آرت یا هنر مفهومی Conceptual Art

یک و سه صندلی - جوزف کوموت

این جنبش دراواخر دهه ۱۹۶۰ مطرح شد. در این جنبش مفهوم مهمتر از ابزار و چگونگی اجزای است و هدف اصلی ، رسانیدن مفهوم یا ایده ای به مخاطب است .

هنرمندان برجسته: سل لویت، داگلاس هیوبر، جوزف کاسوت ، بروس نومان

مینیمال آرت Minimal Art

مرگ - تونی اسمیت

جنبشی آغاز شده از امریکا که هدف پیروانش پژوهشی دوباره با انواع ساختارهای مدولی، فضایی و شبکه‌ای، برای توضیح مفاهیمی چون فضا، فرم و مقیاس است و هر گونه

http://VatanPdf.com

بیان گری و توهم بصری را نفی را مردود می داند.

هنرمندان برجسته: رونالد جاد، کارل آندره

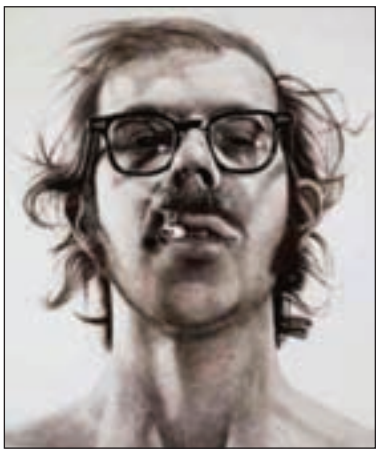

چهره نقاش، چاک کلوز

فتورئالیسم Photorealism

این جنبش در آمریکا مطرح شده و به «رئالیسم اغراق آمیز» نیز معروف است.دراین جنبش با هنر عکاسی رقابت می شود. موضوع عمده این آثار، انسان می باشد. در این آثار از تکنیک هایی چون آکلریلیک روی بوم و پلی استرهای شیشه رنگی استفاده می شود.

هنررمندان برجسته: چاک کلوس، آلفرد لزلی

نئورئالیسم New Realism

جنبشی در تقابل با اکسپرسیونیسم انتزاعی است که گاها واقع گرائی اجتماعی نیز خوانده می‌شود. در این جنبش هنرمند با استفاده از اصول هنر تجسمی و کاربرد اسلوب های نوین در صدد تجسم فضایی ابدائی با معانی غیر وابسته به مظاهر عینی واقعیت می باشد.

از هنرمندان: فرناند لژه، بن شان، داوید آلفارو سیکه ایروس، دیه گو ریورا

پاپ آرت یا هنر مردمی Pop Art

این جنبش در دهه ۵۰ قرن بیستم ،توسط اندی وارهول و روی لیشتن اشتاین، درانگلستان و امریکا مطرح شد. هنرمندان این جنبش با استفاده از ملزومات دور ریختنی جامعه (قوطی نوشابه ، عکس و...) در صدد بیان هر چه قوی تر سنت ها و فرهنگ های بومی و اعتقادات قبیله ای می باشند.

هنرمندان برجسته : اندی وارهول ، روی لیشتن اشتاین ، رشن برگ ، جاسپرجونز

اکسپرسیونیسم انتزاعی Abstract Expressionism

اکسپرسیونیسم انتزاعی در امریکا مطرح گردید که به نقاشی‌های کنشی نیز معروف است. هنرمندان این سبک با عدم تأکید بر ساختار شکل و فرم ، رنگ گذاری بر اساس حرکات بدنی و کنش روانی نقاش به طور آنی و تصادفی، درصدد بیان هیجانات و احساسات لحظه‌ای و آنی هستند.

http://VatanPdf.com

سوزان، لئوناردو داوینچی

هنرمندان برجسته: جکسون پالاک ، ویلهم دکونینگ و هانس هوفمان.

نسانس

در قرن ۱۴ میلادی، به مرکزیت ایتالیا درفلورانس، رنسانس به وجود آمد. رنسانس به معنای نوزایی می‌باشد. از ویژگی‌های این دوره استفاده از ویژگی‌های یونان و روم، انسان گرایی، فردیت گرایی، عقل گرایی، ناتورالیسم، مضامین مسیحی را می توان نام برد. ویژگی‌های تجسمی آثار این دوره شامل استحکام ساختار ترکیب بندی، استفاده از رنگ‌های روشن و تابناک، تأکید بر پرسپکتیو علمی و هنری، سایه روشن کاری، تأکید بر فضا با فعال کردن عامل مکان می باشد. رنسانس به سه دوره تقسیم می‌شود:

- آغازین ۱۴م: جوتو، چیمابوئه، مارتین، پینرانلو
- میانی ۱۵م دوره‌ی اول: آنجلیکو –مازاتچو– اوچلو – دلافرانچسکا
- در پیکر تراشی: دوناتلو– ستی نیانو گیلبرتی

دادائیسم Dadaism

این جنبش در آلمان و با دیدگاهی پوچ گرا و گرایشی ضد هنری و اعتراضی، درصدد تمسخر و ریشخند تمدن وهنر معاصر و ارزش‌های مرسوم زمانه می باشد.شعار هنری این سبک «بی شکلی مطلق و نابودگری خود آفرینندگی» است. این جنبش حاصل فشارهای ناشی از جنگ جهانی اول است. عنصر تصادف در این جنبش نقش بسزایی دارد. تکنیک «فوتومونتاژ» توسط هنرمندان این جنبش ابداع شده است.

هنرمندان برجسته : ماکس ارنست ، رائول هوسمن ، هانس ژان آرپ، مارسال دوشان

سورئالیسم، فراواقع‌گرایی یا وهم گری Surrealism

یکی از جنبش‌های معروف هنری در قرن بیستم است. زمانی که دادائیسم در حال از بین رفتن بود، پیروان آن به دور آندره برتون که خود نیز زمانی از دادائیست‌ها بودگرد آمدند و طرح مکتب جدیدی را ریختند که در سال ۱۹۲۲ به طور رسمی فراواقع‌گرایی نامیده شد. این جنبش در عمل با انتشار مجله انقلاب فراواقع‌گرا توسط برتون آغاز شد. سورئالیسم با جایگزینی مفهوم واقعیت برتر به جای عصیان و نفی موجود در دادائیسم شکل گرفت. این مسلک در حوزه‌های مختلف فلسفی رویکردهای زیر را اختیار کرده‌است:

http://VatanPdf.com

- فلسفه علمی که همان رویکرد فروید به روانکاوی است.
- فلسفه اخلاقی که با هرگونه قرارداد مخالف است.

فلسفه اجتماعی که می‌خواهد با ایجاد انقلاب سوررئالیستی بشریت را آزاد کند

هنرمندان برجسته: سالوادوردالی، خوان میرو ، مارک شاگال ، رنه مارگریت ،آندره ماسون، ماکس ارنست، آلبرتو جاکومتی

فوویسم یا ددگری Fauvism

عنصر رنگ درآثار نقاشان پیشگام قرن بیستم بویی فردی و شخصی گرفت. این نقاشان خواست‌های درونی خود را به انعکاس واقعیت بیرونی ترجیح دادند. آن‌ها بااستفاده پرشور غیرواقعی ازرنگ، تابلوهایی کشیدند و آثارشان را درسال ۱۹۰۵ در سالن پاییز پاریس به نمایش گذاشتند. یکی از منتقدان معروف فرانسوی پس از مشاهده این آثار به ایشان لقب فو(fauves)داد. این واژه فرانسوی به معنای «دد» یا «جانور وحشی» است. این لقب به واسطه برخورد زمخت و جسورانه با رنگ برایشان نهاده شد. بعدها نام فوویسم یا ددگری برای این شیوه از نقاشی ثبت شد و رفته رفته از آن به عنوان یک سبک نقاشی یادشد. از مهم ترین دستاورد فوویست‌ها استقلال رنگ و فرم در آثارشان بود.

هنرمندان برجسته: هانری ماتیس، سردمدار این سبک، وان دونگن، مارکه، دوفی، ولامینک

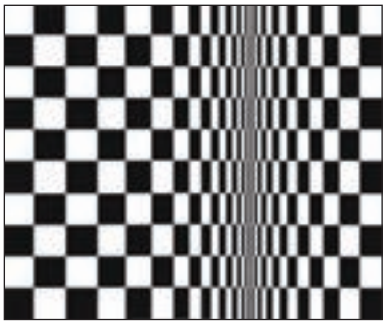

اپ آرت یا هنر دیدگانی Op Art

این جنبش توسط «ویکتور وازارلی» مطرح گردید. هنرمندان این جنبش با استفاده از نقطه و خط و به مدد رنگ‌گذاری و سایه روشن کاری با استفاده از خطای باصره و توهم دید مخاطب، درصدد القای مفاهیمی چون ریتم، حرکت، حجم مجازی، عمق و..... می باشند.

هنرمندان برجسته: ویکتور وازارلی، بریژیت رایلی، استانلی تایگر من

کوبیسم یا حجم‌گری Cubism

کوبیست ها جهان مرئی را به طریقی بازنمایی نمی کردند که منظری از اشیا در زمان و مکانی خاص تجسم یابد. آنان به این نتیجه رسیده بودند که نه فقط باید چیزها را همه‌جانبه دید، بلکه باید پوسته ظاهر را شکافت و به درون نگریست. نمایش واقعیت چند

http://VatanPdf.com

وجهی یک شی مستلزم آن بود که از زوایای دید متعدد به طور همزمان به تصویر در آید، یعنی کل نمودهای ممکن شیء مجسم شود. ولی دستیابی به این کل عملا غیر ممکن بود. بنابراین بیشترین کاری که هنرمند کوبیست می توانست انجام دهد، القای بخشی از بی نهایت امکاناتی بود که در دید او آشکار می شد. روشی که او به کار می برد تجزیه صور اشیاء به سطح‌های هندسی و ترکیب مجدد این سطوح در یک مجموعه به هم بافته بود. بدین سان، هنرمند کوبیست داعیه واقعگرایی داشت، که بیشتر نوعی واقعگرایی مفهومی بود تا واقعگرایی بصری. کوبیسم دارای ۳ مرحله بود وآثار کوبیسم در طی زمان خیلی دچار تغییر شدند. هر چند به طور خلاصه هدف اولیه سبک توجه به چند موضوع به صورت همزمان بوده مثلا عکس هم نیمرخ نمایش دهد و هم تمام رخ و برای این‌کار شکل را به اشکال هندسی تقسیم می کردند.

هنرمندان برجسته: ژرژ براک ، پابلو پیکاسو ، خوان گریس

پست مدرنیسم Post Modernism

پست مدرن به مجموعه پیچیده‌ای از واکنش هایی مربوط می شود که در قبال فسلفه مدرن و پیش فرض های آن صورت گرفته‌اند، بدون آن که در اصول عقاید اساسی کمترین توافقی بین آنها وجود داشته باشد. فلسفه پست مدرن اساسا به معارضه با شالوده گرایی مورد اعتقاد مشترک فلاسفه برجسته قرون شانزده، هفده و هجدهم میلادی همان پیش فرض هایی هستند که باید مردود شناخته شده و کنار گذارده شوند. نیچه، هایدگر، فوکو و ژاک دریدا

به واقع، آن چه در نقاشی پست مدرن می گذرد، مدرنیسم متاخر در لباس مبدل است. در هیچ یک از این اتفاقات هنری مرز مشخصی بین این دو وجود ندارد. نقاشی پست مدرن، تا آن جا که اصولا بتوان موجودیتی برای آن قائل شد، پیامد مفهوم گرایی، هنر پاپ و نو اکسپرسیونیسم است. با این حال در یک جنبه اساسی با آن ها تفاوت دارد. در این جا نقاشی شبیه متنی ساختارشکن می کند که پر شده از مفهوم، همواره عاری از هر چیزی است که بر گزینیم مگر از طریق مشارکتی آزاد توسط پیش دانسته های مان تجربه‌اش کنیم.

http://VatanPdf.com

اکسپرسیونیسم یا هیجان‌نمایی Expressionism

اکسپرسیونیسم شیوه‌ای نوین از بیان تجسمی است که در آن هنرمند برای القای هیجانات شدید خود از رنگ‌های تند و اشکال کَجوَش (معوج) و خطوط زمخت بهره می‌گیرد. دوره شکل گیری این مکتب از حدود سال ۱۹۱۰ تا ۱۹۳۵ میلادی بود ولی در کل این شیوه از گذشته‌های دور باهنرهای تجسمی همراه بوده و در دوره‌های گوناگون به گونه‌هایی نمود یافته‌است. اکسپرسیونیسم بین سال های ۱۹۰۵و ۱۹۳۰، جنبش مسلط هنری در آلمان بود و رهبری آن را هنرمندان همبسته با گروه پل و سوار آبی بر عهده داشتند. هنرمندان برجسته: جیمز انسور، ادوارد مونک، امیل نولده

رمانتی‌سیسم، تخیل گرایی Romanticism

گاسپار دیوید فریدریش

رمانتی‌سیسم ، مهمترین جنبش هنری و ادبی قرن ۱۹ است ، که در تقابل با خرد گرایی نئوکلاسیک ، در انگلستان و آلمان مطرح شد. هنرمندان این جنبش با استفاده از رنگ ها و خطوط درون نما و با هویتی خرد گریز، سعی در بیان احساسات و هیجانات خود را دارند. مهمترین مرکز تولید آثار تجسمی رمانتی سیسم ،انگلستان است.شعار هنر برای هنر، اولین بار توسط پیروان این مکتب (و پس از آنهاتوسط پیروان مکتب سمبولیسم) مطرح می شود. هنرمندان برجسته : جان کاتمن، جان کنستابل، ویلیام ترنر، اوژن دلاکروا، تئودورژریکو، فریدریش، گویا، ویلیام بلیک، فرانسوا رود (با اثر معروف لامارسیز)

آبستره (هنر انتزاعی) Abstract Art

در اوایل قرن بیستم تغییر و برخورد اندیشه‌ها در هنر اروپا موجب طرد بازنمایی طبیعت مشهود گشت و هنر را به سوی انتزاع هدایت کرد. انتزاع در هنر، زبده گزینی از طبیعت معنا می‌دهدع و روش‌های گوناگون دارد. در این میان دو گرایش عمده را در جهت‌گیری هنر انتزاعی می‌توان شناسایی کرد:

۱-روشی که وجه عاطفی واحساس برانگیز رنگ وفرم ریتم غالب دارد.(آثار واسیلی کاندینسکی) و اکسپوسیونیسم انتزاعی از آن منشعب شده است. (Abstract Experssinnism)

۲- هماهنگی نظام هندسی اشکال و رنگ به صورت انتزاعی است (آثار پیت موندریان)

http://VatanPdf.com

اسمبلاژ[1] assembelage

کلاژ[2] Callage

آرنوو

جنبشی منشعب شده از سمبولیسم به مرکزیت انگلستان که پیروانش با استفاده از صور نباتی و پر پیچ و تاب و با تأکید بر جنبه های تزئینی و معماری، درصدد خلق آثار خود بودند. مهمترین آثار این جنبش در قالب لیتوگرافی وحکاکی ایجاد شدند.

هنرمندان برجسته: ویلیام موریس، گوستاو مورو ، آلفونس موشا

مکاتب نگارگری:

مکتب هرات

ساختن کاخ خورنق، بهزار

اواخر قرن هشتم با شکل‌گیری مکتب هرات عناصرچینی و بیزانس از نگارگری ایرانی حذف گردیدند و این مکتب به غنای ناب ایرانی نزدیک گردید.

ویژگی‌های مکتب:

- غنی شدن رنگ‌ها
- ترکیب‌بندی منسجم بر اساس دایره
- روایت‌گری و توصیفی
- ایجاد حالات روانی در پیکره‌ها
- تأکید و تمرکز بر شخصیت اصلی تصویر
- اندازه بر اساس مقام
- رقم زدن نام هنرمند

نگارگران برجسته مکتب: روح الله میرک، میرخلیل، مولا علی مصور، کمال الدین بهزاد.

آثار مهم مکتب: معراج نامه، شاهنامه‌ی بایسنغری، کلیله و دمنه‌ی بایسنغری.

نکته: شاهنامه‌ی بایسنغری شاهکار مکتب اولیه‌ی هرات است.

حضور کمال‌الدین بهزاد در این عصر باعث تحولاتی درنگارگری ایران گردید که گاهاً خود

---

۱. به صفحه‌ی ۳۲ رجوع شود.
۲. به صفحه‌ی ۳۲ رجوع شود.

http://VatanPdf.com

در مکتبی مجزا بررسی می‌گردد. بهزاد را سردمدار واقع‌گرایی در نگارگری ایرانی می‌دانند و نخستین تک چهره‌سازی توسط بهزاد ایجاد شده است.

از جمله تحولات ایجاد شده توسط بهزاد:

- نوآوری در مضامین و موضوعات
- نوآوری در تکنیک و اسلوب

مکتب بغداد – تبریز (جلایری)

زال و سیمرغ

در انتهای حکومت ایلخانی با مرکزیت شهر بغداد، هنرمندان تصویرگر با تلفیق دستاوردهای مکاتب بغداد، تبریز یا مغولی و شیراز مکتبی را ایجاد نمودند که بعدها به مکتب جلایری یا مکتب بغداد – تبریز معروف گشت.

ویژگی‌های مکتب:

- استفاده از تعداد محدود پیکره‌ها
- ایجاد فضای بیکران
- نمایش طبیعت شاعرانه
- وسعت و تنوع رنگی
- ایجاد اسلوب نوین در نمایش عناصر معماری
- طبیعت پردازی
- گزینه‌ی رنگی (رنگ پردازی)

نگارگران برجسته مکتب: جنید بغدادی با تخلص سلطانی

آثار مهم مکتب: دیوان خواجوی کرمانی

مکتب شیراز

عدم هجوم مغولان به شیراز و بازسازی آن باعث گردیدشیراز نیز به مثابه‌ی تبریز تبدیل به یک مرکز هنری در دوره‌ی ایلخانی گردد. هنرمندان شیراز سعی در حفظ سنت‌های هنر تصویرسازی ایرانی داشتند.

نکته: مهم ترین وجه تمایز مکتبی که در شیراز شکل گرفت بامکتب تبریز عدم الگو برداری از عناصر بیگانه (چین و بیزانس) بوده است.

http://VatanPdf.com

شیرین در حال آبستن کردن و نظاره خسرو

ویژگی‌های مکتب:

- الگو برداری از مکتب سلجوقی
- ساده‌گرایی
- استفاده از افق بلند و رفیع
- عدم توجه به منظره پردازی
- توجه و تأکید بر موضوعات انسانی و زندگی انسان
- استفاده از کتیبه در فضای تصویر

آثار مهم مکتب: مونس الاحرار، خاور نامه که قدیمی‌ترین نسخه‌ی مکتب است ،شاهنامه‌ی ابراهیم سلطان، گلچین اسکندر سلطان، شاهنامه‌ی قوام الدین حسن

مکتب اولیه تبریز (ایلخانی)

مرگ اسکندر شاهنامه ایلخانی ـ تبریز

با حاکمیت مغولان بر ایران که گستره‌ی امپراطوری آنها بسیار وسیع بود، نقاشان ممالک متفاوت از جمله چینی، بیزانسی، و ایرانی از هم تأثیر پذیرفتند، علاقه‌ی وافر مغولان به نقاشی چینی باعث رواج عناصر نقاشی چینی درایران شد.

در این دوره با مرکزیت تبریز مکتبی در ایران پاگرفت که به مکتب اولیه تبریز معروف گردید. این مکتب آمیزه‌ای از عناصر چینی،بیزانسی و ایرانی است. از آثار مهم این مکتب شاهنامه ایلخانی (دموت) می‌باشد.

ویژگی‌های این مکتب:

- ساماندهی عناصر در کادر افقی
- تأثیرات نقاشی چینی دوره‌ی تانگ و سونگ
- واقع‌گرایی و دقت در طراحی مضامین
- استفاده از رنگ نقره‌ای به مقدار زیاد
- نمایش توأم فضای داخل و خارج (فضای همزمانی)
- عناصر تصویری تیره‌تر از پس زمینه
- عدم قرینه‌سازی در ترکیب‌بندی
- ترکیب‌بندی عناصر به صورت دسته دسته در چند سطح
- تنوع و وسعت رنگی

http://VatanPdf.com

نگارگران برجسته‌ی مکتب: احمد موسی، خواجه عبدالحی، امیر دولت‌یار، خواجه شمس‌الدین

آثار مهم مکتب: منافع الحیوان، جامع‌التواریخ، ابوسعید نامه

نکته: مجلس‌سازی، شیوه‌ی نوین توسط احمد موسی در این دوره ابداع کردند و وجه مشترک نگاره‌های مکتب اولی تبریز عناصرتیره‌تر نسبت به پس زمینه می‌باشد.

مکتب اصفهان

«رضا عباسی» را پایه گذار این مکتب می دانند. از ویژگی های دیگر این مکتب می‌توان از نقاشی به صورت رقعه، استفاده از خطوط منحنی، استفاده از حداقل رنگ و استفاده از حالت توصیفی و بیانی خطوط نام برد.

مکتب سلجوقی

ویژگی های این مکتب عبارتند از : رنگ های روحی وشفاف ، رعایت ترکیب بندی به صورت انباشته و رویهم ، قلم گیری مشکی در مرز پیکره ها.

مکتب تبریز صفوی

ویژگی های این مکتب عبارتند از : ایجاد عامل تحرک در پیکره ها ، تنوع در ترکیب بندی، ایجاد فضای آرمانی، پوشش سر اشخاص به صورت کلاه قزلباش.

بارگاه کیومرث، سلطان محمد

http://VatanPdf.com

واژه نامه

A	
Abstract	مجرد، انتزاعی ، چکیده ، چکیده کردن
Abstract art	هنر انتزاعی
Abstraction	انتزاع
Achromatic colour	بی رنگ
Acrylic	رنگ آکریلیک
Afterimage	تصویر بعدی چیزی شبیه رنگ
Airbrush	رنگ پاش
Analogue colours	رنگ های هم خانواده
Anatomy	کالبدشناسی
Animated cartoon	نقاشی متحرک - کاریکاتور
Anti - art	ضد هنر
Aquarelle	آبرنگ ، آب و رنگ، نقاشی آب و رنگی
Art deco	هنر دکو
Art for art’s sake	هنر برای هنر
Art history	تاریخ هنر
Artist	هنرمند

http://VatanPdf.com

B	
Balance	تعادل
Baroque art*	هنر باروک
Basic design	اصول و قواعد طراحی
Basic shapes	شکل‌های بنیادی
Basic visual elements	اصول و قواعد هنرهای تجمسی
Billboard	تخته اعلانات وآگهی ها
Book binding	صحافی
Book illustrator	تصویرساز کتاب
Brightness	درخشندگی
Bronze age	دوران مفرغ
Brush	قلمو

C	
Calligrapher	خوشنویس
Calligraphy	خوشنویسی
Canvas	کرباس، پارچه مخصوص نقاشی ، پرده نقاشی، بوم
Caricaturist	تصویرساز صحنه های مضحک و اغراق آمیز، کاریکاتوریست
Ceramics	سفال سازی
Chalcography	هنر حکاکی روی برنج یا مس
Chromatic colour	رنگ فام دار
Chromatic scale	گام رنگی
Classicism	سبک باستانی (در ادبیات وهنر)، پیروی از سبک های‌یونان و روم، کلاسی‌سیسم
Collage	کلاژ، تکه چسبانی
Collection	گردآوری، مجموعه
Colour value	ارزش رنگی
Composition	ترکیب بندی

http://VatanPdf.com

Computer graphic	گرافیک کامپیوتری
Conceptual art	هنر مفهومی
Connoisseur	خبره ، کارشناس هنری
Construction	ساختمان، ساختبندی
Construe	ساختار
Contemporary Art	هنر معاصر
Contrast	تضاد، تباین
Cool colour	رنگ سرد
Critic	نقد
Cube	مکعب
Cubism	کوبیسم

D	
Dada	دادا
Decoration	تزئین
Decorative	تزئینی
Design	طراحی
Designer	طراح
Dimension	بعد
Draw	طرح
Dye	رنگینه

E	
Earth art	هنر خاکی
Easel	سه پایه نقاشی
Effigy	پیکره
Egyptian art	هنر مصری
Elaborate	پرکار

http://VatanPdf.com

Emblem	نشانه ، آرم
Enamel paint	رنگ لعابی
Engraving	حکاکی
Etcher	چاپگر با سمه کار
Expressionism	سبک اکسپرسیونیسم
Expressional	هنرمند اکسپرسیونیست

F	
Faience	لعابی
Fauvism	ددگری
Figurative	اندام‌وار، پیکرنما
Figure	پیکر
Fine art	هنرهای زیبا
Flat	تخت ، پهن ، مسطح
Folk art	هنر بومی
Form	شکل
Formal art	هنر قراردادی
Format	قالب ، هیئت ، قالب بند ی کردن
Frame work	چهارچوب کار
Freehand drawing	طراحی دست آزاد
Function	عملکرد ، تابع
Futurism	آینده گرائی

G	
Gallery	نگارخانه
Grey	خاکستری
Grisaille	نقاشی برجسته نما روی شیشه به رنگ خاکستری
Ground	زمینه

http://VatanPdf.com

H	
Handicraft	صنایع دستی
Hand-made	دست ساز
Harmonious colours	رنگ‌های هماهنگ
Harmony	هارمونی ، تطبیق ، توازن ، هم آهنگی ، همسازی
Hatching	حکاکی
Head	سرصفحه، سرستون، موضوع
Heading	عنوان گذاری، عنوان، سرصفحه، سرنامه، تاریخ و نشانی نویسنده

I	
Icon	شمایل ، تمثال ، تندیس
Ideogram	تجسم و نمایش عقاید و افکار و اجسام با تصویر
Illusionism	وهم گرائی ، نقاشی از مناظر خیالی
Illustration	تصویرسازی
Image	تصویر
Impressionism	سبک هنری امپرسیونیسم یا تئوری هیومhumeدر باره ادراک ، مکتب تجسم
Industrial design	طراحی صنعتی
Intense colour	رنگ شدید ، قوی
Inter face	روبرو
Isomorphic	هم ریخت

L	
Litho graph	چاپ سنگی
Landscape	منظره، چشم انداز

http://VatanPdf.com

Last supper	بازپسین ، پسین ، آخر ، آخرین شام
Lettering	حروف گذاری ، علامت گذاری باحروف
Line	خط
Linear composition	ترکیب بندی خطی

M	
Manner	راه، روش، طریقه، شیوه
Mannerism	اطوار و اخلاق شخصی، سبک بخصوص ، شیوه گرایی
Mass	حجم
Master	دانشور، چیره دست، استاد
Material	جنس، ماده، مصالح
Miniature	کوچک ، مینیاتور
Mixed colour	رنگهای ترکیبی
Mixture	آمیزه، مخلوطی
Modernism	اصول امروزی، اصول تجدد، نوگرائی ، نوین گرائی
Monogram	طغرا، امضاء، حروف اختصاری
Monotone	تک رنگ
Mould	قالب، کالبد، فطرت، الگو
Mural painting	نقاشی روی دیوار
Myth	افسانه ، اسطوره

N	
Narration	گویندگی، داستان، داستان سرایی، توصیف، روایت
Naturalism	طبیعت گرائی، فلسفه طبیعی
Natural texture	بافت طبیعی
Neo-classicism	کلاسیسم نو
Neo - expressionism	اکسپرسیونیسم نو
Neo-impressionism	امپرسیونیسم نو

http://VatanPdf.com

Neolithic	وابسته به عصر حجر جدید، نوسنگی
Non-figurative art	هنر تمثیلی جدید، هنر اندام گرایی نو

O	
Objected art	هنر عینی
Oil paint	رنگ روغن
Opaque	مات ، غیر شفاف ، مبهم ، کدر ، شیشه یا رنگ مات
Open form	شکل گشوده
Optical Art	هنر وابسته‌به‌بینایی
Optical mixing	ترکیب بصری

P	
Patch	سیم سرهم بندی، سیم رابط
Patron	الگو، حامی
Pattern	بافت ریتمی، انگاره
Persian art	هنر ایران قبل از اسلام
Philosophy of art	فلسفه هنر
Photo realisim	فوتورئالیسم
Pictography	صورت نگاری، تصویر نگاری، رمز نگاری
Picture plane	مجسم کردن تصویر
Post-modernism	پسا مدرنیسم
Primary colours	رنگ های اولیه
Primitive	پیشین، قدیم، بدوی، انسان اولیه
Principles of design	اصول و قواعد طراحی
Printmaking	چاپ دستی
Profile	برش عمودی، نقشه برش نما، عکس نیمرخ، برجسته
Proportion	تناسب، نسبت، درجه، سهم، قسمت
Pyramid	اهرام، شکل هرم ساختن

http://VatanPdf.com

R	
Raised	برجسته،ورآمده
Realist	واقع بین، تحقق گرای
Renaissance	رنسانس
Rendering	ترجمه،تعبیر،اندودباراول
Repetition	تکرار
Restoration	اعاده ، ترمیم
Rhythm	ضرب آهنگ
Rhythmic	دارای وزن یا آهنگ
Richness of colour	خوش‌رنگی

S	
Salon Scale	مقیاس فضا
Script	دستخط
Sculptor	مجسمه ساز
Secondary colours	رنگ‌های ثانویه
Section do	نیروی کار
Serigraph	استحکام سنج تار ابریشم
Serigraphy	سریگرافی
Shade	تاریک، تیره گی
Shape	شکل، سطح
Silhouette	نیمرخ، نیمرخ هر چیزی برنگ سیاه یا برنگ یکدست
Simultaneous con-trast	کنتراست باهم واقع شونده ،همزمان
Sketch	پیش طرح
Solid	حجمی ، سه بعدی
Space	فضا
Statue	تندیس ، پیکره ، مجسمه ، هیکل ، پیکر ، تمثال ،پیک پیکر سازی

http://VatanPdf.com

Still-life	روش و سبک زندگی، طبیعت بی جان
Strong colour	رنگ قوی
Structure	ساختار، سازه
Style	روش و سبک
Surface	سطح
Surrealism	سبک نگارش خیالی ، سوررئالیسم ، فراواقعیت گرائی
Symbol	نشانه، نماد
Symbolism	مکتب رمزی، نشان پردازی، نمادگرایی

V	
Value	ارزش بصری
Value pattern	ارزش بصری انگاره
Vision	دید، بینائی
Visual art	هنرهای تجسمی
Visual communication	ارتباط بصری

W	
Warm colour	رنگ‌های گرم
Water colour	آبرنگ
Weight	سنگینی، سنگ وزنه

http://VatanPdf.com

منابع و ماخذ

- آیت الهی، حبیب الله – هنر چیست؟، مرکز نشر فرهنگی رجاء
- کیانی، محمد یوسف- تاریخ هنر معماری ایران در دوره اسلامی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها
- گری، بازل – نقاشی ایران – مترجم، عربعلی شروه- انتشارات عصر جدید، چاپ اول ۱۳۶۹
- پوپ، آرتوراپهام- معماری ایران پیروزی شکل و رنگ- ترجمه کرامت اله افسر، انتشارات یساولی ۱۳۶۵
- پاکباز روئین- نقاشی ایران از دیروز تا امروز- چاپ اول ۱۳۷۹
- بوکهارت، تیتوس- هنر اسلامی زبان و بیان_ ترجمه مسعود رجب نیا، سروش چاپ اول ۱۳۶۵
- د.ک.چینگ، فرانسیس- معماری فرم فضا و نظم- ترجمه زهره قراگزلو- انتشارات دانشگاه تهران ، چاپ سوم ۱۳۷۳
- کالیر، گراهام- دید فرم فضا- ترجمه مریم مدنی، انتشارات مارلیک ، چاپ اول ۱۳۸۶
- ولکانوک، لوئیس- کمپوزیسیون- ترجمه مریم مدنی، انتشارات مارلیک ، چاپ سوم ۱۳۸۷
- هافمن،ف آرمین- طراحی گرافیک (تئوری و عملی) – ترجمه محمد خزایی، سید محمد آوینی، انتشارات برگ ۱۳۶۹

http://VatanPdf.com

- مک گیلاوی، کارولین- دنیای علمی و جادوئی موریس اشر- ترجمه محمدرضا کشاورزی، انتشارات بهار
- لیتل، استفان- گرایش‌های هنری ، ترجمه مریم خسرو شاهی، انتشارات کتاب آبان ۱۳۸۷
- پیرنیا، محمدکریم و دکتر غلامحسین معماریان- سبک شناسی معماری ایران- نشر سروش دانش ۱۳۸۶
- کرایگ، جیمز و بروس برتون- سی قرن طراحی گرافیک – ترجمه ملک محسن قادری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۸۲
- کن، بای شیلار- نقاشی ایرانی- ترجمه مهدی حسینی، دانشگاه هنر ۱۳۷۸
- اِ. داندیس، دونیس- مبادی سواد بصری- ترجمه مسعود سپهر، سروش ۱۳۶۸
- میشل ، جرج- معماری جهان اسلام تاریخ و مفهوم اجتماعی آن- ترجمه یعقوب آژند ۱۳۸۰
- برند، باربارا- هنر اسلامی- ترجمه دکتر مهناز شایسته فر، انتشارات موسسه مطالعات هنر اسلامی ۱۳۸۳
- تجویدی، اکبر- نگاهی به هنر نقاشی ایران از آغاز تا سده دهم هجری- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۸۶
-اکبری ، تیمور و پوریا کاشانی- تاریخ هنر و نقاشی و مینیاتور ایران- نشر سبحان نور ۱۳۸۸
- نامی ، غلامحسین- مبانی هنرهای تجسمی- انتشارات توس ، چاپ ششم ۱۳۸۷
- رید، هربرت – معنی هنر- ترجمه نجف دریابندری ، ۱۳۵۱
- هگل، فردریش- مقدمه‌ای بر زیبایی شناسی- ترجمه محمود عبادیان، ۱۳۶۳
- فیشر، ارنست- ضرورت هنر در روند تکامل اجتماعی- ترجمه فیروز شیروانلو ۱۳۴۸
- کاسیرر، ارنست- فلسفه و فرهنگ – ترجمه بزرگ نادرزاده ۱۳۶۰
- وزیری مقدم، محسن- شیوه طراحی –سروش ۱۳۶۶
- ونگ، وسیوس- اصول فرم و طرح- ترجمه آزاده بیداربخت و نسترن لواسانی ، نشرنی
- حلیمی، محمد حسین- اصول و مبانی هنرهای تجسمی، چاپ افست ۱۳۷۲
- اتین، یوهانس- کتاب رنگ- ترجمه محمدحسین حلیمی- نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۶۷

http://VatanPdf.com

- گودرزی ، مرتضی- روش تجزیه و تحلیل آثار نقاشی – نشر عطایی ۱۳۷۸
- آلیاتوف، م- تاریخچه‌ی کمپوزیسیون نقاشی- ترجمه نازلی اصغرزاده، نشردنیای نو ۱۳۷۲
- سمیع آذر، علیرضا- اوج و افول مدرنیسم- موسسه فرهنگی پژوهشی نشر نظر ۱۳۸۸
- بورک فلدمن، ادموند- تنوع تجارب تجسمی- ترجمه پرویز مرزبان، سروش ۱۳۸۸
- د.ک.چینگ، فرانسیس- اصول و مبانی طراحی- ترجمه فرهاد گشایش و محمد حسن اثباتی، انتشارات مارلیک ۱۳۸۶
- کربن، هانری- انسان نوری در تصوف ایرانی- ترجمه
- آدامز، لوری- روش شناسی هنر- ترجمه علی معصومی، موسسه فرهنگی پژوهشی چاپ و نشر نظر ، چاپ اول ۱۳۸۸
- وتیز، گرهارد- طراحی بیان خویشتن- نشر برگ ۱۳۶۸
- پاکباز، رویین- راهنمای مواد و اسلوب‌ها (طراحی و نقاشی) – فرهنگ معاصر، چاپ اول ۱۳۸۵
- حسینی ، سید مهدی- کارگاه هنر۱ (پیش دانشگاهی هنر) ، کد ۱۴۲۳-چاپ سال ۱۳۷۸
- حسینی ، سید مهدی- کارگاه هنر۲ (پیش دانشگاهی هنر) ، کد ۱۴۲۳-چاپ سال ۱۳۷۸
- حسینی، عبدالمجید - مبانی هنرهای تجسمی (هنر فنی و حرفه‌ای)، کد - چاپ ۱۳۸۹
- راش، مایکل- رسانه‌های نوین در قرن بیستم- ترجمه بیتا روشنی، موسسه چاپ و نشر نظر نوبت اول ۱۳۸۹
- گودرزی، مرتضی- تاریخ نقاشی ایران از آغاز تا عصر حاضر- سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) ، چاپ اول ۱۳۸۴
- میرزایی محمد، علی اصغر- آشنایی با مکاتب نقاشی- فنی و حرفه‌ای هنر- کد ۴۵۰/۱- چاپ سال ۱۳۸۹
- هیداکی شی جی وا- همنشینی رنگ‌ها – ترجمه فریال دهدشتی شاهرخ – نشر کارنگ ، چاپ اول شهریور ۷۷
- امیدی ، فریدون – کارگاه نقاشی – فنی و حرفه‌ای (گروه هنر) رشته نقاشی، چاپ و نشر کتابهای درسی، کد ۳۷۲۱ ، چاپ سال ۱۳۸۵
- حسن پور، محسن- تصویرسازی – موسسه فرهنگی فاطمی ، چاپ اول ۱۳۸۸

http://VatanPdf.com

- ویلز، پوپلین – رنگ درمانی – ترجمه مرجان فرجی ، نشر درسا، چاپ هفتم، ۱۳۸۹
- ملکی، توکا- هنر نوگرای ایران – چاپ و نشر نظر ، چاپ اول ۱۳۸۹
- بختیاری فرد ، حمید رضا- رنگ و ارتباطات ، نشر فخرایکا، چاپ اول ۱۳۸۸
- نعمت الهی ، مینا- استاندارد آموزشی نقاشی- انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان
- لاور، دیوید و استفان پنتاک - اصول و قواعد دیزاین - ترجمه آناهید حجازی اصل
- اطلاعات شناسنامه‌ای برخی از آثار این کتاب در سایت دفتر تألیف و برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش آورده شده است.

- Beveridge, W.I.B. The Art of Scientific Investigation, (New York; Vintage Books) n.d
- Arnason ,H.H.History of Modern Art, ۳rd rev. New York: Harry N. Abrams,1986
- Janson, H.W.History of Art,٤th rev. and enl.ed.New York, Harry N. Abrams, 1991
- Tufte, Edward R. visual Explanation: Images and Quantities, Evi dence and Narrative
- Birren,Faber.Creative color:A Dynamic Approach for Artists and Designers. New York: Van Nostrad Reinhold, 1961
- De Grandis, Luigina. Theory and use of color.New Yourk: Harry N.Abrams,1987
- Pentak, Stephen, and Richard Roth. color Basics. Belmont, CA: Wads worth /Thomson, 2003
- Design Baisics, David A.Laver, Stephen Pentak, serenth Ed.American text book, 2010
- Affects on Students," Campus Ecologist, Ohio State University.
- College of Syntonic Optometry (2002). "Common Symptoms Treated by Syntonic Phototherapy,"

http://VatanPdf.com

- Journal of the College of Syntonic Optometry.

- Department of General Services (2005), "The Color of Learning," Excellence in Public Education

- Fisher, Kenn (1998). "The Impact of School Infrastructure on Student Outcomes and Behavior," School

- Issues Digest, Australian Government.

- Garris, Leah (2005). "The Color Factor," Buildings Magazine.

- Gertel, Steven (2006). "Color Standards," Orange County Public Schools Design Criteria.

- Khouw, Natalia (2007). "The Meaning of Color for Gender," Color Matters.

- Martinson, Barbara (2002). "Seeing Color," Implications, University of Minnesota.

- online: http://iit.bloomu.edu/vthc/Design/psychology.htm

- International Center for Leadership in Education 9

- Steiner, Rudolph (1980), The Anthroposophical System, Das Wesen der Farb.

- Torrice, Antonio F. (2000). "Color Evokes Emotional, Physical Responses,"

- Gimbel ,Theo.,Healing Through Colour, C.W.Daniel, 1980

-Liberman, Jacob,Light: Medicine of the Future , Bear& Co., 1991.

- Hallock, Joe (2006). Colour Assignment, online:
http://joehallock.com/edu/COM498/index.html#top

-http://www.afcee.brooks.af.mil/dc/dcd/interior/indespubs/colorPART١.pdf

- Online: http://www.geocities.com/huntgoddis/our_school_

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com

http://VatanPdf.com